

LINGUA ET VITA

vedecký časopis
pre výskum jazykov a interkultúrnej komunikácie
Fakulty aplikovaných jazykov
Ekonomickej univerzity v Bratislave

Journal
for Research of Languages and Intercultural Communication
of the Faculty of Applied Languages,
University of Economics in Bratislava

VEDECKÁ REDAKČNÁ RADA/SCIENTIFIC EDITORIAL BOARD

Šéfredaktor časopisu/Editor-in-chief: PhDr. Roman Kvapil, PhD.

Členovia vedeckej redakčnej rady/Scientific Editorial Board Members:

Univ. Prof. Dr. Irena Zavrl, PhD., *University of Applied Sciences, Burgenland, Eisenstadt, Austria*

Prof. Elena Markova, DrSc., *University of Economics in Bratislava, Slovak Republic*

Prof. PaedDr. Dušan Kostrub, PhD., *Comenius university in Bratislava, Slovak Republic*

Doc. PhDr. Milan Hrdlička, CSc., *Charles University in Prague, Czech Republic*

Doc. Mgr. Tomáš Káňa, PhD., *Masaryk University, Brno, Czech Republic*

Doc. PaedDr. Martina Šipošová, PhD., *Comenius university in Bratislava, Slovak Republic*

Doc. PhDr. Jana Truhlářová, CSc., *Comenius university in Bratislava, Slovak Republic*

Doc. Mgr. Irina Dulebová, PhD., *Comenius University in Bratislava, Slovak Republic*

Doc. PhDr. Radoslav Štefančík, MPol., PhD., *University of Economics in Bratislava, Slovak Republic*

Doc. Mgr. Ing. Katarína Seresová, PhD., *University of Economics in Bratislava, Slovak Republic*

Doc. Mgr. Mária Spišiaková, PhD., *University of Economics in Bratislava, Slovak Republic*

Doc. Mgr. Zuzana Gašová, PhD., *University of Economics in Bratislava, Slovak Republic*

Dr. Farida Djaileb, Associate Prof., *University of Science and Technology, Oran, Algeria*

Dipl. Slaw. Heike Kuban, *University Erfurt, Germany*

Jelena Jurjevna Strigankova, PhD., *The Russian Presidential Academy of National Economy and Public Administration, Saratov*

PhDr. Eva Molnárová, PhD., *Matej Bel University in Banská Bystrica, Slovak Republic*

PaedDr. Eva Stradiotová, PhD., *University of Economics in Bratislava, Slovak Republic*

Recenzenti/Editorial Consultants:

Príspevky v časopise boli anonymne recenzované a do čísla zaradené na základe kladných recenzentských posudkov.

Papers in the journal were anonymously peer-reviewed and included in the issue based on positive reviews.

Grafická úprava a zlom/Graphic Design:

PhDr. Roman Kvapil, PhD.

Vydavateľ/Publisher:

Fakulta aplikovaných jazykov Ekonomickej univerzity v Bratislave
november 2025

Strán/Pages: 116

ISSN 2989-333X (online)

Evidenčné číslo/Registration Number: EV 303/24/EPP

Za pravopisnú, gramatickú, lexikálnu a štylistickú stránku uverejnených príspevkov zodpovedajú autori príspevkov. / The language quality of the published papers is the sole responsibility of the authors.

Adresa redakcie/Editorial Office:

Ekonomická univerzita v Bratislave
Fakulta aplikovaných jazykov
Dolnozemska cesta 1
852 35 Bratislava, Slovenská republika
Email: casopis.faj@gmail.com
Web: linguaetvita.sk
IČO: 00 399 957

RUBRIKY ČASOPISU/CATEGORIES OF THE JOURNAL

JAZYK, KOMUNIKÁCIA, KULTÚRA ***LANGUAGE, CULTURE, COMMUNICATION***

The section deals particularly with:

- Linguistic phenomena from both synchronic and diachronic perspective,
- Comparative linguistics,
- Theory of communication and intercultural communication,
- History and culture of language areas.

DIDAKTIKA A METODIKA VYUČOVACÍCH A CUDZÍCH JAZYKOV ***DIDACTICS AND METHODOLOGY OF TEACHING AND FOREIGN LANGUAGES***

The section deals particularly with:

- Language didactics,
- Methodology of language education,
- Teaching styles and strategies in language education,
- Testology within the framework of CEFR for languages.

TRANSLATOLÓGIA ***TRANSLATOLOGY***

The section deals particularly with:

- Theory and practice of translation and interpretation,
- Translation and interpretation of general and literary texts from and into Slovak language,
- Translation and interpretation of texts for specific purposes from and into Slovak language.

RECENZIE ***REVIEWS***

The section deals with:

- Reviews of scientific treatises, scholarly papers, project publications and monographs written at the faculty or other universities in Slovakia or abroad.

SPRÁVY ***REPORTS***

The section deals with:

- News about scientific events and other supporting scientific and research activities of the Faculty of Applied Languages and the University of Economics in Bratislava.

5 *OBSAH / CONTENTS***7 *ÚVOD / INTRODUCTION*****JAZYK, KULTÚRA, KOMUNIKÁCIA / LANGUAGE, CULTURE, COMMUNICATION****13 *DIMITRINA SPASOVA LESNEVSKA***

ЛИНГВИСТИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ТОРГОВОГО ДИСКУРСА НА МАТЕРИАЛЕ РУССКОГО И БОЛГАРСКОГО ЯЗЫКОВ В КОНТЕКСТЕ ТЕОРИИ РЕЧЕВЫХ АКТОВ / LINGUISTIC FEATURES OF TRADE DISCOURSE BASED ON THE MATERIAL OF RUSSIAN AND BULGARIAN LANGUAGES IN THE CONTEXT OF THE THEORY OF SPEECH ACTS

25 *EVA MAIEROVÁ*

STUDENTS' PERCEPTIONS OF USING E-PORTFOLIOS IN DEVELOPING WRITING SKILLS IN BUSINESS ENGLISH / POSTOJE ŠTUDENTOV K VYUŽÍVANIU E-PORTFÓLIA V ROZVOJI ZRUČNOSTI PÍSANIA V HOSPODÁRSKEJ ANGLIČTINE

34 *JÁN MARKECH*

JOZEF TISO IM SPIEGEL DER *KARPATHEN-POST*: ACHT THEMATISCHE PERSPEKTIVEN EINER REGIONALEN PRESSEARSTELLUNG / JOZEF TISO REFLECTED IN THE *KARPATHEN-POST*. EIGHT THEMATIC PERSPECTIVES ON A REGIONAL PRESS REPRESENTATION

51 *ŽELMÍRA PAVLIKOVÁ*

METÁFORAS DE LA ACTIVIDAD HUMANA EN LA TERMINOLOGÍA ECONÓMICA / METAPHORS OF HUMAN ACTIVITY IN ECONOMIC TERMINOLOGY

64 *MARINA RADČENKO, NIKA ZORIČIĆ*

OCCASIONALISMS IN INFORMAL COMMUNICATION ON THE INTERNET (BASED ON THE EXAMPLE OF RUSSIAN-LANGUAGE INTERNET FORUM)

78 *JARMILA RUSIŇÁKOVÁ*

PECULIARITIES IN BUSINESS ENGLISH WRITING / OSOBITOSTI PÍSOMNEJ OBCHODNEJ ANGLIČTINY

89 *MÁRIA SPIŠIAKOVÁ*

ČIERNA A BIELA FARBA V ŠPANIELČINE, TALIANČINE A SLOVENČINE / BLACK AND WHITE IN SPANISH, ITALIAN AND SLOVAK

104 *MARTINA ULIČNÁ*

ZÁMENNÝ PODMET V SLOVENSKO-RUSKOM POROVNÁVACOM KONTEXTE / PRONOMINAL SUBJECT IN THE SLOVAK-RUSSIAN COMPARATIVE CONTEXT

RECENZIE / REVIEWS

115 EVA MOLNÁROVÁ

PIŠL, M., POLÁŠKOVÁ, E. (Hrsg.). 2023. *Form und Funktion im didaktischen Kontext*. Ostrava: Ostravská univerzita. 168 s. ISBN 978-80-7599-424-0 (online), ISBN 978-80-7599-423-3 (print), doi.org/10.15452/FuFD2023

ÚVOD

Vážení čitatelia,

predkladáme vám 27. číslo (XIV. Ročník) nášho časopisu. V rámci úvodu – nášho pravidelného kalendária, by sme vám radi pripomenuli ďalšie významné výročia narodení slovenských osobností literatúry a kultúry a udalostí, ktoré zaznamenávame a pripomíname si v prvom polroku roku 2025.

6. január 1855 – 170. výročie narodenia ELENY MARÓTHY-ŠOLTÉSOVEJ (*06. 01. 1855 Krupina, †11. 02. 1939 Martin). Slovenská prozaička, redaktorka a publicistka. Pochádzala z rodiny farára Daniela Maróthyho a vyrastala v prostredí, ktoré pestovalo vlastenecké a mravné ideály. Po vydaji za obchodníka Ľudovíta Šoltésa a po príchode do Martina r. 1875, kde prežila celý zvyšok svojho života, sa stala členkou výboru Živeny (1880), neskôr bola jeho funkcionárkou. Po celý život sa angažovala v ženskom hnutí. Zdôrazňovala potrebu vzdelania žien a ich miesto v národnom hnutí – tieto myšlienky našli uplatnenie aj v jej dielach. Angažovala sa v spolku slovenských žien Živena a v rokoch 1894 – 1927 bola jeho predsedníčkou. Pod jej vedením zriadila Živena niekoľko rodinných škôl a kurzov pre dievčatá. Do literatúry vstúpila krátkymi prózami uverejnenými v časopise Slovenské pohľady – *Na dedine* a *Prípravy na svadbu*. Osobnú tragédiu, smrť malej dcéry Elenky a dospelého syna Ivana, spracovala v zápiskovej knihe *Moje deti*, ktorá predstavuje jej najviac oceňované dielo. K autobiografickým prózám patrí i spomienková kniha *Sedemdesiat rokov života*. Svojou všestrannou činnosťou sa stala priekopníčkou v rôznych smeroch, no hlavne sa stala uznávanou vedúcou osobnosťou slovenského ženského hnutia.

27. január 1900 – 125. výročie narodenia HANY MELIČKOVEJ (*27. 01. 1900 Martin, †07. 01. 1978 Bratislava). Významná slovenská herečka, spoluzakladateľka slovenského profesionálneho divadla. Narodila sa v rodine martinského učiteľa a hudobného skladateľa Jána Melička. Pôvodne študovala hudbu na pražskom konzervatóriu, no neskôr ju lákalo herectvo. V rokoch 1923 – 1926 pracovala ako učiteľka na Župnej hudobnej škole v Martine. Od roku 1926 až do roku 1976 bola členkou činohry SND v Bratislave. Za obdobie svojho pôsobenia v Slovenskom národnom divadle stvárnila takmer 200 postáv. V roku 1955 získala titul *zaslúžilá umelkyňa* a v roku 1961 titul *národná umelkyňa*. Okrem divadelných inscenácií je známa aj vďaka účinkovaniu vo filmových inscenáciách ako *Ženský zákon*, *Rok na dedine*, *Zemianska česť*, *Statočný zlodej* a iné.

1. marec 1920 – 105. výročie založenia SLOVENSKÉHO NÁRODNÉHO DIVADLA. Jeho históriu začal písať český divadelný súbor v bratislavskej budove *Mestského divadla*, kde dovtedy hrávali maďarské a nemecké súbory. 1. marca 1920 sa začala písať história našej prvej scény premiérou Smetanovej „*Hubičky*.“ Tento dátum sa považuje aj za oficiálny vznik SND. Mestskí radní plánovali až na päť rokov zmluvne zaviazat divadlo pre súbory hrajúce v nemčine a maďarčine, avšak vďaka československému ministrovi s plnou mocou pre Slovensko Vavrovi Šrobárovi sa podarilo presadiť, aby v divadle hral profesionálny český súbor. S jeho pomocou sa podarilo založiť *Družstvo Slovenského národného divadla*. V tom čase totiž bola profesia herca zaznávaná, málokto

herci, speváci pracujúci na ochotníckej báze, by boli ochotní odísť zo svojho zamestnania, domova, hrať každý večer a v rýchlom tempe študovať nové inscenácie. Hoci Slovenské národné divadlo nevzniklo z potreby širokého obyvateľstva a prvé sezóny hrávalo až na málo výnimiek v českom jazyku, mali by sme byť vďační všetkým tým, ktorí sa pričínili o to, že vôbec vzniklo.

5. marec 1755 – 270. výročie narodenia JOZEFA IGNÁCA BAJZU (*05. 03. 1755 Predmier, †01. 12. 1836 Bratislava). Farár, spisovateľ, autor satír a epigramov a autor prvého románu v slovenčine. Pochádzal zo zámožnejšieho sedliackeho rodu. Od roku 1777 študoval za katolíckeho kňaza v Pázmáneu vo Viedni. Po vysviacke v roku 1780 sa stal kaplánom v Ostrihome a o tri roky dostal faru v Dolnom Dubovom, kde pôsobil 22 a vytvoril tam podstatnú časť svojho literárneho diela. So svojimi súčasníkmi *Bernolákom* a *Fándlym* súperil o prvenstvo v uvádzaní slovenčiny do literatúry. Bajza vstupoval do literatúry v období, keď k nám prichádzali myšlienky osvieteniského absolutizmu, súvisiace s reformami *Márie Terézie* a najmä *Jozefa II.* V mladosti bol horlivým stúpencom josefínskych reforiem a ako spisovateľ ich aj propagoval. Ešte ako vyše osemdesiatročný sa zaujímal o činnosť *Spolku milovníkov reči a literatúry slovenskej* a finančne ho aj podporil. To potvrdzuje, že nikdy neprestal mať záujem o národnobuditeľské hnutie. Bajza bol priekopníkom slovenskej klasicistickej poézie, ako naznačuje rukopis jeho prvého, ale tlačou nevydaného diela *Rozličných veršov*. Pokladá sa však aj za zakladateľa našej klasicistickej prózy. Jeho prvé dielo vydané tlačou je zároveň prvým slovenským románom *René mládenca, príhodi a skúsenosti*. Výber z tvorby: *Rozličných veršov knižka prvňa, Veselé účinky a rečeňi, ktoré k stráveňu trúchlivých hodín zebraľ a vidal....* (knihá anekdot, humoristických rozprávání, poviedok a hádaniek), *Slovenské dvojnásobné epigrammata...* a ďalšie.

24. marec 1785 – 240. výročie narodenia JÁNA HOLLÉHO (*24. 03. 1785 Borský Mikuláš, †14. 04. 1849 Dobrá Voda). Slovenský katolícky kňaz, básnik, prekladateľ a národný buditeľ, predstaviteľ klasicizmu. Narodil sa v Borskom Mikuláši, pochádzal z maloroľníckej rodiny. Základnú školu navštevoval v rodisku, gymnaziálne štúdiá absolvoval v Skalici a v Bratislave. V Trnave absolvoval dva roky filozofické štúdiá a potom prešiel na štúdium teológie. Už v tomto čase sa venoval písaniu básní a prekladu gréckych a latinských hrdinských básní. Stal sa tzv. *slovenským Homérom*. Po vysvätení za kňaza pôsobil v rôznych farnostiach, ale najväčšiu časť svojho kňazského života prežil v Maduniciach. Priťahovala ho slovanská tematika, minulosť vlastného národa a hlavne obdobie Veľkomoravskej ríše. Štúrovci v ňom videli veľkú osobnosť a autoritu národného života. Výber z tvorby: *Rozličné básne hrdinské, elegické a lyrické* (preklady Vergíliá, Homéra, Ovídiá...), víťazná báseň *Svätopluk, Cyrilo-Metodiáda, Sláv, Selánky, Žalopevy a sväté písmo* a mnoho ďalších.

30. marec 1820 – 205. výročie narodenia ANDREJA SLÁDKOVIČA (*30. 03. 1820 Krupina, †20. 04. 1872 Radvaň, pôvodne Radvaň nad Hronom, teraz súčasť Banskej Bystrice). Vlastným menom Andrej Braxatoris – slovenský básnik, literárny kritik, evanjelický farár, publicista a prekladateľ. Pochádzal z rodiny učiteľa a literáta Ondreja Braxatorisa. Vzdelanie získal na piaristickom gymnáziu v Krupine, v evanjelickom lýceu v Banskej Štiavnici a v Bratislave. Štúdium zavŕšil na univerzite v Halle, na teológii. V roku 1841 začal pôsobiť v spolku *Ústav reči a literatúry česko-slovenskej*. Jeho literárne

začiatky sa datujú od čias pôsobenia v Bratislave. Prvé básne uverejňoval v almanachu *Nitra* a časopise *Orol tatranský*. V roku 1847 bol ordinovaný za kňaza a ešte v tom roku začal pôsobiť ako evanjelický kňaz v Hrochoti a neskôr v Radvani nad Hronom, kde pôsobil až do svojej smrti. Bol pod silným vplyvom *Ľudovíta Štúra* a patril k vedúcim osobnostiam jeho družiny. Stal sa jedným zo zakladajúcich členov *Matice slovenskej*. Už počas štúdií si privyrábal ako súkromný učiteľ. Tak sa stretáva so svojou životnou láskou, *Marínou Pišlovou*, ktorej venoval ľúbostnú báseň *Marína* (jedno z najkrajších diel slovenskej ľúbostnej poézie), ktorá je spolu s lyricko-epickou básňou *Detvan* vrcholom jeho básnickej tvorby. Popri poézii sa venoval aj prekladaniu z ruštiny, francúzštiny a z nemčiny. Výber z tvorby: *Marína, Detvan, Sôvety v rodine Dušanovej, Ctibor, Nehaňte ľud môj, Krajanom, Mládenec, Milica, Ohlasy, Prosba* a mnoho ďalších.

8. máj 1945 – 85. výročie UKONČENIA II. SVETOVEJ VOJNY (01. 09. 1939 – 08. 05. 1945). V tento deň podpísalo Nemecko v Berlíne bezpodmienečnú kapituláciu a vojna v Európe sa oficiálne skončila. Kapitulácia Nemecka bola najprv podpísaná v Remeši vo Francúzsku 7. mája v skorých ranných hodinách s platnosťou od minúty po polnoci nasledujúceho dňa. Podpísali ju zástupcovia spojeneckých armád vrátane Sovietskeho zväzu a generál *Alfred Jodl* za nemecké vrchné velenie. Na žiadosť Sovietskeho zväzu sa však akt kapitulácie zopakoval v berlínskej štvrti *Karlshorst* 8. mája 1945. Bolo to z propagandistických dôvodov. Stalin chcel, aby sa kapitulácia odohrala v Sovietskej dobytom Berlíne. Západní spojenci nenamietali, hlavne vzhľadom na ich snahu o ďalšiu spoluprácu so Stalinom po vojne. Boje prebiehali v Európe, Ázii, Afrike, Tichomorí a zúčastňovali sa na nich muži aj ženy z dvoch ďalších kontinentov Ameriky a Austrálie. Dnes je to najväčší a najrozsiahlejší ozbrojený konflikt v dejinách ľudstva, ktorý stál životy 45 až 60 miliónov ľudí.

12. máj 1635 – 390. výročie založenia TRNAVSKEJ UNIVERZITY. Jedna z prvých univerzít na území dnešného Slovenska. *Trnavskú univerzitu* založil kardinál *Peter Pázmaň*, ostrihomský arcibiskup, ktorého kapitula sídlila od dobytia Ostihomu Osmanmi v Trnave. Na univerzite učili príslušníci jezuitského rádu. Vzorom pre ňu bola jezuitská univerzita v rakúskom meste Graz. Prvým rektorom sa stal *Juraj Dobronoki*. Finančné náklady boli hradené najmä zo štedrého príspevku kardinála *Pázmaňa*. Vyučovanie prebiehalo spočiatku na dvoch fakultách – filozofickej a teologickej. Neskôr k nim pribudli právnická a lekárska fakulta. Univerzita sa stala známou aj vďaka observatóriu, ktoré bolo zriadené v roku 1753. Pri univerzite fungovala bohatá univerzitná knižnica, botanická záhrada a divadlo, v ktorom hrali hry študenti univerzity.

13. máj 1795 – 230. výročie narodenia PAVLA JOZEFA ŠAFÁRIKA (*13. 05. 1795 Kobeliarovo, †26. 06. 1861 Praha). Slovenský naturalizovaný básnik, historik, etnograf, slavista a univerzitný profesor, zakladateľ vedeckej slavistiky. Narodil sa v rodine evanjelického farára. Po štúdiách na gymnáziu a nemeckom evanjelickom lýceu v Kežmarku odišiel na teologické štúdium do Jeny. V Jene strávil dva roky. Tu napísal sedemnást básní, ktoré vyšli v Hromádkových *Prvotinách pěkných umění* vo Viedni a získali mu zvučné meno v Čechách a na Slovensku. Štúdium v Jene prispelo k formovaniu jeho odborného a vedeckého profilu. Získal tam dôkladnú prípravu pre vedeckú činnosť. Z Jeny odišiel na Slovensko do Bratislavy, kde pôsobil ako súkromný učiteľ. Po troch rokoch pôsobenia na Slovensku odišiel do Srbska, kde sa v Novom Sade stal riaditeľom

tunajšieho gymnázia. Okrem iného tam založil knižnicu, do ktorej sa podarilo postupne získať vzácne staroslovienske literárno-historické klenoty. Patrí k najvýznamnejším osobnostiam slovenských dejín. Je po ňom pomenovaná univerzita v Košiciach (pôvodne Univerita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, kam patrili aj prešovské fakulty, ktoré sa v na konci 90. rokov 20. storočia sformovali do Prešovskej univerzity v Prešove), ulice a námestia v mnohých slovenských mestách a rôzne kultúrne inštitúcie. Do literatúry sa uviedol básnickou zbierkou *Tatranská Múza s lýrou slovanskou*. Výber z vedeckých diel slavistiky: *Dejiny slovanského jazyka a literatúry všetkých nárečí, Slovenské starožitnosti, Slovenský národopis, Počiatkové českého básnictví, obzvlášť prozodie, Promluvení k Slovanům, Písne světské lidu slovenského v Uhřích, Počiatkové staročeské mluvnice* a mnoho ďalších.

17. máj 1860 – 165. výročie narodenia MARTINA KUKUČINA (*17. 05. 1860 Jasenová, †21. 05. 1928 Pakrac – Chorvátsko). Vlastným menom Matej Bencúr – slovenský lekár, šľachtic, známejší ako prozaik, dramatik a publicista. Najvýznamnejší predstaviteľ slovenského literárneho realizmu, zakladateľ modernej slovenskej prózy. Vzdelanie získal na gymnáziu v Revúcej, v Martine, v Banskej Bystrici, v Kežmarku a v Šoproni. Neskôr sa prihlásil na lekársku fakultu do Prahy. Po skončení štúdia sa neúspešne pokúšal zamestnať na Slovensku a preto odišiel na ostrov Brač (terajšie Chorvátsko), kde sa stal lekárom. V roku 1908 odišiel s manželkou do Čile, kde tiež pôsobil ako lekár. Stal sa prvým lekárom Medzinárodného Červeného kríža v Patagónii. Striedavo žil na Slovensku a v Chorvátsku. Svoju literárnu tvorbu odštartoval písaním poviedok. Dielom *Dom v stráni* založil tradíciu dedinského románu. Vo svojej tvorbe sa zameriava na človeka a jeho postavenie a je kritikom spoločenských pomerov. Jeho literárna tvorba presiahla rámec národnej literatúry a bola preložená do viacerých jazykov. Niektoré z jeho diel boli zdramatizované a sfilmované. Výber z tvorby: *Rysavá jalovica, Keď báčik z Chocholova umrie, Neprebudený, Na podkonickom bále, Mladé letá, Veľkou lyžicou, Dies irae, Dom v stráni* a mnoho ďalších.

10. jún 1905 – 120. výročie narodenia FRANTIŠKA HEČKA (*10. 06. 1905 Suchá nad Parnou, †01. 03. 1960 Martin). Slovenský básnik, prozaik, redaktor a publicista. Bol básnikom a prozaikom slovenského sedliactva. Narodil sa vo vinohradníckej rodine, čo ho následne viedlo k štúdiu na Vinohradníckej škole v Modre a v Bratislave, na poľnohospodárskej škole v Košiciach a štúdiá ukončil v Prahe. Pracoval ako redaktor v novinách a časopisoch – *Hospodársky obzor, Roľnícke noviny*... Po skončení 2. Svetovej vojny sa stal redaktorom časopisov vychádzajúcich v Matici slovenskej – *Matičné čítanie* (šéfredaktor) a *Praktická knižnica Matice slovenskej*. Aktívne pôsobil vo Zväze slovenských spisovateľov a istý čas aj ako jeho predseda. Svoje prvé literárne diela začal publikovať v časopisoch *Mladé prúdy, Svojet, LUK, Slovenské pohľady, Elán* a v iných. Vo svojich dielach čerpal tematiku z obdobia 2. svetovej vojny, najmä z dedinského prostredia. Svojou tvorbou sa radí k literárnemu smeru socialistický realizmus. Výber z tvorby: *Vysťahovalci, Na pravé poludnie, Slovenské verše, Červené víno, Drevená dedina* a iné.

28. jún 1905 – 120. výročie narodenia MÁRIE RÁZUSOVEJ MARTÁKOVEJ (*28. 06. 1905 Vrbica – Liptovský Mikuláš, †05. 08. 1964 Bratislava). Slovenská poetka, dramatička a prekladateľka, sestra slovenského spisovateľa Martina Rázusa. Známa sa stala hlavne tvorbou pre deti. Narodila sa v roľníckej rodine, vzdelanie získala vo Vrbici

v Liptovskom Mikuláši a v učiteľskom ústave v Prešove. Niekoľko rokov pracovala ako učiteľka, ale zo zdravotných dôvodov musela toto povolanie zanechať. Začala redigovať časopis *Dobré slovo* a detský časopis *Slniečko* a popritom sa venovať vlastnej tvorbe. Už počas štúdií začala písať svoje prvé diela, ktoré uverejňovala v rôznych časopisoch. Venovala sa hlavne poézii a tvorbe pre deti a mládež. Okrem vlastnej tvorby tiež prekladala zo španielčiny, ruštiny a francúzštiny. V roku 1964 jej bol udelený titul zaslúžilá umelkyňa. Výber z tvorby: Hore grúňom-dolu grúňom, Od jari do zimy, Zatuláné húsa, Hop, hop na koníčku, Zvieratká deťom, Prvý venček, Druhý venček, Junácka pasovačka, Chlapčekomu leto, Kozliatka, Ako šlo vajce na vandrovkú, Starý Bodrík a vlk, Zlatá podkova, zlaté pero, zlatý vlas a mnoho iných.

Zdroje literárnych informácií

SEDLÁK, I. et al. 2009. *Dejiny slovenskej literatúry I.* Martin: Literárne a informačné centrum Bratislava.

SEDLÁK, I. et al. 2009. *Dejiny slovenskej literatúry II.* Martin: Literárne a informačné centrum Bratislava.

SCHILLEROVÁ, O. (Eds.) 2024. *Kalendárium osobností a udalostí na rok 2025.* Určené pre internú potrebu. Levice: Tekovská knižnica v Leviciach.

PhDr. Roman Kvapil, PhD.
šéfredaktor

**ЛИНГВИСТИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ТОРГОВОГО ДИСКУРСА
НА МАТЕРИАЛЕ РУССКОГО И БОЛГАРСКОГО ЯЗЫКОВ
В КОНТЕКСТЕ ТЕОРИИ РЕЧЕВЫХ АКТОВ**

LINGUISTIC FEATURES OF TRADE DISCOURSE
BASED ON THE MATERIAL OF RUSSIAN AND BULGARIAN LANGUAGES
IN THE CONTEXT OF THE THEORY OF SPEECH ACTS

DIMITRINA SPASOVA LESNEVSKA

Абстракт: Статья посвящена типологии речевых актов в качестве базы для классификации коммерческих писем в русском и болгарском языке в сопоставительном плане. Следуя типологию речевых актов, в классификации простых коммерческих писем разграничиваются ассертивы, комиссивы, директивы, декларативы и экспрессивы. Коммерческие письма-документы оформляются при помощи сочетаний различных речевых актов с преобладанием определенных перформативных высказываний. На примере перформативных высказываний в рекламационном письме-документе представлено спользование в тексте перформативных декларативов в сочетании с директивными, ассертивными и экспрессивными перформативами. Выявлена роль перформативных высказываний как стиливых маркеров коммерческого письма. Определена специфика коммуникативной структуры болгарского и русского коммерческого письма.

Ключевые слова: торговый дискурс, теория речевых актов, классификация, торговые письма, русский язык, болгарский язык, прагмалингвистика.

Abstract: The article is devoted to the typology of speech acts as a basis for the classification of commercial letters in Russian and Bulgarian in comparative terms. Following the typology of speech acts, the classification of simple commercial letters distinguishes between assertives, commissives, directives, declaratives and expressives. Commercial letters-documents are drawn up using combinations of various speech acts with a predominance of certain performative utterances. Using the example of performative statements in a complaint letter, the use of performative declaratives in the text in combination with directive, assertive and expressive performatives is presented. The role of performative statements as stylistic markers of commercial writing is revealed. The specifics of the communicative structure of Bulgarian and Russian commercial letters are determined.

Keywords: trade discourse, theory of speech acts, classification, trade letters, Russian language, Bulgarian language, pragmalinguistics.

Введение

Настоящее исследование посвящено прагмалингвистическим особенностям эпистолярного торгового дискурса в рамках сопоставительного анализа сходств и различий специфики прагмалингвистики эпистолярных текстов коммерческих писем (КП) на русском и болгарском языках. Представлена классификация простых коммерческих писем сквозь призму теории перформативности и речевых актов.

Особенности эпистолярного торгового дискурса с точки зрения типологии речевых актов являются предметом обсуждения в Комиссии по лингвистике дискурса при Международном конгрессе славистов – в журнале «Discourse linguistics and beyond» (Лесневска, 2022, с. 175 – 187).

На XVII Международном съезде славистов в Париже 2025 Комиссия по лингвистике дискурса с председателем Ириной Ухвановой-Шмыгава и модератором Аленой Поповой была представлена 13 докладами, среди которых был доклад Д. Лесневской, посвященный особенностям коммерческой корреспонденции в свете перформативности и речевых актов на материале русского и болгарского языков. С докладами, посвященными дискурсу международной бизнес-коммуникации, выступили также Ирина Ролак и Людмила Курчак (Лесневска, 2025, 120 – 123).

Прагмалингвистические особенности эпистолярного дискурса в обучении русскому языку как иностранному (РКИ) в Болгарии были рассмотрены на VI Международной научной конференции «Русский язык и культура в зеркале перевода» (Высшая школа перевода МГУ, директор – академик РАО, профессор Николай Гарбовский), проведенной в Греции (Лесневска, 2016, с. 276 – 284).

В 2018 г. в Болгарии публикуется сборник БАН «Славянска филология» с докладами, представленными на XVI Международном конгрессе славистов (Белград, Сербия), среди которых – доклад о типологии коммерческих писем на русском и болгарском языке в контексте речевых актов (Лесневска, 2018, с.105 – 112). На конгрессе МКС в Белграде доклад Лесневской был заслушан в секции «Прагматика» с модератором проф. Борисом Юстиновичем Норманом, чей доклад «Грамматика и прагматика: соотношение и взаимодействие на материале славянских языков» вызвал всеобщий интерес.

На Национальной научной конференции Союза ученых в Болгарии «В полза на науката и образованието» в 2019 г. был представлен доклад о прагмалингвистических особенностях коммерческой корреспонденции (Лесневска, Лесневский, 2019, с.31–36). В докладе подчеркнута основополагающая роль прагмалингвистики для современного межкультурного обучения иностранным языкам, где учебная единица – текст-дискурс, включающий текст и экстралингвистические факторы. Цель дискурсивного иноязычного обучения – формирование прагмалингвистической иноязычной компетенции в рамках равноправного диалога культур. Эпистолярный дискурс рассмотрен как синкретический тип дискурса, который успешно применяется в методике болгарской русистики при обучении РКИ в болгарской аудитории. Проанализирован опыт применения коммерческих писем как ценного учебного

материала при преподавании русского языка студентам-экономистам в болгарских экономических вузах (Лесневска, 2002).

Особенности эпистолярного торгового дискурса

Эпистолярный – совокупность писем (от греч. *epistole*, лат. *epistola* – письмо, послание). Одним из главных свойств и основных характеристик эпистолярия является ярко выраженный антропоцентризм, при котором эпистолярная языковая личность (автор – адресант эпистолярных текстов) составляет «вербальное ядро» эпистолярного типа дискурса (Курьянович, 2014, с. 258).

Эпистолярный дискурс представляет собой особую монологическую форму межличностной коммуникации. Характерной особенностью дискурса является его экстралингвистические, национально-культурные характеристики. Так, дискурс – речевое произведение, включающее текст и экстралингвистические факторы (участники коммуникации, коммуникативные цели, прагматические установки, социальные роли, ситуации общения, фоновые знания).

Одним из компонентов выделяемого нами дискурса торговой сделки (ДТС) является эпистолярный торговый дискурс, представленный коммерческой корреспонденцией (КК), включающей в себя простые коммерческие письма и коммерческие письма-документы (запрос, оферта, заказ, подтверждение заказа, рекламация, письма-ответы на них). Основными контрактными документами ДТС являются контракт (договор) и коммерческие письма-документы. Совокупность коммерческих писем (КП), контрактов (торговых договоров) и торговой документации формируют документальный концепт письменного подвида дискурса торговой сделки, устным подвигом которой являются торговые переговоры.

В статье определяются коммуникативные стратегии КП, чьи интенции (коммуникативные цели) направлены на достижение коммуникативного воздействия автора письма (адресанта) на получателя письма (адресата). Намерения адресанта представлены перформативными высказываниями, обладающими высокой частотностью в текстах КП.

Теория перформативности и речевые акты, иллокуция

Теория перформативности является предметом изучения прагматической лингвистики, исследующей функционирование языкового знака в речи (З. Вендлер, Дж. Остин, Дж. Серль, А. Вежбицка, Ю.Д. Апресян, Е.В. Падучева, Н.Д. Арутюнова, И.М. Кобозева и др.).

Классификация русских перформативных глаголов представлена в трудах Ю.Д. Апресяна (Апресян, 1988, с. 219–237); перформативы и перформативные высказывания в современном болгарском языке представлены в трудах болгарской исследовательницы М.С. Жеревой (Жерева, 2011).

Лингвистическая прагматика рассматривает использование языка в коммуникативном процессе в прикладном и теоретическом аспектах. Прагматическая лингвистика имеет междисциплинарный характер и выходит за пределы лингвистики – она тесно связана с социолингвистикой, психолингвистикой,

философией, когнитивистикой, кибернетикой, семиотикой. Термин «перформатив» появился в теории речевых актов (Дж. Остин, Дж. Серль). Перформатив (глагол в перформативном употреблении, перформативное высказывание, перформативное предложение) эквивалентен действию или поступку, т.е. перформатив – это слово и действие одновременно (лат. *performo* – *действую*; англ. *perform* – ‘исполнять, выполнять, играть роль, представлять’); перформативное действие осуществляется самим речевым актом. Различаются прямые перформативы (напр.: рус. *Советую Вам посетить эту выставку*/болг. *Съветвам Ви да посетите тази изложба*) и косвенные перформативы (вежливые просьбы) типа рус. *Вы не могли бы посетить эту выставку?*/болг. *Дали бихте могли да посетите тази изложба?* Так, речевой акт имеет иллокутивную функцию, соединяющую цель говорящего (коммуникативное намерение, интенцию, иллокуцию, модальность) и результат, реализацию этой цели, т.е. наблюдается синкретизм языковой единицы и действия, вкладывание в информацию как интенции, так и реализации. Иллокутивный акт как компонент речевого акта, отражающий коммуникативную цель автора высказывания, составляет сущность языкового общения. Иллокутивному акту соответствует определенный перформативный глагол. Понятие иллокуции в эпистолярной связи связано с определенной целью адресанта воздействовать на адресата посредством письменной речи. Речевой акт является единицей дискурса, а перформатив представляет собой единицу речевого акта. Прагматическая цепочка «дискурс – речевой акт – перформативное высказывание» проанализирована в статье Елены Красиной (Красина, 2016).

Прагмалингвистические особенности коммерческой переписки

Прагмалингвистические особенности КП обусловлены спецификой эпистолярного дискурса: наличием адресанта, адресата, вокатива; четко выраженной интенцией адресанта, коммуникативными цепочками писем и писем-ответов. Речевой акт (центральное понятие прагмалингвистики) – минимальная единица человеческой коммуникации; это не предложение, а осуществление определенного вида актов – констатации, объяснения, извинения и т.д. (Вежбицка, 1985); (Синельникова, 2019).

В основе классификации речевых актов лежит понятие перформатива, обладающего наибольшей частотностью в официально-деловом стиле, в частности в эпистолярном деловом дискурсе. Перформативные фразы являются стилиобразующими элементами эпистолярных деловых текстах. Прагматические аспекты письменного делового общения рассмотрены в трудах И.В. Драбкиной, Ю.О. Пожарицкой и др. (Драбкина, 2001), (Пожарицкая, 2015, с. 122–127).

По прагмалингвистической установке (типы речевых актов, в состав которых входят перформативные глаголы) разграничиваются следующие простые КП как подвид деловых писем: извещение, напоминание, подтверждение, предложение, просьба, гарантия, запрос, ответ на запрос, заказ, отказ, предупреждение, приглашение, ответ на приглашение, благодарность, поздравление, извинение, сожаление и др. Простые КП имеют сравнительно

несложное содержание и обычно короткие. Цель простых КП – максимально воздействовать на потенциального клиента. По поводу составления различаем следующие виды простых КП: письмо-просьба, письмо-сообщение, письмо-приглашение, письмо-благодарность, препроводительное письмо, письмо-подтверждение, письмо-поздравление, письмо-пожелание, письмо-извинение, письмо-сочувствие, рекламное письмо. К простым КП относятся также ответы на эти письма – письма-ответы на приглашение, на сообщения и т.п. Простые КП сопровождают торговые операции на различных этапах. Общепринятой формой торговой переписки являются циркулярные письма. Это письма одного автора одинакового содержания, направляемые многим адресатам (Лесневска, 2002, с. 25–26).

По коммуникативной функции (функции общения, воздействия, а также фатической функции) выделяются следующие виды деловых писем, в частности русских и болгарских простых КП: уведомительные (письма, сообщающие важную информацию), креативные (письма, создающие новые деловые контакты), коррекционные (письма, уточняющие взаимные позиции коммуникантов), эмотивные (письма, выражающие чувства и отношения коммуникантов к событиям и ситуациям).

Классификация простых коммерческих писем в контексте типологии речевых актов

Коммуникативная функция эпистолярного дискурса, в частности эпистолярных текстов КП, обусловлена коммуникативно-прагматической осью «адресант – адресат». Именно эта ось является основой коммуникативной структуры КП. В основу классификации КП положена типология иллокутивной цели. В зависимости от коммуникативной функции по прагмалингвистической установке простые нерегламентированные КП подразделяются на следующие ниже виды (следуя классификации Дж. Серля и Ю.Д. Апресяна).

1. АССЕРТИВЫ (уведомительные письма) – сообщения, утверждения, согласия, возражения, сравн.: рус. *сообщаем, уведомляем, ставим в известность* / болг. *съобщаваме, уведомяваме, известяваме*. Разновидности ассертивов: письмо-извещение, письмо-подтверждение.
2. КОМИССИВЫ (креативные письма) – обещания, сравн.: рус. *гарантируем, обязуемся, заверяем* / болг. *гарантираме, задължаваме се, заверяваме*. Разновидность комиссивов: гарантийные письма.
3. ДИРЕКТИВЫ (креативные письма) – просьбы, предложения, приглашения, советы, предупреждения, напоминания, требования, запреты, разрешения, сравн.: рус. *просим, прошу, предлагаем, предлагаю, приглашаем, советуем, предупреждаем, напоминаем, требуем, разрешаем, запрещаем* / болг. *молим, моля, предлагаме, предлагам, каним, съветваме, предупреждаваме, напомняме, изискваме, разрешаваме, забраняваме*. Разновидности директивов: письмо-запрос, свободная оферта, презентационные (имиджевые) письма, письмо-приглашение, письма-напоминания.

4. **ДЕКЛАРАТИВЫ** (коррекционные письма) – признания, одобрения, осуждения, прощения, сравн.: рус. *одобряем, подтверждаем, объявляем, осуждаем, принимаем, отказываемся, настаиваю, настаиваем* / болг. *одобряваме, потвърждаваме, обявяваме, осъждаме, приемаме, отказваме се, настоявам, настояваме*. Разновидности декларативов: письмо-подтверждение, письмо-отказ, письма-претензии.
5. **ЭКСПРЕССИВЫ** (эмотивные письма) – речевые ритуалы: благодарность, извинение, поздравление, прощание, пожелание, сожаление, выражение надежды сравн.: рус. *благодарим, извиняемся, поздравляем, желаем, сожалеем, надеемся* / болг. *благодарим, извяваме се, поздравяваме, желаем, съжаляваме, надяваме се*. Разновидности экспрессивов: письмо-благодарность, письмо-извинение, письмо-поздравление, письмо-сожаление.

Примеры показывают, что глаголы-перформативы в КП употребляются в основном в форме 1-го лица множественного числа, реже 1-го лица единственного числа.

Характерные русские инфинитивные конструкции с перформативными глаголами в рамках простого предложения эквивалентны болгарской *да*-конструкции или конструкции с императивом в рамках сложного предложения, сравн.: рус. *Мы просим Вас выслать нам каталог* / болг. *Молим Ви да ни изпратите каталог; Молим, изпратете ни каталог*. Выявленные сходства и различия перформативов в рамках русских и болгарских КП базируются на синтетизме русского и аналитизме болгарского языков, отсутствии инфинитива в болгарском языке. Аналитизм болгарского языка в болгарских КП проявляется в широко распространенных бессоюзных сложных конструкциях, напр.: болг. *Молим експедирайте колкото е възможно по-бързо; Молим съобщете с обратна поща Вашето становище; Молим потвърдете пристигането на пратката*.

Определенный тип речевого акта в русских и болгарских КП репрезентируется при помощи многообразных синонимических перформативных высказываний. Напр., директивы (просьбы) в запросах: рус. *Просим Вас предоставить данные...; Просим рассмотреть возможность...; Желательно было бы выслать...; Обращаемся к Вам с просьбой отправить нам...; Будем весьма признательны/ благодарны, если...* – болг. *Молим да ни изпратите информация...; Молим направете ни оферта...; Бихме Ви били много задължени, ако...; Бихте ли били така любезни да ни изпратите...*

Большой частотностью обладают косвенные перформативные высказывания со смягченной иллокуцией, оформленные при помощи условных конструкций: рус. *Не могли бы Вы нам послать...* – болг. *Бихте Ви помолили да ни изпратите...*

Особый интерес вызывают экспрессивы – этикетные формулы благодарности, извинения, пожелания, сравн. перформативы извинения: рус. *Примите наши извинения за...; Приносим свои глубокие извинения за то, что...; Мы искренне сожалеем, что...; Мы хотели бы извиниться перед Вами за ...* –

болг. *Трябва да се извиним за...; Молим да приемете нашите извинения за...; Молим приемете нашите извинения за...; Съжаляваме, че...; Много съжаляваме, че...; Бихме желали да Ви се извиним за...* . Данные предложения представляют собой типовые деловые фразы-клише, стереотипные синтаксические единицы, характерные для КП. Частотной реализацией простого предложения в русских и болгарских КП является определено-личное предложение (рус. *Благодарим Вас за запрос от 12 марта / болгар. Благодарим Ви за писмото от 12 март*), которое рассматриваем как клишированную единицу на уровне предложения, создающую стилевую специфику признака вежливости в коммерческой переписке на русском и болгарском языках.

В русских и болгарских КП наблюдается сращивание рационального и эмоционального в типологии речевых моделей, в рамках которых вежливость, смягченная иллокуция и позитивная оценочная модальность задают позитивный тон и осуществляют этичность. Письма-экспрессивы с эмоциональным компонентом в тексте считаются языковыми инструментами мягкой силы (Лесневская, 2016, с. 216–220). Рациональные языковые средства КП в русском и болгарском языке иллюстрируют развитие аналитизма на примере описательных глагольно-именных оборотов, имеющих большую частотность, сравн.: рус. *Согласно контракту мы имеем право отказаться от приемки этой партии товара / болгар. Съгласно договора ние имаме право да се откажем от приемането на тази партида стока.*

В русских и болгарских КП эмоциональная оценка представлена в утвердившемся новом жанре рекламных писем. Языковыми средствами эмоционального являются переносные и метафорические лексические обороты, а также восклицательные предложения. Периферийный жанр «рекламное письмо» допускает выраженную эмоциональность по причине его синкретичности между публицистическим дискурсом (реклама) и официально-деловым дискурсом (коммерческое письмо). Сравн.: рус. *Выгодное предложение летнего сезона! НОВИНКА СЕЗОНА – уникальная пляжная сумка! / болгар. Изгодно предложение за летния сезон! НОВА КОЛЕКЦИЯ НА СЕЗОНА – уникална плажна чанта!; рус. Выгодные цены на элегантные сапожки! Предлагаем широкий выбор моделей по СУПЕРЦЕНАМ! / болгар. Изгодни цени за елегантни ботушки! Предлагаме широк избор на модели на СУПЕРЦЕНИ!*

Когнитивно-прагматической особенностью эпистолярного делового дискурса является его полевая структура, где в ядре располагаются регламентированные письма с наибольшей стандартизованностью, а на периферии находятся нерегламентированные письма с большей вариативностью в тексте и языковом выражении. В ядре модели делового письма находятся такие жанры, как уведомление, извещение, заявка, запрос, заказ, требование, рекламация, отказ, согласие, гарантийное письмо. На среднем уровне расположены напоминание, сообщение, сопроводительное письмо, предложение, подтверждение, соболезнование, извинение, приглашение. На периферии находятся рекламное письмо, отчет, просьба, рекомендательное письмо, поздравление и благодарность.

Установленная когнитивно-прагматическая классификация русских и болгарских деловых писем в сравнительно-сопоставительном плане оформлена в списках устойчивых речевых клише, служащих учебным материалом при преподавании РКИ инсл. в болгарской аудитории, сравн. рус. *Мы готовы с Вами сотрудничать* / болг. *Ние сме готови да сътрудним с Вас*; рус. *Желательно прислать новый прейскурант* / болг. *Желателно е да изпрадите нова ценова листа*. рус. *Не могли бы Вы нам послать...* / болг. *Бихме Ви помолили да ни изпратите...*

Характеристика коммерческих писем-документов в свете типологии речевых актов

Коммерческие письма-документы, обладающие юридической силой, выполняют важную роль при заключении торговой сделки. Разграничиваются следующие виды: запрос, ответ на запрос, оферта, заказ, ответ на заказ, рекламация, ответ на рекламацию. Коммерческие письма-документы оформляются при помощи сочетаний различных перформативных высказываний с преобладанием одного или двух перформативов.

Рассмотрим перформативные высказывания в рекламации и ответе на рекламацию. Рекламация – коммерческий документ, претензия к стороне, нарушившей обязательства по сделке купли-продажи. В рекламации предъявляется требование возмещения убытков из-за несоблюдения условий договора о купле-продаже. Реквизитами рекламации являются основания на предъявление претензии, аргументация, доказательства, конкретные требования, способ урегулирования. Выделяются рекламации на количество, качество, задержку поставки, поврежденные товары, дефектные товары, ошибочную поставку, ошибку в счетах, маркировку, упаковку. Рекламация представляется в письменном виде с приложением всех необходимых документов. Разграничиваются различные виды писем-ответов на рекламацию: рекламация полностью принята, отказ в рекламации – рекламация отклонена, рекламация частично принята. В случае невозможности урегулирования рекламация переносится в арбитраж. Высокой частотностью в письмах-рекламациях и письмах-ответах на рекламации обладают декларативные и директивные речевые акты в сочетании с экспрессивными и ассертивными речевыми актами. Сравните следующие примеры.

Декларативы: рус. *Мы **настаиваем** на немедленной поставке новой партии чая, соответствующей условиям контракта* / болг. ***Настояваме** за незабавна доставка на нова партида чай, която съответства на условията на контракта*; рус. *Мы **рассчитываем** на скорое получение Вашего ответа* / болг. ***Разчитаме** на Вашия бърз отговор.*; рус. *Мы **готовы** оставить некачественный товар у себя со скидкой / рефакцией в 20 %* / болг. ***Готови** сме да оставим при себе си некачествената стока, но с отбив/рабат/ рефакция в размер на 20 %.*; рус. *Мы **имеем право** на скидку с фактурной стоимости.* / болг. ***Имаме право** на отбив от фактурната стойност.*

Директивы: рус. Несмотря на то, что срок поставки уже истек, мы не получили до сих пор заказанные товары. Поэтому **предупреждаем** Вас о том, чтобы Вы совершили поставку в течение 48 часов / болг. Въпреки че срокът за доставка вече изтече, ние не сме получили поръчаните стоки. Затова Ви **предупреждаваме** да извършите доставката в течение на 48 часа; рус. Качество поставленного товара не соответствует заявленному в заказе качеству. Отправляем Вам обратно некачественный товар и **просим** Вас заменить его в кратчайшие сроки / болг. Качеството на доставената стока не отговаря изобщо на поръчката. Ние Ви я изпращаме обратно и Ви **молим** да я замените / подмените в най-кратък срок; рус. Мы **требуем** замены дефектных артикулов / болг. **Изискваме** замяна на дефектните артикули; рус. Мы Вам **советуем** предъявить рекламацию на задержку поставки перевозчику / болг. **Съветваме** Ви да изпратите своята рекламация за закъснение на доставката на превозвача; рус. Мы **предлагаем** представить разрешение нашего спора арбитражной комиссии / болг. Ние **предлагаме** да представите разрешение за нашия спор на арбитражната комисия.

Экспрессивы: рус. Мы **сожалеем** об этом инциденте и **приносим** Вам свои **извинения** / болг. **Съжаляваме** за този инцидент и Ви молим да приемете нашите **извинения**; рус. Мы **надеемся**, что Вы одобрите это разрешение проблемы / болг. **Надяваме се** да одобрите това разрешение на проблема.

Ассертивы: рус. **Сообщаем** Вам, что вчера мы получили заказанную нами партию пылесосов / болг. **Съобщаваме** Ви, че вчера получихме поръчаната от нас партия прахосмокачки.

Типология коммерческих писем сквозь призму прагматического цепочки эпистолярного торгового дискурса – речевые акты – перформативы продолжает успешно развиваться, в частности в рамках исследований коммуникативной структуры китайских коммерческих писем (Ульянова, 2019).

Заклучение

В основе классификации речевых актов лежит понятие перформатива, обладающего большой частотностью в официально-деловом стиле, в частности именно в эпистолярном деловом дискурсе. Перформатив – основной структурно-содержательный компонент документного текста. Перформативные высказывания являются стилиобразующими элементами эпистолярных деловых текстов.

Перформативные высказывания являются стиливыми маркерами коммерческих писем. В эпистолярном торговом дискурсе они обладают высокой частотностью. Именно они придают основную стиливую черту стереотипности коммуникативной структуре коммерческих писем, особенно на синтаксическом уровне. Перформативные высказывания наряду с документальными деловыми клише и этикетными формулами являются основными стиливыми маркерами стереотипности ТП, формируя такие стиливые черты, как ясность, императивность, конкретность, лаконичность и этикет торгового дискурса международной торговой корреспонденции. Специфика коммуникативной

структуры русских и болгарских торговых писем обусловлена эпистолярными традициями русского и болгарского языков, а также, с грамматической точки зрения, синтетизмом русского языка и аналитизмом болгарского. Разработана система упражнений для коммерческой переписки на русском и болгарском языках на основе типологии речевых актов и классификации писем по этой типологии в болгарской студенческой аудитории на занятиях по русскому языку как иностранному.

Основанная на методологических принципах антропоцентрической парадигмы и поликультуральности, дискурсивность иноязычного обучения требует наличия страноведческого, культуроведческого, этносоциокультурного, лингвокультуроведческого, психолингвистического, когнитивно-прагматического концептов в современном межкультурном учебнике иностранного языка. Культурообразующая, антропоцентричная концепция современного языкового образования обосновывает следующие подходы к обучению русскому языку как инославянскому в болгарской методике преподавания русского языка: дискурсивно-стилистический, межкультурный, контрастивный, этнокультурный, социокультурный, лингвокультурологический и когнитивно-прагматический. По нашему мнению, при преподавании русского языка в болгарской среде для формирования базовой культуры личности необходимо исходить из общей славянской истории и культуры, приводя примеры, отражающие славянскую культуру, причем не только на русском и болгарском, но также и на других славянских языках.

Установленная классификация коммерческих писем сквозь призму дискурсивности, типовых речевых актов и перформативных высказываний удачно применяется в преподавании русского языка как иностранного в болгарской аудитории.

Литература

- АПРЕСЯН, Ю. Д. 1988. Глаголы моментального действия и перформативы в русском языке. In: *Русистика сегодня. Язык: система и ее функционирование*. Москва, с. 219 – 237.
- ВЕЖБИЦКА, А. 1985. Речевые акты. In: *Новое в зарубежной лингвистике*. Вып. 16. Лингвистическая прагматика. Москва: Прогресс, 1985, с. 251 – 275.
- ДРАБКИНА, И. В. 2001. *Прагматические аспекты письменного делового общения: дис...на соискание доктора филологических наук*. Самара: Самарский государственный университет, 209 с.
- ЖЕРЕВА, М. С. 2011. *Перформативи и перформативни изказвания в съвременния български език*. Автореферат на дисертация за присъждане на научната степен доктор на филологическите науки. София: Софийски университет «Св. Климент Охридски». 84 с.
- КРАСИНА, Е. А. 2016. Дискурс, высказывание и речевой акт. In: *Вестник РУДН*. Серия: Лингвистика, Т. 20. № 4, с. 91 – 102.

КУРЬЯНОВИЧ, А. В. 2014. Эпистолярная языковая личность: к вопросу определения категориальных и типологических черт. In: *Сибирский филологический журнал*. 2014, № 4, с. 255 – 262.

ЛЕСНЕВСКА, Д. С. 2002. *Търговска кореспонденция на руски и български език (съпоставителен лингвостилистичен анализ)*. София: Университетско издателство «Стопанство» – УНСС. 135 с.

ЛЕСНЕВСКА, Д. С. 2016. Прагматингвистические особенности эпистолярного дискурса в обучении РКИ в болгарской аудитории. In: *VI Международная научная конференция «Русский язык и культура в зеркале перевода»*. МГУ имени М.В. Ломоносова, Высшая школа перевода. Греция, Москва, с. 276 – 283.

ЛЕСНЕВСКА, Д. С. 2018. Прагматингвистические особенности эпистолярного дискурса в сопоставительном аспекте (на материале русских и болгарских коммерческих писем). In: *Славянска филология*, № 26, БАН. София: Издателство на БАН, с. 105 – 112.

ЛЕСНЕВСКА, Д. С., ЛЕСНЕВСКИЙ, Я. В. 2019. Прагматингвистични особености на епистоларния дискурс (върху материал от българската и руската търговска кореспонденция). In: *75 години Съюз на учените в България «В полза на науката и образованието*. Национална научна конференция. СУБ, София, с. 31 – 36.

ЛЕСНЕВСКА, Д. С. 2002. Речево-поведенчески модели на дискурса в процеса на обучение в контекста на реконструкция на основните значения на търговската кореспонденция. In: *Discourse linguistics and beyond*. Volume 6. – Jan Kochanowski University of Kielce Press. – Kielce, с. 175 – 187.

ЛЕСНЕВСКА, Д. С. 2025. XVII Международный съезд славистов – Париж, август: 2025. In: *Русистика без граници*, № 3, с. 120 – 123.

ЛЕСНЕВСКА, Д. С. 2016. Соотношение рационального и эмоционального в эпистолярном дискурсе (на материале русской и болгарской коммерческой переписки). In: *Рациональное и эмоциональное в русском языке*. Москва: МГОУ, с. 216 – 220.

ПОЖАРИЦКАЯ, Ю. О. 2015. Перформативы как средство выражения интенций адресата в документных письмах (на примере писем-ответов). In: *Вестник Волгоградского гос.ун-та. Сер. 2. Языкознание*, № 3/ 27, с. 122 – 127.

СИНЕЛЬНИКОВА, Л. Н. 2019. Речевой акт: от обязательного минимума к дискурсивному максимуму. In: *Ученые записки Крымского федерального университета имени В.И. Вернадского. Филологические науки*, № 3, с. 187 – 206.

УЛЬЯНОВА, К. А. 2019. Коммуникативная структура китайских коммерческих писем. In: *Филология: научные исследования*, № 1, с. 80 – 91.

Контакт:

Lesnevska Dimitrina Spasova, Associate Professor
Union of Scientists in Bulgaria, Philological Section
str. Madrid, № 39, 1505 Sofia, Bulgaria
E-mail: demetra3@gmail.com

Лесневска Димитрина Спасова, доктор филологии, доцент
Союз ученых в Болгарии, Филологическая секция
бул. Мадрид, № 39, ет. 21505 София, Болгария
E-mail: demetra3@gmail.com

STUDENTS' PERCEPTIONS OF USING E-PORTFOLIOS IN DEVELOPING WRITING SKILLS IN BUSINESS ENGLISH

POSTOJE ŠTUDENTOV K VYUŽÍVANIU E-PORTFÓLIA
V ROZVOJI ZRUČNOSTI PÍSANIA V HOSPODÁRSKEJ ANGLIČTINE

EVA MAIEROVÁ

Abstract: This study investigates students' views on using e-portfolios to develop writing skills in advanced business English courses at Bratislava University of Economics and Business. The research highlights the effectiveness of e-portfolios as a learning tool, the challenges students faced with vocabulary and style, and the role of AI tools such as ChatGPT in supporting writing tasks. The findings show that while students found e-portfolios enriching, many were uncertain about their practical application in professional contexts. The study also reveals a need to integrate AI literacy into the curriculum and align academic assignments with real-world demands.

Keywords: artificial intelligence, business English, e-portfolio, language skills, questionnaire. writing.

Abstrakt: Predkladaná štúdia skúma názory študentov na používanie e-portfólií v rozvoji písania v kurzoch obchodnej angličtiny pre pokročilých na Ekonomickej univerzite v Bratislave. Výskum poukazuje na efektivitu e-portfólií ako učebného nástroja, na problémy, ktorým študenti čelili v súvislosti so slovnou zásobou a štýlom, a na úlohu nástrojov umelej inteligencie, ako je ChatGPT, pri podpore úloh písania. Z výsledkov vyplýva, že hoci študenti považovali e-portfóliá za obohacujúce, mnohí si neboli istí ich praktickým využitím v profesionálnom kontexte. Štúdia tiež odhaľuje potrebu začleniť gramotnosť v oblasti umelej inteligencie do kurikula a zosúladiť akademické úlohy s požiadavkami praxe.

Kľúčové slová: umelá inteligencia, hospodárska angličtina, e-portfólio, jazykové zručnosti, MS Teams, dotazník, písanie.

Introduction

The importance of language proficiency is recognised by tertiary education level institutions offering foreign language courses, with English being the most popular choice. These courses aim to provide students with the necessary skills required for effective communication in academic and professional settings, which cover the development of all four language skills: listening, reading, speaking, and writing, together with the improvement of grammar and vocabulary focused on the specific requirements of business and economics.

Among the four language skills, the importance of written communication is widely recognised in both academic and professional business contexts. Nevertheless,

despite its critical role, writing skills are often neglected due to various reasons, one of them being the lack of contact hours in teaching business English at colleges and universities. In response to these challenges, the Faculty of Applied Languages at Bratislava University of Economics and Business together with the Faculty of Education at Trnava University introduced a KEGA research project 'e-Portfolio as Pedagogy Facilitating Integrative Learning' (012EU-4/2023) to their intermediate and advanced business English and Spanish courses. The e-portfolio is perceived as an innovative tool for both development and assessment of writing skills as highlighted by Rusiňáková (2023).

The primary objective of incorporating e-portfolios into business English and Spanish courses was to provide students with an efficient instrument to enhance their writing skills. However, this initiative has also unveiled potential avenues for further research. These include the assessment and self-assessment of writing (Rusiňáková, 2023) and research into identification of artificial intelligence (AI) by students and its influence on the assessment of written assignments (Hrdličková, 2024). Both these research strands provide insight from teachers' points of view. As a result, it is also necessary to explore students' perceptions of using e-portfolios in their business English courses, which is the main aim of the present article.

Literature review

With the advancement of information and communication technologies (ICT), e-portfolios have become increasingly used in various domains, including the learning and teaching of foreign languages. Before exploring the application of e-portfolios in tertiary education institutions, it is essential to define the term 'e-portfolio' and examine its usage at the undergraduate level.

One of the most widely accepted definitions of e-portfolios was proposed by Lorenzo and Ittelson (2005, p.1), who defined it as follows: *"An e-portfolio is a digitized collection of artifacts including demonstrations, resources, and accomplishments that represent an individual, group, or institution."* The authors further noted that *"e-portfolios encourage personal reflection and often involve the exchange of ideas and feedback"* (Ibid.). The authors then delineated three distinctive categories of e-portfolios: student, teaching, and institutional e-portfolios (Lorenzo – Ittelson, 2005). The present paper focuses on the first type – student e-portfolios.

Abrami and Barrett (2005) highlighted that *"[a]n eportfolio is a digital container capable of storing visual and auditory content including text, images, video and sound. Eportfolio may also be software tools not only because they organize content but also because they are designed to support a variety of pedagogical processes and assessment purposes."* Nevertheless, there has been a shift in focus from perceiving e-portfolios as mere 'containers' or 'collections' to acknowledging their efficacy in facilitating teaching and in particular self-learning.

There is a consensus among researchers and teaching practitioners that e-portfolios are of significant importance in the development of writing skills at undergraduate level by enhancing motivation (Aygün – Aydin, 2016), engagement (Fasa, 2023), facilitating self-regulated learning (Karami et al., 2019), and the provision

of a structured platform for feedback and reflection (Fasa, 2023, Karami et al., 2019, Thang et al., 2012; Shon, 2011). These digital tools enable students to methodically collect and exhibit their writing tasks, which can result in enhanced writing proficiency and engagement in the writing process. Simultaneously, e-portfolios proved to be an effective assessment tool (Ngui et al., 2022).

Research on students' perceptions of e-portfolios shows that this instrument is mostly viewed positively, especially in the areas of self-reflection and growth (Rani-Nissa, 2025), increased motivation, self-efficacy, effective task completion and improved English language skills (Muin et al., 2021). In other studies, students also valued the individual feedback they received from teachers, which improved their cognitive writing skills and allowed them to monitor their progress (Janwarini et al., 2023). Students also appreciated the development of critical and creative thinking, problem-solving skills, and teamwork, so e-portfolios enhanced their overall learning experience during online courses (Zunaidah, 2022) and improved students' confidence in their ESP competence (Todorova-Ruskova, 2023).

In addition to the advantages of employing e-portfolios, students and educators identified certain disadvantages. The most significant challenge cited by students and educators alike was the heavy workload, which led to rushed development and infrequent updating of e-portfolios (Hsieh et al., 2015). Some students reported negative perceptions of time constraints and encountered technical difficulties when working with the portfolios (Rani – Nissa, 2025; Součková, 2024), or found the work less meaningful (Muin et al., 2021). Nevertheless, the overall attitude of students regarding the work with e-portfolios was predominantly positive.

Methods

The e-portfolio was introduced as a learning tool in two business English courses for advanced students at Bratislava University of Economics and Business during the 2023/2024 academic year. In the winter semester, 18 students from the Faculty of International Relations created e-portfolios comprising four documents aligned with study materials from *Business Partner C1* (Dubicka et al., 2020). These documents included minutes of a meeting, a summary of a text, a formal email, and an informal email. They were assigned a further series of tasks to be completed as part of their portfolios. These tasks included a curriculum vitae, a covering letter, a report, and an application for a grant to study abroad.

Based on the results of an initial questionnaire assessing students' language levels in English and, most importantly, their familiarity with online learning tools such as Moodle and e-portfolios, specifically Mahara, the responses indicated students' prior lack of experience with these technologies (Hrdličková, 2023). As a result, Microsoft Teams was chosen as the platform for storing completed tasks as e-portfolios. This platform was widely used during the COVID-19 pandemic, ensuring that students had already been familiar with its functionality. Each task was then corrected and evaluated by the instructor, who provided feedback to the students. In addition to conducting a statistical analysis of the results, it became evident that an exploration of students' attitudes towards e-portfolios was necessary. To this end, a questionnaire

comprising 20 questions was administered to all the students participating in the project via MS Forms and MS Teams in December 2024. The questionnaire was designed to address the following research questions:

RQ1: What is the overall perception among students of the use of e-portfolios in undergraduate business English courses?

RQ2: What challenges were most significant for students when creating their e-portfolios?

RQ3: What role did artificial intelligence (AI) play in completing the tasks?

Results and discussion

The survey was distributed to all 38 students participating in the study during both semesters of the 2023/2024 academic year. Of these, 21 provided responses, resulting in a response rate of 55.3%. While this percentage might not appear to be particularly high, it is important to note that the distribution of the questionnaire occurred after the completion of the business English courses by the students. It is also worth noting that 13 students (62%) who participated in the project during the winter semester responded to the questionnaire, whereas only 8 students (38%) from the summer semester provided responses.

The first part focused on identifying which language skill posed the greatest challenge in developing writing proficiency: vocabulary, style, spelling, grammar, punctuation, or writing speed. The results, as illustrated in Figure 1, revealed that vocabulary was perceived as the most challenging aspect of writing, followed by style. Grammar elicited mixed feedback, as the majority of students viewed it as moderately challenging, while some found it relatively easy or very difficult. On the other hand, spelling and punctuation were generally regarded as easier to manage, with fewer students reporting difficulties in these areas. Writing speed presented varied challenges, with some students struggling while others found it less problematic. These findings offer valuable insights for tailoring teaching strategies focusing on vocabulary and style in business English courses.

Following the previous question, students were asked to rate the complexity of the genres included in the assignments, employing a scale of 1 to 4, where 1 denoted the most challenging genre and 4 indicated the least demanding one. As shown in Table 1, respondents indicated that they found the minutes of a meeting to be the most challenging assignment during the winter semester, and the covering letter during the summer semester. Conversely, an informal e-mail and a curriculum vitae were perceived as the least challenging.

The next section of the questionnaire focused on students' perceptions of using e-portfolios in their business English courses and in the future in their professional lives. A total of 42.9% of respondents agreed that creating their own e-portfolios was an enriching experience. However, only 4.8% of respondents indicated that they would be willing to use e-portfolios in the future. All 21 respondents asserted that they did not encounter any difficulties when working with e-portfolios. A significant proportion of the students, 52%, expressed a preference for the MS Teams platform for portfolio creation, while 48% indicated uncertainty regarding their choice. Overall, 71% of all

students were unsure if they could use the e-portfolio when looking for a job, 19% said they would not use it, and only 10% said they would, explaining that “it’s easy and you have everything in one place”. When asked if they would continue to use a professional e-portfolio in their future career after graduation, the responses were very similar to the previous question: 67% chose the option *I don’t know*, 10% chose *yes* and 24% chose *no*. Respondents explained the positive answers by saying that they wanted to complete their e-portfolio and that they might need it in their future job.

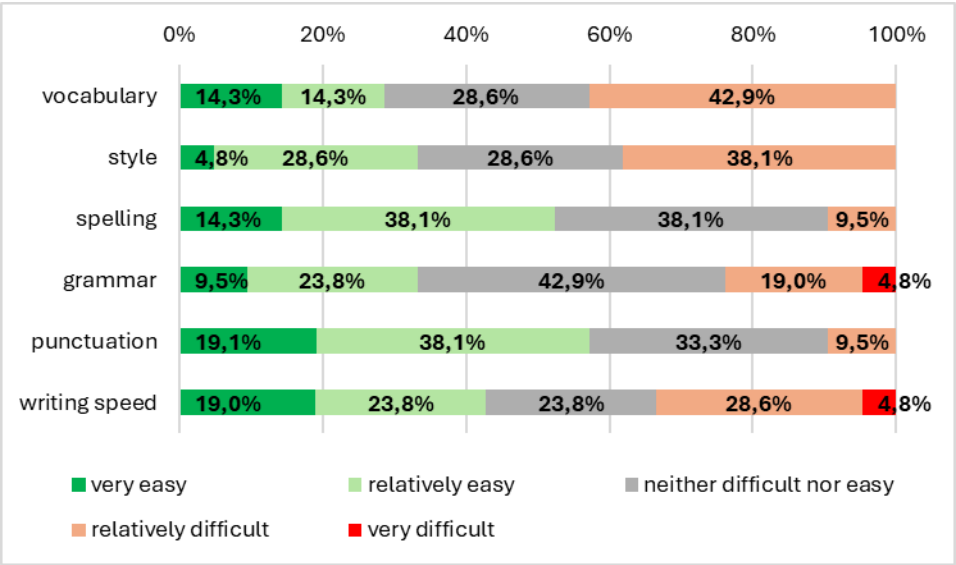

Figure 1 Difficulty levels in developing writing skills

winter	1	2	3	4	summer	1	2	3	4
minutes	6	4	1	2	covering letter	4	8	8	1
	46%	31%	8%	15%		19%	38%	38%	5%
summary	2	4	5	2	application	8	2	3	8
	15%	31%	38%	15%		38%	10%	14%	38%
formal e-mail	1	4	7	1	report	5	4	7	5
	8%	31%	54%	8%		24%	19%	33%	24%
informal e-mail	4	1	0	8	curriculum vitae	4	7	3	7
	31%	8%	0%	62%		19%	33%	14%	33%

Table 1 Difficulty levels of individual genres

The responses to the final question regarding the implementation of e-portfolios at work, for instance, using them for clients in companies, followed the same tendency as observed in the two preceding questions: 71% of respondents expressed uncertainty, 24% responded in the negative, and a mere 5% expressed a favourable view, articulating their stance as follows: “*It is a great way to practise writing skills,*

which also help develop reasoning and speaking skills, as in organising thoughts, structuring arguments, not being boring and using critical thinking skill to for example avoid logical fallacies.”

The final section of the survey examined the use of AI by students in completing academic assignments. This issue emerged during the course of the project, coinciding with the public release of AI tools such as ChatGPT, Gemini, and Copilot. Slightly more than half of the respondents reported utilizing AI in their assignments, as illustrated in Figure 2. Among the eleven students surveyed, nine specified that they used ChatGPT, while one student also employed [deepl.com](https://www.deepl.com) and another used Grammarly.

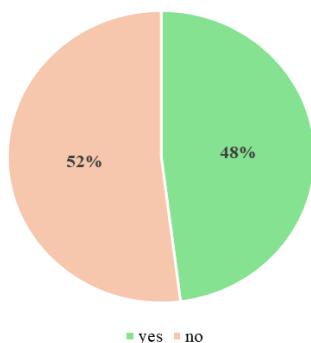

Figure 2 Proportion of students using AI

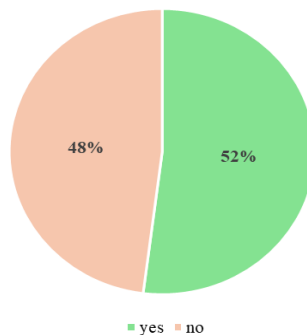

Figure 3 Perceived usefulness of AI

There is a notable disparity between the ten students who used AI tools and the eleven students who perceived these tools as beneficial for completing assigned tasks, as shown in Figures 2 and 3. Among the reasons for finding AI tools useful, the vast majority of students said that AI gave them inspiration about the content and style of the assigned text, as well as helping them with translation, vocabulary, and grammar. When students were asked which AI tools they would incorporate into teaching and learning to enhance the writing process and improve the overall quality of written work, most expressed uncertainty. Among the suggestions provided, some mentioned ChatGPT (explicitly stating it should not be used to copy AI-generated texts), Grammarly, Copilot, and online dictionaries. Additionally, they suggested that these tools could be utilised to provide feedback and support individual study. The most comprehensive and intriguing response with an interesting twist at the end was offered by one student, which is presented in full below: *“I think that it really does not matter what platform is chosen, however, it should ideally be something widely recognised, established and proven (LLaMA, ChatGPT, Gemini etc.). It should not be a wrapper of a LLM. It should be demonstrated to pupils why the results of writing from such LLM are easily recognisable and what makes their writing/text dubious. It should also be demonstrated as an useful tool to brainstorm, help with structure of an essay, for asking questions regarding vocabulary, grammar or synonyms and, to some extent, proof reading. With some of the models online search functionalities, with cautious approach, it can also be used to find ideas and facts surrounding the given topic, however, explaining what hallucinations are is also crucial. (No, in case you are wondering, this*

was not AI generated text :))”. It should be noted that the errors that occurred in the quoted text have been intentionally maintained to serve as evidence that the response was not generated by AI.

Stemming from the analysis of the survey, the answers to the research questions are as follows: **RQ1:** The responses to this question were found to be mixed. Students generally found creating e-portfolios to be an enriching experience but were uncertain about their practical benefits beyond the classroom, especially in their future careers. **RQ2:** Students encountered no significant challenges in creating e-portfolios, though initial unfamiliarity with certain tools may have been a minor hurdle. They found vocabulary and style to be the most challenging writing skills. Among the genres, the minutes of a meeting and covering letters were reported as the most difficult. **RQ3:** AI tools were used by the majority of students to assist with tasks like content generation, vocabulary, and grammar. These tools were appreciated for inspiration and support in the writing process.

Conclusion

The findings of this study emphasise the potential of integrating e-portfolios into English for specific academic purposes courses as a learning tool to enhance writing proficiency and familiarise students with digital platforms. Nevertheless, the students' uncertainty regarding the practical application of e-portfolios in their future careers suggests a need for adjustments to better explain the connection of academic assignments with professional contexts. To address these gaps, it is recommended to provide additional instruction on challenging areas such as vocabulary and style, and to introduce students to specific applications of e-portfolios in business.

In addition, as AI tools such as ChatGPT become increasingly widespread in academic and professional settings, educators should consider incorporating AI literacy into the curriculum. This could include the responsible and ethical use of AI, focusing on its role as a supplementary tool for generating ideas, improving vocabulary, and refining grammar, especially in foreign language courses. Adopting these approaches would not only help students with developing their foreign language skills but also equip them with digital competencies for the modern workplace.

Addressing the limitations of this study is essential for interpreting the findings. Firstly, the survey response rate was approximately 50%, with most respondents coming from the winter semester. This imbalance may reduce the representativeness of the results. Secondly, since the study focused solely on advanced business English students at Bratislava University of Economics and Business, the findings may not be generalizable to other courses or institutions. Comparing these results with data from similar studies, such as those conducted at the Faculty of Education at Trnava University, could provide valuable insights. Thirdly, the timing of the survey, administered after course completion, may have influenced how students remembered and shared their experiences. Lastly, the reliance on self-reported data introduces the possibility of subjective bias, and it would be worthwhile to compare this with an objective assessment of the writing tasks.

The objective of this study was to contribute to the discussion on the potential of e-portfolios and AI to influence learning and professional development. By continually adapting teaching methods and embracing innovation, educators can help bridge the gap between academic learning and the skills needed in today's technology-driven world.

Bibliography

ABRAMI, PC, BARRETT, H. 2005. Directions for research and development on electronic portfolios. In: *Canadian Journal of Learning and Technology*, 31(3). Available at DOI: <https://doi.org/10.21432/T2RK5K>.

AYGÜN, S., AYDIN, S. 2016. The use of e-portfolios in EFL writing: a review of literature. In: *ELT Research Journal*, 5(3), pp.205-217.

DUBICKA, I., ROSENBERG, M., O'KEEFFE, M., DIGNEN, B., HOGAN, M. 2020. *Business Partner C1: coursebook*. Harlow: Pearson Education Limited. ISBN 978-1-292-24862-2.

FASA, R.H.I. 2023. E-Portfolio's Impact on Writing Abilities (A Case Study on Second Semester Students of English Education). In: *IALLTEACH (Issues In Applied Linguistics & Language Teaching)*, 5(1), pp.59-62.

GIERING, J. A., FIRDYIWEK, Y. (2020). E-Portfolios: Deepening Student Engagement in Learning. In: *Handbook of research on fostering student engagement with instructional technology in higher education*, pp. 167–184. IGI Global. DOI: <https://doi.org/10.4018/978-1-7998-0119-1.CH010>.

HRDLIČKOVÁ, Z. 2023. A Needs Analysis and Learners' Expectations from Courses in English for Academic Purposes and English for Specific Purposes. In: *Súčasný výzvy vo vyučovaní jazykov 2023*. Hradec Králové: University of Hradec Králové Gaudeamus Publishing House, pp. 27-37.

HRDLIČKOVÁ, Z. 2024. Identifying and responding to Artificial Intelligence in evaluating written assignments. In: *EuroCALL 2024: CALL for Humanity*, pp. 98-108. DOI: <https://doi.org/10.4995/EuroCALL2024.2024.19104>.

HSIEH, P.H., LEE, C.I., CHEN, W.F. 2015. Students' perspectives on e-portfolio development and implementation: A case study in Taiwanese higher education. In: *Australasian Journal of Educational Technology*, 31(6), pp. 641-656.

JANWARINI, A.P.R., LESTARI, Z.W., NOVARITA, P. 2023. A views of students regarding the use of the e-portfolio in the creation of descriptive text. In: *Wiralodra English Journal (WEJ)*, 7(1), pp.89-99. DOI: <https://doi.org/10.31943/wej.v7i1.193>.

KARAMI, S., SADIGHI, F., BAGHERI, M.S., RIASATI, M.J. 2019. The Impact of Application of Electronic Portfolio on Undergraduate English Majors' Writing Proficiency and Their Self-Regulated Learning. In: *International Journal of Instruction*, 12(1), pp.1319-1334.

LORENZO, G., ITTELSON, J. 2005. An overview of e-portfolios. In: *Educause Learning Initiative 1*[online], 1(1), pp. 1-27. Available at <https://library.educause.edu/-/media/files/library/2005/1/eli3001-pdf.pdf>.

MUIN, C. F., HAFIDAH, H., DARAINI, A. M. 2021. Students' Perceptions on the Use of E-Portfolio for Learning Assessment. In: *Al-Ishlah: Jurnal Pendidikan*, 13(1), 497–503. DOI: <https://doi.org/10.35445/ALISHLAH.V13I1.485>

NGUI, W., PANG, V., HIEW, W. 2022. E-portfolio as an academic writing assessment tool in higher education: Strengths and challenges. In: *Indonesian Journal of Applied Linguistics*, 12(2), 556-568. DOI: 10.6007/IJARPED/v11-i3/15402.

RANI, Y.D.C., NISSA, K., 2025. Student's insight into the use of e-portfolios for a reflective practice project. In: *Esteem Journal of English Education Study Programme*, 8(1), pp.94-107.

RUSIŇÁKOVÁ, J. 2023. Academic e-portfolio. In: *Lingua et Vita*, 24/2023, pp. 39-46. ISSN 1338-6743.

SHON, J. G. 2011. e-Portfolio Standardization for Sustainable Learning Communities. In: *Asian Association of Open Universities Journal*, 6(1), 32–42. DOI: <https://doi.org/10.1108/AAOUJ-06-01-2011-B004>.

SOUČKOVÁ, Z. 2024. Course implementation of Mahara e-portfolio: university students' perspective. In: *Journal of Language and Cultural Education*, 12(3), pp.23-29. DOI: 10.2478/jolace-2024-0015.

THANG, S. M., LEE, Y. S., ZULKIFLI, N. F. 2012. The role of the electronic portfolio in enhancing information and communication technology and English language skills: The voices of six Malaysian undergraduates. In: *Computer assisted language learning*, 25(3), 277-293.

TODOROVA-RUSKOVA, L. 2023. Student Perceptions of E-Portfolio-Based Formative Assessment in ESP Context. *Journal for Research Scholars and Professionals of English Language Teaching*, 7(35). DOI: <https://doi.org/10.54850/jrspelt.7.35.011>.

ZUNAIDAH, A. 2022. Meaningful Online Learning with e-Portfolio: University Students' Perspectives, *8th International Conference on Education and Technology (ICET)*, Malang, Indonesia, pp. 228-232. DOI: 10.1109/ICET56879.2022.9990059.

This paper is part of the Project KEGA 012EU-4/2023 *e-Portfolio as Pedagogy Facilitating Integrative Learning*, subsidised by the Ministry of Education, Science, Research and Sport of the Slovak Republic.

Contact:

PhDr. Eva Maierová, PhD.

Bratislava University of Economics and Business

Faculty of Applied Languages, Department of English Language

Dolnozemska cesta 1, 852 35 Bratislava

Slovak Republic

Email: eva.maierova@euba.sk

ORCID: 0000-0002-3651-8683

**JOZEF TISO IM SPIEGEL DER KARPATHEN-POST:
ACHT THEMATISCHE PERSPEKTIVEN EINER REGIONALEN PRESSEDARSTELLUNG**

JOZEF TISO REFLECTED IN THE *KARPATHEN-POST*.
EIGHT THEMATIC PERSPECTIVES ON A REGIONAL PRESS REPRESENTATION

JÁN MARKECH

Abstrakt: In der vorliegenden Studie wird die Darstellung von Jozef Tiso im deutschsprachigen Periodikum *Karpathen-Post* untersucht, das von 1880 bis 1942 erschien und als bedeutende Quelle zur Erforschung gesellschaftlicher, politischer und wirtschaftlicher Entwicklungen in der Region Zips gilt. Die zwischen 1927 und 1942 erfolgten Nennungen Tisos werden systematisch analysiert und acht thematisch übergreifenden Feldern zugeordnet: (1) seine Rolle als katholischer Priester, (2) der Umgang mit der jüdischen Bevölkerung, (3) die Beziehungen zum nationalsozialistischen Deutschland, (4) das Verhältnis zur deutschen Minderheit in der Slowakei, (5) das Wirken im staatsinternen Aufbauprozess, (6) wirtschafts-, tourismus- und infrastrukturbezogene Aktivitäten, (7) Formen öffentlicher Verehrung und symbolischer Inszenierung sowie (8) das Auftreten im militärisch-ideologischen Kontext des Zweiten Weltkriegs. Methodisch orientiert sich die Untersuchung an der qualitativen Inhaltsanalyse nach Mayring. Eine kurze biografische Kontextualisierung gilt jenen Lebensphasen Tisos, die mit dem Erscheinungszeitraum der *Karpathen-Post* zusammenfallen. Die Analyse wird durch eine knappe Charakterisierung des Periodikums untermauert.

Schlüsselwörter: Jozef Tiso, *Karpathen-Post*, thematische Analyse, acht Darstellungsfelder, qualitative Inhaltsanalyse.

Abstract: This study examines the portrayal of Jozef Tiso in the German-language periodical *Karpathen-Post*, which was published from 1880 to 1942 and is regarded as a significant source for researching social, political, and economic developments in the Spiš (Zips) region. References to Tiso between 1927 and 1942 are systematically analysed and assigned to eight overarching thematic fields: (1) his role as a Catholic priest, (2) his approach toward the Jewish population, (3) relations with National Socialist Germany, (4) the relationship with the German minority in Slovakia, (5) his involvement in internal state-building processes, (6) economic, tourism-related, and infrastructural activities, (7) forms of public veneration and symbolic staging, and (8) his appearance in the military-ideological context of the Second World War. The study is methodologically guided by Mayring's approach to qualitative content analysis. A brief biographical contextualization focuses on the phases of Tiso's life that coincide with the publication period of the *Karpathen-Post*. The analysis is supported by a concise characterization of the periodical.

Keywords: Jozef Tiso, *Karpathen-Post*, thematic analysis, eight categories of representation, qualitative content analysis.

Einführung und Zielsetzung

Das Hauptziel der vorliegenden Studie besteht in der Analyse der medialen Darstellung von Jozef Tiso im deutschsprachigen Periodikum *Karpathen-Post*, das zwischen 1880 und 1942 erschien und bislang nur wenig wissenschaftliche Aufmerksamkeit erfahren hat. Im Zentrum steht der Zeitraum von 1927 bis 1942, in dem der Name Tiso in insgesamt 110 Ausgaben mit 124 Beiträgen dokumentiert ist. Das Ziel ist es, diese Artikel systematisch auszuwerten und zentrale inhaltliche Schwerpunkte zu identifizieren, um ein vertieftes Verständnis seiner öffentlichen Repräsentation in der regionalen deutschsprachigen Presse zu ermöglichen. Methodisch orientiert sich die Untersuchung an der qualitativen Inhaltsanalyse nach Philipp Mayring, die eine theoriegeleitete, systematische und zugleich kontextbezogene Interpretation historischer Presstexte erlaubt. Die Analyse erfolgt entlang von acht thematischen Perspektiven, die im Rahmen einer Voruntersuchung des Materials entwickelt und im weiteren Verlauf präzisiert wurden. Eingerahmt wird die thematische Analyse durch zwei einleitende Abschnitte: Zum einen wird die *Karpathen-Post* als Quelle zur Erforschung gesellschaftlicher und wirtschaftlicher Entwicklungen in ostslowakischer Region Zips skizziert, zum anderen erfolgt eine kurze biografische Kontextualisierung Tisos, wobei jene Lebensphasen im Vordergrund gestellt werden, die zeitlich mit der Berichterstattung im Periodikum korrespondieren.

Methodologie

Die vorliegende Studie orientiert sich methodologisch an der qualitativen Inhaltsanalyse Philipp Mayrings, die eine systematische, theoriegeleitete und zugleich kontextsensitiv interpretierende Auswertung sprachlichen Materials ermöglicht. Diese Methodik eignet sich für die Analyse historischer Presstexte, da sie ein theoriegeleitetes Vorgehen mit inhaltlich strukturierender Kategorisierung verbindet und gleichzeitig offen für die Entwicklung neuer Deutungsmuster bleibt (Mayring, 2022, S. 55 – 183). Analysiert wurden alle Beiträge der *Karpathen-Post* zwischen dem 26. November 1927 und dem 22. August 1942, in denen der Name Jozef Tiso erwähnt wird. Die Auswertung erfolgte entlang von acht thematischen Feldern, die zunächst im Rahmen einer Voranalyse identifiziert und im weiteren Verlauf präzisiert wurden.

Zur Kontextualisierung der *Karpathen-Post*

Die *Karpathen-Post*, ein deutschsprachiges Wochenblatt mit Ersterscheinung am 06. Mai 1880 und letzter Ausgabe vom 22. August 1942, wurde über einen Zeitraum von 62 Jahren fast durchgängig mit 52 bis 53 Ausgaben jährlich publiziert und stellt somit das langlebigste deutschsprachige Periodikum auf dem Gebiet der heutigen Slowakei dar. Gegründet wurde sie durch Robert Schwartner und Julius Handl gemeinsam mit den Eigentümern der Kesmarker Druckerei. Die redaktionelle Leitung wechselte mehrfach, wobei Persönlichkeiten wie Friedrich Scholcz, Paul und Theodor Sauter sowie Julius Andor Hefty prägend wirkten. Auffällig ist die Vielfalt an Autoren, darunter viele mit Pseudonymen oder Initialen. Die Redaktion rekrutierte sich mehrheitlich aus der städtischen Mittelschicht – Lehrer, Geistliche, Beamte und Ärzte, die ihre publizistische Tätigkeit meist nebenberuflich ausübten. Die Zeitung entwickelte

sich von einem regionalwirtschaftlich-touristischen Organ in der Habsburgermonarchie hin zu einem gesellschaftspolitischen Medium der Zipser Deutschen innerhalb der Tschechoslowakei und reflektierte die wechselnden politischen und sozialen Realitäten. In ihrer frühen Phase firmierte sie als *Volkswirtschaftliches, sociales und touristisches Organ für Ober-Ungarn*, später unterstrich der Untertitel ihre Bindung an die Tatra-Sektion des Ungarischen Karpathenvereins. Ab 1920 wandte sich das Blatt explizit dem Zipserdeutschtum zu und erschien 1942 letztlich unter dem Titel *Volksdeutsches Wochenblatt zur Förderung der gesamten Belange des Zipser Deutschtums*. Nach dem Zusammenbruch der österreichisch-ungarischen Monarchie wurde die Zeitung zum gesellschaftlichen Wochenblatt der deutschen Minderheit in der Zips sowie zum Organ der Zipser Deutschen Partei. (Popovičová, 2023, S. 121) Zugleich spiegelte die *Karpathen-Post* eine Epoche, in der die heutige Slowakei von wirtschaftlichem Aufschwung, politischen Umbrüchen und einem Ringen um nationale Zugehörigkeit geprägt war (Ebd., S. 122). Ein signifikanter Moment der inhaltlichen und diskursiven Umorientierung vollzog sich im Jahr 1918. Die politisch bedingten Umbrüche nach dem Zerfall Österreich-Ungarns und der Gründung der Tschechoslowakei lösten innerhalb der *Karpathen-Post* einen intensiven Diskurs über zipserdeutsche Identität aus. In einer Vielzahl von Leitartikeln, Gedichten und Kommentaren artikulierte sich eine intellektuelle Auseinandersetzung mit Fragen der kulturellen Selbstverortung, Loyalität und Zugehörigkeit. Dabei wurde ein Spannungsfeld zwischen ungarischem Patriotismus und dem Wunsch nach Wahrung der deutschen Sprache und Kultur innerhalb der neuen politischen Ordnung sichtbar. Die Zeitung spiegelte damit die Identitätskrise vieler Zipser, die sich von einem privilegierten Status im Königreich Ungarn in eine marginalisierte Minderheitenrolle innerhalb der ČSR versetzt sahen. Die sprachliche Gestaltung der Artikel schwankte zwischen pathetischer Verteidigung des Zipsertums und nüchterner Analyse. Besonders auffällig war die ablehnende Haltung gegenüber der ČSR, die häufig mit negativen Attributen belegt wurde, während die Erinnerung an die kulturellen Leistungen der Zipser Deutschen betont wurde. Die Hauptakteure dieses Diskurses – zumeist gebildete Intellektuelle aus der Region oder ausgewanderte Zipser – plädierten teils für die politische Anbindung an Ungarn, teils für die Etablierung eigener Vertretungsorgane. Thematisch spannte sich der Bogen von Berichten über Landwirtschaft, Industrie, Tourismus und Volkswirtschaft, über kulturelle Beiträge und Literatur bis hin zu politischen Kommentaren. In ihrer Gliederung setzte die Zeitung auf Rubriken wie *Tagesneuigkeiten*, *Volkswirtschaftliches*, *Korrespondenzen* oder *Kunst und Literatur*. Besonders hervorzuheben ist die kontinuierliche Rubrik *Zipser Nachrichten*. Die grafische Gestaltung erfuhr über die Jahrzehnte eine markante Entwicklung: Während die erste Ausgabe mit dekorativer Typografie, Frakturschrift und Panoramabild auftrat, präsentierte sich die letzte Ausgabe sachlich und reduziert, typografisch dominiert von Lateinschrift. Die Anzahl der Seiten variierte zwischen vier und acht (Kováčová, Strömplová, 2024, S. 63 – 79).

Biographischer Abriss Jozef Tisos

Jozef Tiso wurde am 13. Oktober 1887 in nordwestungarischer Stadt Bytča geboren. Nach dem Besuch der Gymnasien in Žilina und Nitra trat er ins Priesterseminar ein und begann 1906 sein Theologiestudium am Pazmanianum in Wien. 1910 zum Priester geweiht und 1911 zum Doktor der Theologie promoviert (Kamenec, 2013, S. 19 – 24), war er anschließend als Kaplan, Religionslehrer und Sekretär des Bischofs von Nitra tätig. Während des Ersten Weltkriegs diente er als Feldkurat der K.u.K Armee. Nach Kriegsende lehrte er Moraltheologie in Nitra und wirkte ab 1924 bis zu seinem Tod als Pfarrer in Bánovce nad Bebravou (Rychlík, 2018, S. 348 – 349).

Politisch engagierte sich Tiso in der katholisch-nationalen Hlinka-Partei und wurde 1925 ins tschechoslowakische Parlament gewählt. Zwischen 1927 und 1929 wirkte er als Gesundheitsminister. In den 1930er Jahren zur zentralen Figur des Autonomiestrebens aufgestiegen, übernahm er 1939 die Präsidentschaft des neu gegründeten Slowakischen Staates – ein Amt, das er bis 1945 innehatte (Hrabovec, 2017, S. 87 – 94; Rychlík, 2018, S. 348 – 350). Sein politisches Selbstverständnis war eng mit seiner priesterlichen Identität verknüpft. Tiso, der seine Präsidentschaft als pastorale Mission im politischen Raum verstand (Judák, 2017, S. 43), stützte sich ideologisch auf die katholische Soziallehre und konservative Staatsauffassungen. Den Liberalismus und den Marxismus lehnte er entschieden ab (Rychlík, 2017, S. 351). Ward (2013, S. 84 – 112) hebt hervor, dass Tiso früh ein hierarchisches Weltbild entwickelte, das religiöse Legitimation mit ethnischer Homogenität verknüpfte. Die wissenschaftliche Bewertung seiner Person bleibt bis heute kontrovers. Während einige ihn als konservativen Staatsmann sehen, betonen andere seine Rolle als Kollaborateur und Mitverantwortlichen an der Judenverfolgung (Hrabovec, 2017; Hruboň, 2022; Rychlík, 2017, S. 352 – 353). Zemko (2017, S. 367 – 368) verweist auf die gesellschaftliche Polarisierung und betont die Einbettung seiner Entwicklung in den gesamteuropäischen Kontext autoritärer Tendenzen. Besonders umstritten bleibt Tisos Funktion als katholischer Priester im politischen Amt – eine in Europa einzigartige Konstellation. Während die slowakischen Bischöfe ihn unterstützten, verhielt sich der Vatikan zurückhaltend und sprach trotz bestehender Bedenken kein offizielles Verbot aus (Hrabovec, 2017, S. 101 – 103). In der katholischen Emigration wurden nach 1945 verteidigende Narrative verbreitet, die ihn als Märtyrer und Nationalheld stilisierten – ein Deutungsmuster, das nach 1989 teils wieder aufgegriffen wurde (Zemko, 2017, S. 371 – 373).

In der kollektiven Erinnerung bleibt Tiso eine ambivalente Figur. Während eine Mehrheit der slowakischen Bevölkerung das antifaschistische Erbe bejaht, wird Tiso in Teilen der Gesellschaft weiterhin positiv bewertet – ein Phänomen, das Zemko auf selektive Erinnerungskulturen, schulische Prägung und symbolpolitische Vereinnahmungen zurückführt (Zemko, 2017, S. 374 – 376). Letková (2022, S. 85 – 115) verweist zudem auf ein geplantes, aber nicht ausgeführtes Attentat im Jahre 1942, das seine symbolische Bedeutung als Projektionsfigur des Widerstands unterstreicht. Neuere Studien sehen in der Verbindung von Religion, Nationalismus und autoritärer Ordnung die ideologischen Grundpfeiler seines Wirkens. Wie Tiso im Spiegel der

Berichterstattung der *Karpathen-Post* erschien, zeigt das folgende Kapitel, das seine Darstellung anhand von acht thematischen Feldern gliedert.

Tisos Darstellung in der *Karpathen-Post*: Acht thematische Zugänge

Die Repräsentation Jozef Tisos erfolgte in der *Karpathen-Post* zwischen dem 26. November 1927 und dem 22. August 1942 und lässt sich anhand von 124 Beiträgen in insgesamt 110 Ausgaben in acht thematisch gegliederte Felder einordnen, welche die inhaltlichen Schwerpunkte der jeweiligen Artikel widerspiegeln. Den Anfang bildet seine Rolle als katholischer Priester, die in fünf Artikeln thematisiert wird: In der Ausgabe vom 15. 10. 1938 wird Tiso als „Pfarrer in Bánovce“ vorgestellt, auch in seiner neuen politischen Rolle. Der Beitrag vom 22. 08. 1942 berichtet über seine Rede bei der Kircheneinweihung in Holič, in der religiös-politische Aussagen dominieren. In der Ausgabe vom 21. 02. 1942 wird ein Gottesdienst für gefallene Soldaten erwähnt, in dem Tiso eine Predigt hielt. Die Ausgabe vom 05. 07. 1941 enthält Auszüge einer Rede Tisos an Soldaten, in der er den Krieg als Kampf für christliche Werte beschrieb. Bereits am 04. 11. 1939 hebt ein Artikel seine erste Botschaft als Präsidenten hervor, in der nationale Einheit und Glauben zentrale Motive bilden. Der Umgang mit der jüdischen Bevölkerung wird in vier Artikeln thematisiert: In der Ausgabe vom 19. 10. 1940 berichtet die *Karpathen-Post* über eine Diskussion im Staatsrat zur Judenfrage, in deren Rahmen Isolationsmaßnahmen geplant wurden. Am 18. 01. 1941 fordert Tiso laut Bericht Zielstrebigkeit bei der Judenpolitik. Die Ausgabe vom 08. 11. 1941 erwähnt weitere Maßnahmen zur Verfolgung der jüdischen Bevölkerung. In der Ausgabe vom 22. 08. 1942 wird eine scharfe Stellungnahme Tisos zur Judenfrage während einer Kircheneinweihung wiedergegeben. Die Beziehungen zum nationalsozialistischen Deutschland stehen in mehreren Artikeln im Fokus: Am 14. 10. 1939 wird über eine Gratulation Hitlers an Tiso zum Geburtstag berichtet. In der Ausgabe vom 18. 03. 1939 wird Tisos offizielles Ersuchen an Hitler um Schirmherrschaft für die Slowakei thematisiert. Der Beitrag vom 25. 10. 1941 schildert einen Besuch Tisos im Führerhauptquartier. Am 30. 09. 1939 wird ein Telegrammwechsel mit Hitler dokumentiert, in dem Tiso seine Loyalität bekundet. Die Ausgaben vom 06. 05., 27. 05. und 19. 08. 1939 enthalten Reden, in denen Tiso die politische Sicherheit durch Deutschland hervorhebt. Die Ausgabe vom 08. 07. 1939 berichtet über ein Eisenbahn-Projekt, das im Zeichen der Zusammenarbeit steht. Am 28. 10. 1939 wird seine Wahl zum Präsidenten als Symbol für Einheit und Unabhängigkeit im Schutz des Reichs gedeutet. Das Verhältnis zur deutschsprachigen Minderheit in der Slowakei wird ebenfalls thematisiert: In den Ausgaben vom 03. 12. 1938 und 19. 11. 1938 wird über Tisos Zusicherung von Rechten und Anerkennung für die deutschsprachige Volksgruppe berichtet. Am 24. 06. 1939 und 05. 08. 1939 werden seine Gleichberechtigungsversprechen thematisiert. In der Ausgabe vom 04. 05. 1940 wird berichtet, dass Feuerwehrvereine auf gesetzliche Anerkennung hoffen. Am 15. 08. 1942 wird Tisos Besuch in sozialen Einrichtungen der deutschsprachigen Minderheit erwähnt. Die Ausgaben vom 28. 10. 1939 und 14. 10. 1939 stellen seine Betonung kultureller Anerkennung und Schutz in den Vordergrund. Das Wirken im staatsinternen Aufbauprozess wurde ebenfalls mehrfach zum Gegenstand der

Berichterstattung: Am 25. 02. 1939 informiert das Periodikum über die Präsentation eines Regierungsprogramms mit autoritären, katholischen und nationalistischen Grundzügen. Die Ausgaben vom 23. 03. 1940 und 03. 08. 1940 geben Reden Tisos wieder, die sich dem Aufbau und den Erfolgen des neuen Staates widmen. Am 27. 12. 1941 stellt die Zeitung den neuen Wirtschaftsplan vor und hebt Tiso als moralische Führungsfigur hervor. In der Ausgabe vom 03. 01. 1942 wird die Staatspolitik als Volksaufbau und Gegenmodell zum Bolschewismus interpretiert. Beiträge vom 01. 03. 1941 und 25. 01. 1941 thematisieren seine Forderungen nach Stabilität und politischer Einheit. Tisos wirtschafts-, tourismus- und infrastrukturbezogene Aktivitäten werden in mehreren Artikeln aufgegriffen: In der Ausgabe vom 08. 07. 1939 wird über eine Rede zur neuen Bahnlinie berichtet. Am 06. 05. 1939 wird seine Betonung der wirtschaftlichen Entwicklung im Rahmen der deutsch-slowakischen Freundschaft hervorgehoben. Der Artikel vom 15. 06. 1940 schildert seinen Aufruf zur Stärkung des Gewerbes. Am 29. 06. 1940 berichtet die Zeitung über einen Besuch Tisos in Leutschau, der wirtschaftliche Erfolge thematisiert. In den Ausgaben vom 04. 04. 1939 und 11. 05. 1940 wird die Einbindung wirtschaftlicher Projekte in das symbolische Staatsnarrativ betont. Formen öffentlicher Verehrung und symbolischer Inszenierung Tisos werden ebenso thematisiert: In der Ausgabe vom 07. 10. 1939 wird seine Führungsrolle auf einem Parteitag hervorgehoben. Die Ausgaben vom 06. 10. 1939, 30. 12. 1939 und 14. 10. 1940 berichten über Briefmarken und Münzen mit seinem Porträt. Filme, Bilder und öffentliche Ehrungen sind Thema in den Ausgaben vom 21. 12. 1940 und 02. 12. 1939. Am 25. 10. 1941 wird Tiso im Rahmen eines Führerkults als Teil des neuen Europas dargestellt. Am 19. 10. 1940 und 18. 10. 1941 berichten Artikel über Glückwünsche zu seinem Geburtstag, u. a. von Hitler und Horthy. Sein Auftreten im militärisch-ideologischen Kontext des Zweiten Weltkriegs wird in weiteren Ausgaben der *Karpathen-Post* behandelt. Im Artikel vom 05. 07. 1941 wird eine Rede Tisos an Soldaten wiedergegeben, in der er zum heiligen Kampf gegen den Bolschewismus aufruft. Die Ausgaben vom 08. 03. 1941 und 01. 03. 1941 berichten über seine Anwesenheit bei Skimeisterschaften mit Wehrmachtbeteiligung. In der Ausgabe vom 08. 11. 1941 wird über seinen Besuch an der Front in der Ukraine informiert. Die Beiträge vom 07. 09. 1940 und 22. 03. 1941 behandeln Befreiungsfeiern in der Zips mit starkem militärischem Bezug. Am 28. 02. 1942 berichtet die Zeitung über die Unterzeichnung des Wirtschaftsplans durch Tiso als Beitrag zum Krieg.

Die nachfolgenden Kapitel widmen sich ausführlicher diesen acht thematischen Zugängen und analysieren die entsprechenden Presstexte der *Karpathen-Post* im Sinne der qualitativen Inhaltsanalyse nach Philipp Mayring.

Jozef Tiso als katholischer Priester im Spiegel der *Karpathen-Post*

Die Berichterstattung der *Karpathen-Post* über Jozef Tiso zeichnet sich durch eine kontinuierliche Verschränkung seiner priesterlichen und politischen Identität aus, wobei seine geistliche Würde zur symbolischen Verstärkung seiner staatlichen Autorität herangezogen wurde. Indem das Periodikum in insgesamt fünf Artikeln zwischen 1938 und 1942 auf seine Rolle als katholischer Priester Bezug nimmt, wird ein

Darstellungsmuster sichtbar, das Tiso nicht nur als politischen Entscheidungsträger, sondern auch als moralisch legitimierten Führer mit religiösem Anspruch präsentiert. Bereits mit dem Bericht über die Bildung der autonomen slowakischen Regierung am 15. Oktober 1938, in dem Tiso mehrfach als Pfarrer in Bánovce und Monsignore Dr. Tiso bezeichnet wird, erfolgte eine bewusste Doppelinszenierung. Ohne zwischen geistlicher Berufung und politischem Amt zu unterscheiden, stellte die *Karpathen-Post* beide Rollen nebeneinander und verlieh Tiso damit eine symbolische Autorität, die über das rein Politische hinausreichte. Durch das Nebeneinanderstellen religiöser und staatlicher Zuschreibungen wurde von Anfang an ein Deutungsrahmen etabliert, in dem kirchliche und weltliche Ordnung sich gegenseitig legitimieren sollten. Diese Strategie wurde in der Berichterstattung konsequent fortgeführt. So verband Tiso in seiner ersten Präsidentenansprache, veröffentlicht am 4. November 1939, christlichen Glauben, nationale Einheit und politische Führung zu einem normativen Ganzen. Die Verwendung religiöser Begrifflichkeiten zur moralischen Rahmung politischer Aussagen – etwa durch den Verweis auf eine Verantwortung vor göttlichen Prinzipien – diente der Darstellung eines Amtsverständnisses, das sich nicht nur auf weltliche Legitimation stützte, sondern auf einer höheren moralischen Instanz basierte. Auch hier verzichtete das Periodikum auf jede Kommentierung und verstärkte durch seine Darstellung das Bild eines politischen Staatsmannes, dessen Autorität aus seiner priesterlichen Identität gespeist wurde. Besonders ausgeprägt tritt diese Verbindung in der Ausgabe vom 5. Juli 1941 zutage, in der eine Botschaft Tisos an slowakische Soldaten zitiert wird. Indem der Krieg gegen die Sowjetunion als von Gott legitimer Kampf zur Verteidigung christlicher Werte dargestellt wird, verschmelzen religiöse Argumentation und politische Zielsetzung zu einem ideologischen Gesamtbild. Die Darstellung der Nation als Teil einer bedrohten christlichen Ordnung und die Einbindung religiöser Begriffe in die Rechtfertigung militärischer Handlungen lassen die priesterliche Rolle Tisos als entscheidenden Bestandteil seines politischen Selbstverständnisses erscheinen. Auch in späteren Artikeln bleibt dieses Muster erhalten. So rahmte die *Karpathen-Post* Tisos Auftritt bei einem Gedenkgottesdienst am 14. Februar 1942 liturgisch und verzichtete nicht selten auf jede kritische Einordnung. Obwohl seine priesterliche Funktion nicht ausdrücklich genannt wurde, vermittelte der Rahmen den Eindruck eines geistlich legitimierten politischen Aktes. Ähnlich verhält es sich in der letzten Ausgabe des Periodikums vom 22. August 1942, in der Tiso anlässlich einer Kircheneinweihung politische Aussagen zur Versorgungslage im Krieg äußert. Die sakrale Form des Anlasses diente dabei erneut als Träger politischer Botschaften, was sich in die von Ward beschriebene Praxis einfügt, sakrale Kontexte zur Aufladung politischer Inhalte in Kriegszeiten zu nutzen.

Die *Karpathen-Post* stellte Tisos priesterliche Identität als Teil seiner politischen Inszenierung systematisch dar. Seine geistliche Herkunft, bzw. Funktion diente nicht als private Eigenschaft, sondern als moralische Grundlage staatlicher Entscheidungen. Durch die Einbindung religiöser Symbole und Begriffe entstand das Bild eines Staatsmannes mit politischer und geistlicher Legitimität. Die wiederholte Verschmelzung sakraler und weltlicher Ebenen diente der doppelten Legitimierung Tisos – als Staatspräsident und als Vertreter einer kirchlichen Autorität.

Jozef Tiso und die jüdische Bevölkerung im Spiegel der *Karpathen-Post*

Die Frage nach Jozef Tisos Haltung zur jüdischen Bevölkerung stellt eine vielschichtige Problematik dar, die hier in ihrer komplexen Tiefe nicht aufschlussreich analysiert werden kann. Ziel dieses Abschnitts ist es vielmehr, anhand ausgewählter Artikel der *Karpathen-Post* aufzuzeigen, wie das Periodikum Tisos Positionen zur sogenannten Judenfrage darstellte und welche Darstellungsmuster dabei zum Einsatz kamen. Die vier untersuchten Beiträge aus den Jahren 1940 bis 1942 deuten eine kontinuierliche Radikalisierung sowohl in der Berichterstattung als auch in der politischen Programmatik an. Ein früher Hinweis auf geplante Maßnahmen gegen die jüdische Bevölkerung findet sich bereits in der Ausgabe vom 19. Oktober 1940, in der über eine Sitzung des Staatsrates unter dem Vorsitz Tisos berichtet wird. Der Artikel erwähnt, dass Tiso den Staatsrat mit der Judenfrage befasste, welche auf rassistischer Grundlage gelöst werden solle. Es wird zudem berichtet, dass jüdische Personen künftig eigene Wohngebiete aufbauen und sich aus der allgemeinen Gesellschaft zurückziehen müssten. Diese Ankündigungen sind eingebettet in eine Beschreibung administrativer Vorbereitungen und Gesetzesvorhaben, die im Kontext einer strukturellen Isolierung stehen. Die *Karpathen-Post* referiert die Inhalte sachlich und ohne kritische Distanz. Am 18. Januar 1941 greift ein weiterer Artikel eine längere Rede Tisos auf, in der er im Rahmen eines Meinungsaustauschs innerhalb der slowakischen Führung seine Vorstellungen zur inneren Entwicklung des Staates formuliert. Darin fordert er explizit Zielstrebigkeit bei der Verwirklichung der Judenpolitik. Auch hier bleibt der Bericht der *Karpathen-Post* kommentarlos und integriert die Aussagen Tisos in eine breitere Darstellung innenpolitischer Maßnahmen, etwa zur Arbeitsvermittlung oder zur Stadtplanung. Die Formulierungen verweisen auf eine schrittweise Verschärfung der Maßnahmen, während die Zeitung auf jede wertende Einordnung verzichtet. Ein weiterer Beitrag vom 8. November 1941 stellt Tisos Besuch an der Front in der Ukraine dar. Im Rahmen eines umfangreichen Berichts über militärische Ehrenbezeugungen, diplomatische Treffen und wirtschaftspolitische Maßnahmen wird auch erwähnt, dass Gespräche über Fragen der jüdischen Bevölkerung stattgefunden hätten. Konkrete Inhalte werden nicht genannt, doch die bloße Nennung im Zusammenhang mit Ausstellungen und Propagandamaßnahmen verweist auf eine Gleichsetzung dieser Problematik mit innenpolitischen Ordnungsvorstellungen. Schließlich erwähnt die Ausgabe vom 22. August 1942 – gleichzeitig die letzte erschienene Ausgabe der *Karpathen-Post* – eine Rede Tisos zur Einweihung einer katholischen Kirche in Holič. Dort habe er, so der knappe Bericht in der Rubrik Wochenschau, in Zusammenhang mit der Versorgungslage eine eindeutige und scharfe Formulierung zur Judenfrage verwendet. Obwohl der genaue Wortlaut fehlt, verdeutlicht die Notiz, dass auch in einem sakralen Rahmen antisemitische Aussagen Teil der politischen Kommunikation blieben. Die Verbindung religiöser und judenpolitischer Themen entspricht einem Muster, das bereits in anderen Beiträgen sichtbar wurde.

Die *Karpathen-Post* griff Tisos Haltung zur jüdischen Bevölkerung mehrfach auf und dokumentierte seine Aussagen und Maßnahmen weitgehend ohne redaktionelle Kommentierung. Die Auseinandersetzung mit dieser Problematik wurde als Bestandteil staatlicher Politik dargestellt. Die Wortwahl orientierte sich stellenweise an

Begrifflichkeiten des nationalsozialistischen Diskurses, wobei Begriffe und Formulierungen verwendet wurden, die an den amtlichen Diskurs jener Zeit erinnern.

Tisos Beziehungen zum nationalsozialistischen Deutschland

Die Berichterstattung der *Karpathen-Post* zu den Beziehungen zwischen Jozef Tiso und dem nationalsozialistischen Deutschland zeigt ein ausgeprägtes Interesse des Periodikums an der politischen Annäherung zwischen dem Slowakischen Staat und dem Deutschen Reich. Die thematische Häufung der Beiträge im Jahre 1939 – sieben der insgesamt neun Artikel stammen aus diesem Jahr – unterstreicht zudem dessen besondere Bedeutung im Kontext staats- und außenpolitischer Neuorientierungen. Der Historiker Ivan Kamenec hebt hervor, dass 1939 ein Schlüsseljahr für die politische Konsolidierung des autoritären slowakischen Regimes unter deutscher Protektion darstellte (Kamenec, 2013, S. 112 – 115). Die *Karpathen-Post* reflektiert diese Entwicklung, indem sie Tisos Bindung an das Deutsche Reich in mehreren Beiträgen sichtbar macht und ihn als Vertreter eines international gestützten, zugleich aber eigenständigen Staates inszeniert. Ein zentrales Ereignis stellt die Bitte Tisos um die Übernahme der Schirmherrschaft durch Adolf Hitler dar, die in der Ausgabe vom 18. März 1939 dokumentiert wird. In einer kurzen, aber deutlichen, Meldung wird berichtet, dass Tiso durch Telegramm um den offiziellen Schutz des Slowakischen Staates durch das Deutsche Reich ersucht habe. Die positive Antwort Hitlers wird ebenfalls wiedergegeben – ein symbolischer Akt, der die Beziehung zwischen beiden Staaten politisch wie rhetorisch festschreibt. Auch in der Ausgabe vom 30. September 1939 wird dieses Verhältnis betont: Der Bericht thematisiert den Austausch von Telegrammen zwischen Tiso und Hitler. Dabei dankt Hitler dem slowakischen Präsidenten für die Haltung des Volkes und der Wehrmacht und spricht von Freundschaft und Bewährung. Tiso antwortet mit der Versicherung seiner Loyalität gegenüber dem Reich und erklärt seine Bereitschaft, Seite an Seite mit Deutschland für eine neue europäische Ordnung zu wirken. Die *Karpathen-Post* übernimmt beide Schreiben vollständig und kommentarlos – eine redaktionelle Strategie, die bereits in anderen Zusammenhängen beobachtet wurde. In der Ausgabe vom 28. Oktober 1939 wird über die Wahl Tisos zum Präsidenten berichtet. Dabei wird betont, dass diese Wahl nicht nur ein Akt innerer Konsolidierung, sondern auch ein Ausdruck der Einheit und Unabhängigkeit sei – gestützt durch das Deutsche Reich. Besonders auffällig ist die doppelte Bezugnahme auf deutsche Unterstützung: Einerseits wird auf die außenpolitische Rückendeckung verwiesen, andererseits wird das politische Modell des Nationalsozialismus als stabilisierende Ordnung implizit hervorgehoben. Auch in der Ausgabe vom 14. Oktober 1939 erscheint Tisos Geburtstag in einem politischen Licht: Unter den Gratulanten wird Hitler explizit erwähnt – eine symbolische Geste, die öffentlichkeitswirksam inszeniert wird und die politische Nähe unterstreicht. Weitere Berichte stammen aus dem Sommer 1939. In der Ausgabe vom 8. Juli wird ein Eisenbahnprojekt beschrieben, das in Kooperation mit dem Deutschen Reich vorangetrieben werden soll. Die wirtschaftliche Zusammenarbeit wird dabei in einem nationalen wie europäischen Rahmen verortet. Ähnlich äußert sich Tiso in Reden, die in den Ausgaben vom 6. Mai, 27. Mai und 19. August wiedergegeben werden. Darin

betont er die politische und wirtschaftliche Stabilität, die durch das Bündnis mit Deutschland gewährleistet werde. Die *Karpathen-Post* übernimmt diese Aussagen zustimmend, wobei der Bezug auf Deutschland als Ordnungs- und Schutzmacht konstant mitschwingt. Ein späterer Artikel vom 25. Oktober 1941 berichtet über einen Besuch Tisos im Führerhauptquartier. Auch hier liegt der Fokus auf der Darstellung freundschaftlicher Beziehungen und strategischer Abstimmungen. Die Begegnung mit Hitler wird nicht als Ausnahme, sondern als Teil regelmäßiger Kontakte präsentiert, wodurch die politische Integration der Slowakei in das System des Dritten Reiches weiter betont wird.

Zusammenfassend lässt sich feststellen, dass die *Karpathen-Post* Jozef Tisos Verhältnis zum nationalsozialistischen Deutschland überwiegend positiv darstellte. Die Nähe zu Hitler wurde als Ausdruck außenpolitischer Anerkennung inszeniert, während kritische, bzw. kommentierende Perspektiven ausblieben.

Tisos Verhältnis zur deutschsprachigen Minderheit in der Slowakei

Die Darstellung von Jozef Tisos Verhältnis zur deutschsprachigen Minderheit in der Slowakei nimmt in der *Karpathen-Post* einen deutlich unterstützenden Charakter ein. In insgesamt acht Beiträgen zwischen November 1938 und August 1942 wird die enge Kooperation zwischen dem slowakischen Staatspräsidenten und der deutschsprachigen Volksgruppe hervorgehoben. Der Ton der Berichterstattung ist überwiegend wohlwollend, betont die wechselseitige Anerkennung und zielt auf die Stabilisierung eines auf Loyalität basierenden Minderheitenverhältnisses ab. Bereits in den Ausgaben vom 19. und 26. November 1938 – also wenige Monate vor der Proklamation des Slowakischen Staates – wird Tiso als bestimmter Garant für die Rechte dieser deutschsprachigen Volksgruppe in der neu zu gestaltenden politischen Ordnung inszeniert. Die Berichte beziehen sich auf Aussagen Tisos, die ein volles kulturelles Leben und eine freundschaftliche Zusammenarbeit mit dieser Minderheit zusichern. Dabei ist auffällig, dass das Periodikum eine versöhnliche Rhetorik wählt, die auf Kontinuität und gegenseitiges Vertrauen setzt. In den Jahren 1939 und 1940 wurde in dieser Linie fortgesetzt: So wird in den Ausgaben vom 24. Juni und 5. August 1939 berichtet, dass Tiso bei öffentlichen Auftritten erneut die Gleichberechtigung dieser Minderheit betonte. Besonders hervorzuheben ist der Artikel vom 4. Mai 1940, in dem der Status deutscher Feuerwehrvereine im Mittelpunkt steht. Die Organisationen hoffen auf gesetzliche Anerkennung – ein Beleg dafür, dass das Verhältnis zur deutschsprachigen Minderheit nicht nur symbolisch, sondern auch institutionell verhandelt wurde. Die Ausgabe vom 15. August 1942 dokumentiert schließlich einen Besuch Tisos in sozialen Einrichtungen dieser Volksgruppe. Der Bericht hebt dessen wohlwollende Worte und die positive Resonanz der deutschsprachigen Bevölkerung hervor. Zugleich wird der Besuch in einem propagandistischen Licht inszeniert, als Zeichen für die Fürsorge des Staates und die Anerkennung kultureller Leistungen der Minderheit. Auch im Kontext übergeordneter politischer Inszenierungen, etwa anlässlich der Präsidentenwahl vom 28. Oktober 1939 oder in den Wochen zuvor, erscheint die deutschsprachigen Volksgruppe stets als integraler Teil des slowakischen Staates, deren Rechte und Rolle durch Tiso wiederholt bestätigt werden. Die

Karpathen-Post stilisiert ihn dabei zum Bindeglied zwischen staatlicher Autorität und volksdeutscher Identität – eine Darstellung, die zugleich auf politische Loyalität und innenpolitische Stabilität zielt. Diese positive Repräsentation spiegelt eine breitere politische Strategie wider, in der die deutschsprachige Minderheit als loyaler Partner instrumentalisiert wurde – sowohl zur innenpolitischen Legitimation als auch zur außenpolitischen Absicherung gegenüber dem Deutschen Reich.

Wie aus der Publikation über die Geschichte der Deutschen in der Zips von Furmanik, Kučerová, Michalková und Števík hervorgeht, war die anfängliche Reaktion der deutschsprachigen Minderheit auf die Ausrufung des Slowakischen Staates im März 1939 ambivalent: Zwar begrüßte man die staatliche Neuordnung, doch überwog zunächst die Enttäuschung darüber, dass das Gebiet nicht unmittelbar an das Deutsche Reich angeschlossen wurde. Sie verblieben somit weiterhin in der Rolle einer nationalen Minderheit – ein Status, der aus ihrer Sicht nur teilweise mit der erhofften Heimkehr ins Reich vereinbar war. Dennoch entwickelte sich die Situation bald zugunsten der deutschen Bevölkerungsgruppe: Aufgrund der engen politischen und ideologischen Bindung zwischen dem Slowakischen Staat und dem nationalsozialistischen Deutschland wurde die deutsche Minderheit in der Ostslowakei zu einer besonders geförderten Gruppe innerhalb der neuen Ordnung. In den Worten der Autoren war sie eine privilegierte Minderheit – begünstigt durch politische Nähe und außenpolitische Interessen (Furmanik et al., 2022, S. 211 – 218). Dabei ist anzumerken, dass sich der zitierte Text ausschließlich auf die Zips bezieht – eine der drei großen deutschsprachigen Sprachinseln in der Slowakei. Dennoch liefert sie exemplarische Einblicke in das Verhältnis zwischen slowakischer Regierung und deutscher Minderheit.

Die *Karpathen-Post* griff diese politische Konstellation auf und inszenierte Tiso als verlässlichen Garant für Schutz, Anerkennung und kulturelle Selbstbehauptung der deutschsprachigen Bevölkerung. Kritische oder ambivalente Töne fehlen vollständig. Stattdessen dominiert eine Rhetorik gegenseitiger Anerkennung und institutioneller Gleichstellung, die sowohl innenpolitisch stabilisierend als auch außenpolitisch strategisch gemeint war.

Tisos Wirken im staatsinternen Aufbauprozess

Die *Karpathen-Post* stilisierte Jozef Tiso nicht nur als geistliche, sondern zunehmend auch als politisch zentrale, ordnende und leitende Figur des entstehenden slowakischen Staates. In mehreren Beiträgen zwischen Februar 1939 und Januar 1942 wird Tiso als ideeller Architekt eines autoritär geprägten Gesellschaftsmodells präsentiert. Insbesondere seine Reden und programmatischen Ausführungen – etwa zur wirtschaftlichen Entwicklung oder zur staatspolitischen Grundausrichtung – wurden als moralische Wegmarken eines neuen slowakischen Nationalbewusstseins hervorgehoben. Dies entspricht einer politischen Symbolstrategie, die Tiso als säkular und sakral legitimierten Staatsmann sichtbar machen sollte (Zemko, 2017, S. 374 – 376). Bereits in der Ausgabe vom 25. Februar 1939 veröffentlichte das Periodikum eine ausführliche Darstellung des Regierungsprogramms, das Tiso im Parlament präsentiert hatte. In seiner programmatischen Rede verband er die Legitimation des neuen Staates

mit einem christlich-konservativen Ordnungsdenken. Die Regierung sollte laut Tiso für die Anpassung der Gesetze an die veränderten Verhältnisse sorgen, wobei insbesondere der Schutz der Rechte der nationalen, konfessionellen und rassistischen Gruppen betont wurde – ein Hinweis auf die ideologische Verbindung zwischen katholischer Soziallehre und autoritärer Nationalpolitik (Hruboň, 2022, S. 142 – 144). Diese Linie setzte sich auch im weiteren Verlauf fort. In den Ausgaben vom 23. März und 3. August 1940 wurden Tisos Reden anlässlich des ersten Jahrestags der Staatsgründung sowie zu aktuellen Regierungsentscheidungen publiziert. Dabei hob die *Karpathen-Post* besonders die Kontinuität und ordnungsschaffende Kraft Tisos hervor, der als Garant politischer Stabilität inszeniert wurde. Der Artikel vom 3. August 1940 rühmte den historischen Moment der slowakischen Eigenstaatlichkeit als Ergebnis eines zielgerichteten nationalen Strebens, wobei Tisos Rolle als religiös fundierter Staatsmann erneut zentral betont wurde. Auch wirtschaftspolitisch wurde Tiso auf den Seiten des Periodikums als gestaltende Autorität dargestellt. Die Ausgabe vom 27. Dezember 1941 behandelte seine Vorstellung eines neuen Fünfjahresplans und zeichnete ihn als moralische Führungsfigur, die nicht nur die ökonomische, sondern auch die sittliche Entwicklung des Landes sichern wolle (Rychlík, 2018, S. 350 – 351). Besonders auffällig ist die Darstellung Tisos als Gegenspieler des Bolschewismus, die in der *Karpathen-Post* vom 3. Januar 1942 explizit aufgegriffen wird: Dort wird die slowakische Staatsidee als Volksaufbau positioniert – mit einem deutlichen Kontrast zu den als materialistisch und zersetzend dargestellten Prinzipien des Kommunismus. Tiso erscheint hier nicht nur als Politiker, sondern als Verteidiger einer christlich-nationalen Weltanschauung. In diesem Kontext betont die Ausgabe vom 1. März 1941 ebenso wie die vom 25. Januar 1941 die Notwendigkeit einer inneren Geschlossenheit. Tiso forderte in beiden Fällen eine klare Abgrenzung von zersetzenden politischen Einflüssen und eine Rückkehr zu einem einheitlichen Willen des Volkes – ein Appell, der den autoritären Anspruch auf staatliche Einheit unterstreicht (Zemko, 2017, S. 368 – 370).

Insgesamt zeichnete die *Karpathen-Post* ein positives Bild von Tisos staatsgestaltender Rolle. Seine politischen und ideologischen Leitlinien wurden kaum hinterfragt, sondern als normativer Rahmen für eine nationale Erneuerung inszeniert. Die redaktionelle Linie zielte dabei stets auf die Legitimation eines autoritären Staatsmodells unter katholischer Vorherrschaft – ein Modell, das durch Tiso nicht nur verkörpert, sondern auch religiös-moralisch aufgeladen wurde. (Hruboň, 2022, S. 157 – 160; Zemko, 2017, S. 374 – 376).

Wirtschaft als Symbol: Tisos ökonomische Politik im Spiegel der *Karpathen-Post*

In der Berichterstattung der *Karpathen-Post* nahm Jozef Tisos Einsatz für wirtschaftliche, infrastrukturelle und tourismuspolitische Fragen einen wichtigen Platz ein. In insgesamt sechs Beiträgen zwischen April 1939 und Juli 1940 wird er als aktiver Gestalter eines wirtschaftlich wachsenden und infrastrukturell fortschreitenden Slowakischen Staates präsentiert. Die Auswahl und Gestaltung der Beiträge belegen, dass wirtschaftliche Maßnahmen nicht nur als technische Verwaltungsakte verstanden wurden, sondern integraler Bestandteil eines symbolisch aufgeladenen Staatsnarrativs

waren, das auf nationale Autonomie, Fortschritt und ideologische Geschlossenheit abzielte. Ein Beispiel liefert der Artikel vom 8. Juli 1939, der Tisos Ansprache zur Eröffnung einer neuen Bahnlinie dokumentiert. Der Bericht betont nicht nur die logistische Bedeutung des Eisenbahnprojekts für die Ostslowakei, sondern stellt es zugleich als Zeichen der nationalen Eigenständigkeit und der wirtschaftlichen Leistungsfähigkeit dar. Tiso wird als visionärer Staatsmann inszeniert, der technische Modernisierung mit politischer Konsolidierung verbindet – ein Darstellungsmuster, das auch durch weitere Berichte gezogen wird. Bereits im Mai desselben Jahres (06. 05. 1939). hatte die *Karpathen-Post* über eine Rede Tisos berichtet, in der er die wirtschaftliche Entwicklung ausdrücklich als Ziel der deutsch-slowakischen Freundschaft deklarierte. Der Artikel zeichnet das Bild einer bilateralen Kooperation mit dem Deutschen Reich, bei der wirtschaftliche Modernisierung als politisches Kapital im Sinne staatlicher Legitimation diene. In seiner Ansprache verwies Tiso auf die Notwendigkeit, industrielle Kapazitäten zu steigern, Handwerk und Gewerbe zu stärken und die Slowakei auf der internationalen Bühne als stabilen Partner zu positionieren – eine Zielsetzung, die durch das Bündnis mit Berlin symbolisch zu stützen ist. Am 4. April 1939 griff die *Karpathen-Post* erneut die wirtschaftspolitische Dimension der neuen Ordnung auf, diesmal jedoch aus mehr ideologischer Perspektive. Der Bericht knüpft wirtschaftliche Infrastrukturprojekte direkt an eine nationale Erneuerung und präsentiert sie als Beweise für die Wirksamkeit des neuen Regimes. Die wirtschaftliche Entwicklung wird in den Dienst einer identitätspolitischen Agenda gestellt – ein Muster, das auch der Bericht vom 11. Mai 1940 aufgreift, der Tisos Teilnahme an einem wirtschaftlichen Großereignis schildert und seine Rolle als moralisch legitimierten Staatsmann betont. Seine Anwesenheit wird dabei als mehr als nur politisch beschrieben: Sie erhält symbolischen Charakter und dient als Zeichen staatlicher Fürsorge und aktiver Steuerung. Im Juni 1940 intensivierte sich diese Linie: Am 15. Juni rief Tiso öffentlich zur Stärkung des heimischen Gewerbes auf, wie die *Karpathen-Post* berichtet. Die Regierung unter seiner Führung verstand die wirtschaftliche Entwicklung zunehmend als identitätsstiftenden Faktor, durch den sich Staat und Volk in einem gemeinsamen Aufbauprojekt verbunden fühlten. Wenige Tage später, am 29. Juni 1940, erschien ein weiterer Artikel, der Tisos Besuch in Leutschau schildert. Der Bericht hebt wirtschaftliche Errungenschaften in der Region hervor und präsentiert Tiso als Repräsentanten einer erfolgreichen nationalen Wirtschaftspolitik. Die Verbindung zwischen wirtschaftlicher Infrastruktur und regionalem Nationalstolz wird auch hier betont.

Die *Karpathen-Post* zeichnete hier ein konsistentes Bild: Tisos wirtschaftliche Initiativen wurden nicht als technische Maßnahmen, sondern als Teil einer symbolisch aufgeladenen Staatsführung dargestellt. Im Zentrum stand stets die ideologische Aufladung wirtschaftlicher Modernisierung als Ausdruck nationaler Erneuerung und politischer Ordnung. Tiso erscheint dabei als Architekt eines autoritär geprägten Staates, der ökonomischen Fortschritt mit Loyalität und Geschlossenheit verknüpfte. Diese Darstellung entspricht wissenschaftlichen Befunden, wonach wirtschaftliche Erneuerung im autoritären Slowakischen Staat als Mittel nationaler Homogenisierung

und politischer Legitimation fungierte (Zemko, 2017, S. 368 – 370; Hruboň, 2022, S. 154 – 156).

Formen öffentlicher Verehrung und symbolischer Inszenierung Tisos

Die Berichterstattung der *Karpathen-Post* zur öffentlichen Verehrung Jozef Tisos offenbart ein zunehmend kultisch aufgeladenes Bild des slowakischen Präsidenten. Zwischen 1939 und 1941 erschien eine Reihe von Artikeln, die seine Person nicht nur politisch, sondern auch symbolisch aufwerteten und als Bestandteil einer inszenierten Bildsprache in zeremoniellen und propagandistischen Kontexten eingesetzt wurden. Diese Darstellungsstrategien reichen von Parteitagsinszenierungen und Bildverwendungen über philatelistische Ehrungen bis hin zu Geburtstagsglückwünschen durch ausländische Machthaber – stets verbunden mit der Absicht, Tiso als Führungsfigur des neuen Staates zu stilisieren. Ein markanter Ausgangspunkt dieser Entwicklung ist der Bericht über den Parteitag der slowakischen Volkspartei am 7. Oktober 1939, bei dem Tiso als unumstrittener Staatsmann auftrat. Die *Karpathen-Post* hob seine Autorität, seine Rededisziplin sowie seine Forderungen nach Einheit und Geschlossenheit hervor – eine Darstellung, die sich in die entstehende Repräsentationsfigur politischer Autorität einordnen ließ. Ein besonders plastisches Beispiel symbolischer Aufwertung stellen die in Form von Briefmarken dargestellten Ehrungen dar: So erschienen im Periodikum zwischen Oktober 1939 und März 1942 mehrere Artikel über Briefmarken mit Tisos Porträt, anlässlich der Postgebührenerhöhung oder als Teil einer Wohltätigkeitsserie zugunsten der Hlinka-Jugend. Neben den Briefmarken-Ehrungen betonte das Blatt auch die visuelle Präsenz Tisos in filmischen und künstlerischen Darstellungen. In der Ausgabe vom 2. Dezember 1939 wird etwa ein Film über seine Wahl zum Präsidenten erwähnt, der in einem Kino in Kežmarok aufgeführt wurde. Ähnlich bildhaft sind die Berichte über Geburtstagsgratulationen, die Tiso von führenden Persönlichkeiten des nationalsozialistischen Deutschland und von Miklós Horthy erhielt. Die Gratulationen – so etwa zu seinem 53. Geburtstag am 14. Oktober 1940 und zum 54. Geburtstag im 1941 – wurden mit politischen Aussagen verknüpft und als Zeichen internationaler Anerkennung inszeniert. Besonders auffällig ist die Rede Hitlers, der Tiso als Führer der slowakischen Nation bezeichnete. Diese Form der Verehrung wurde zudem bei symbolpolitischen Anlässen verstärkt. In der Ausgabe vom 21. Dezember 1940 etwa wird ein Brückenfest in Deutschendorf geschildert, bei dem Bildnisse von Tiso und Hitler öffentlich ausgestellt wurden. Auch der Artikel vom 25. Oktober 1941, der Tisos Besuch im Führerhauptquartier thematisiert, trägt zur symbolischen Einbindung der Slowakei in den nationalsozialistischen Machtbereich bei. Tiso wird darin als loyaler politischer Akteur im Sinne der propagierten Ordnung eines neuen Europas präsentiert. Diese Darstellung verknüpft persönliche Nähe zu Hitler mit der außenpolitischen Ausrichtung der Slowakei und ordnet Tiso in ein ideologisch aufgeladenes Deutungsmuster ein. Diese mediale Darstellung Tisos als politische und symbolische Leitfigur findet ihre Parallelen auch in wissenschaftlichen Studien zur Konstruktion seiner öffentlichen Rolle. So beschreibt Zemko die bewusste Verschmelzung sakraler und politischer Symbolik als zentrales Element von Tisos Führungsbild – eine Verbindung, die sich in der bewussten Inszenierung seiner Person als moralisch

legitimierter Führer manifestierte (Zemko, 2017, S. 374 – 376). Auch Letková hebt hervor, dass diese symbolische Überhöhung eine zentrale Rolle im Tiso-Kult spielte, der spätestens ab 1940 deutlich an Intensität gewann (Letková, 2022, S. 107 – 110).

Insgesamt vermittelt die *Karpathen-Post* ein konsistentes Bild öffentlicher Repräsentation, in dem Tiso als zentrale Bezugsperson eines politisch und kulturell geprägten Staatsverständnisses erscheint. Seine Darstellung erfolgt dabei über personenzentrierte Formen der Visualisierung und ritualisierten Öffentlichkeit, die zur symbolischen Rahmung staatlicher Identität beitrugen.

Tisos Auftreten im militärisch-ideologischen Kontext des Zweiten Weltkriegs

In der Berichterstattung der *Karpathen-Post* wird Jozef Tiso in mehreren Beiträgen in einem Zusammenhang mit militärischen Ereignissen, symbolischen Kriegshandlungen und ideologischen Bezugnahmen auf den Zweiten Weltkrieg dargestellt. Die Artikel belegen seine Anwesenheit bei Veranstaltungen mit militärischem Charakter ebenso wie die Einbindung seiner Person in politische Deutungsmuster, die auf Loyalität, Pflichterfüllung und staatsbürgerliche Geschlossenheit zielten. Besonders deutlich tritt dies in einem Artikel vom 5. Juli 1941 zutage, in dem ein Aufruf Tisos an die slowakischen Soldaten an der Ostfront veröffentlicht wurde. Darin wird der Krieg gegen die Sowjetunion in einen größeren Werte- und Ordnungskontext eingeordnet. Tiso beschreibt die Bedrohung durch den Bolschewismus als Angriff auf Religion, Familie und nationale Kultur und appelliert an die Soldaten, ihren Einsatz als Verteidigung dieser Grundwerte zu verstehen. Auch andere Artikel thematisieren Tisos Beteiligung an Ereignissen im militärischem Kontext. So berichtet die *Karpathen-Post* über seine Anwesenheit bei sportlichen Wettbewerben in der Hohen Tatra, bei denen slowakische und deutsche Soldaten gemeinsam auftraten (1. und 8. März 1941). Die Darstellung legt dabei einen Schwerpunkt auf den symbolischen Charakter der Zusammenarbeit zwischen der slowakischen Armee und der Wehrmacht, jedoch ohne militärische Aspekte im engeren Sinne zu thematisieren. Ein weiterer Bericht vom 8. November 1941 schildert Tisos Besuch an der Ostfront in der Ukraine. Neben logistischen Angaben zur Reise werden vor allem seine Gespräche mit slowakischen Truppenoffizieren und deutschen Offizieren sowie seine Teilnahme an religiösen Zeremonien betont. Auch im Inland wurde Tiso im Rahmen militärisch aufgeladener Veranstaltungen präsentiert. Zwei Berichte vom 7. September 1940 und dem 22. März 1941 schildern Feierlichkeiten in der Zips, bei denen militärische Paraden und religiöse Akte miteinander verbunden wurden. Tisos Anwesenheit wurde in diesen Kontexten als Ausdruck staatlicher Geschlossenheit und als Bekräftigung der nationalen Zielsetzungen verstanden. Es wird sichtbar, dass seine Person in diesen Szenarien als Schnittstelle zwischen Regierung, Militär einerseits und Bevölkerung andererseits fungieren sollte. Schließlich wird auch die wirtschaftspolitische Beteiligung Tisos am Krieg thematisiert: Die *Karpathen-Post* berichtete am 28. Februar 1942 über seine Unterzeichnung eines Wirtschaftsplans, der explizit als Beitrag zum Krieg beschrieben wurde. Hier wird wirtschaftliche Planung in unmittelbaren Bezug zu kriegsbedingten Anforderungen gesetzt, ohne Details zu nennen. Die Formulierung lässt erkennen, dass wirtschaftliche Maßnahmen in der

öffentlichen Kommunikation eng mit der Unterstützung der Kriegsführung verknüpft wurden – auch auf symbolischer Ebene.

Insgesamt verdeutlichen die ausgewerteten Beiträge der *Karpathen-Post*, dass Tisos Auftreten im militärischen Kontext weniger operativen oder strategischen Charakter hatte, sondern vor allem auf symbolische Präsenz zielte. Seine Rolle wurde vor allem als moralische Unterstützung und als Repräsentation einer ideologisch gefestigten Führung dargestellt. Diese Form der Darstellung stimmt mit wissenschaftlichen Einschätzungen überein, die Tisos öffentliche Präsenz als Teil einer propagandistisch geprägten Führungskultur im autoritären Slowakischen Staat interpretieren (Hruboň, 2022, S. 156 – 157; Zemko, 2017, S. 370 – 372).

Fazit

Die vorliegende Studie untersuchte die Darstellung Jozef Tisos im deutschsprachigen Wochenblatt *Karpathen-Post* und ordnete die Berichterstattung systematisch acht thematischen Feldern zu. Ziel war es, die mediale Repräsentation Tisos im regionalen Pressekontext zwischen 1927 und 1942 zu analysieren. Die Auswertung der Beiträge zeigt, dass Tiso konsequent als integrative Figur eines autoritär geprägten Staates inszeniert wurde, wobei seine priesterliche Herkunft, seine politische Rolle und nicht zuletzt seine symbolische Präsenz eng miteinander verknüpft waren. In der Berichterstattung der *Karpathen-Post* erscheint Tiso nicht nur als Präsident und politischer Entscheidungsträger, sondern zugleich auch als moralischer Orientierungspunkt und Identifikationsfigur eines als religiös, national und ideologisch geeint verstandenen Gemeinwesens. Seine mediale Präsenz diente der Legitimation staatlicher Politik ebenso wie der Stilisierung nationaler Einheit. Auffällig ist dabei die kontinuierliche Verwendung sakraler Sprachelemente, die Einbettung seiner Person in symbolische Rituale sowie die fehlende redaktionelle Distanz zu zentralen ideologischen Themen, etwa zur nationalsozialistischen Bündnispolitik oder zur antisemitischen Programmatik. Damit lässt sich festhalten, dass die *Karpathen-Post* an der Formung eines politischen Führungsbildes mitwirkte, das Elemente persönlicher Autorität, normativer Geschlossenheit und öffentlicher Darstellung miteinander verband.

Literatur

FURMANIK, M., KUČEROVÁ, M. MICHALKOVÁ, M. ŠTEVÍK, M. 2023. *Dejiny Nemcov na Spiši*. Spišská Nová Ves: Múzeum Spiša, s. 211 – 218.

HRABOVEC, E. 2017. Jozef Tiso a Svätá stolica. In: *Jozef Tiso, kňaz a prezident*. Bratislava: Post Scriptum, s. 87 – 103.

JUDÁK, V. 2017. Jozef Tiso, kňaz, spolupracovník biskupa Karola Kmeťka. In: *Jozef Tiso, kňaz a prezident*. Bratislava: Post Scriptum, s. 43 – 86.

KAMENEC, I. 2013. *Tragédia politika, kňaza a človeka. Dr. Jozef Tiso, 1887 – 1947*. Bratislava: Premedia, s. 19 – 24.

KARPATHEN-POST. *Volkswirtschaftliches, sociales und touristisches Organ für Ober-Ungarn (später: Volksdeutsches Wochenblatt zur Förderung der gesamten Belange des Zipser Deutschtums)*. Kežmarok / Késmárk / Kesmark: 1880 – 1942. Ausgaben vom 26. November 1927 bis 22. August 1942.

KOVÁČOVÁ, M., STRÖMPLOVÁ, U. 2024. Zipserdeutsche Identität im Jahr der politischen Umwälzungen 1918 im Spiegel der Karpathen-Post. In: *Grenzen überschreiten: Sprach-, Literatur und Kulturübergreifende Perspektiven*. Opole: Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, S. 63 – 79.

LETKOVÁ, A. 2022. Atentáty v Československých dejinách. In: *Právněhistorické studie 52/3/2022*. Praha: Nakladatelství Karolínium, s. 85 – 115.

MAYRING, P. 2022. *Qualitative Inhaltsanalyse: Grundlagen und Techniken*. 13., überarb. Aufl. Weinheim: Beltz, S. 55 – 183.

POPOVIČOVÁ, A. 2023. Alle Interessenten werden ersucht, erscheinen zu wollen. Korpusbasierte Analyse der Verbalkomplexe in der Karpathen-Post (1880 – 1942) des 19. Jahrhunderts. In: *Slowakische Zeitschrift für Germanistik*, Jahrgang 15, Heft 1, S. 120 – 139.

RYCHLÍK, J. 2018. Jozef Tiso: můj nepřítel – tvůj hrdina? In: *Soudobé dějiny 25/2018*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, s. 348 – 351.

WARD, J. M. 2018. *Jozef Tiso, kňaz, politik, kolaborant*. Bratislava: Slovart, s. 84 – 112.

ZEMKO, M. 2017. Jozef Tiso – patriot, či zradca? In: *Soudobné dějiny*, XXV/3 – 4. Praha: Ústav pro soudobné dějiny, s. 366 – 376.

Kontakt:

PhDr. PaedDr. Ján Markech, PhD., MBA
Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach
Filozofická fakulta, Katedra germanistiky
Moyzesova 9, 040 01 Košice
Slovenská republika
Email: jan.markech@upjs.sk

METÁFORAS DE LA ACTIVIDAD HUMANA EN LA TERMINOLOGÍA ECONÓMICA**METAPHORS OF HUMAN ACTIVITY IN ECONOMIC TERMINOLOGY***ŽELMÍRA PAVLIKOVÁ*

Resumen: Gracias a su dinamismo, el lenguaje económico introduce constantemente nuevos términos y conceptos metafóricos. Este artículo explora algunos aspectos del uso de la metáfora en la terminología económica. Nuestro trabajo se basa en el conocimiento de que la tendencia a utilizar metáforas ha seguido aumentando en los últimos años. El objetivo de este estudio es analizar las metáforas seleccionadas de la revista Alternativas Económicas que hemos clasificado en el campo de la actividad del hombre. En el ámbito de la actividad humana de nuestro corpus, hemos clasificado los diferentes términos metafóricos en grupos dominados por términos relacionados con la guerra, la vida cotidiana, el deporte y la competición, el juego y la higiene.

Palabras clave: metáfora, economía, guerra, terminología económica, dominio fuente.

Abstract: Thanks to its dynamism, economic language constantly introduces new terms and metaphorical concepts. This article explores some aspects of the use of metaphor in economic terminology. Our work is based on the knowledge that the tendency to use metaphors has continued to increase in recent years. The aim of this study is to analyse selected metaphors from the journal Alternativas Económicas that we have classified in the field of human activity. In the field of human activity in our corpus, we have classified the different metaphorical terms into groups dominated by terms related to war, everyday life, sport and competition, games and hygiene.

Keywords: metaphor, economy, war, economic terminology, source domain.

Introducción

La metáfora ha sido objeto de estudio de filósofos, filólogos y lingüistas desde la época de Aristóteles. Aristóteles (1964) la definía como la transferencia del nombre de una cosa a otra y la consideraba como un recurso del lenguaje capaz de elevar a la poética y a la retórica a los niveles más elevados de exquisitez. La creación de las expresiones metafóricas, según Aristóteles (1964), es también una manifestación de la capacidad intelectual y el talento del autor. Con la ayuda de la metáfora, las cosas se denominan por nombres que realmente no les pertenecen. Por esta razón, la metáfora era percibida como una desviación de la norma y la transmisión metafórica como un fenómeno que va más allá de la lógica estricta.

No fue hasta finales del siglo XX cuando se empezó a considerar como un medio de expresión presente en el lenguaje común. Esto se debió principalmente a los conceptos de la lingüística cognitiva y a los resultados de las investigaciones de Lakoff

y Johnson (1980) quienes en los años ochenta entendieron la metáfora como un concepto e introdujeron el término de la metáfora conceptual. Los autores consideran que *“la metáfora está presente en la vida cotidiana y que el pensamiento y la realidad se estructuran y codifican a través de las relaciones metafóricas que se establecen entre distintos conceptos”* (Lakoff, Johnson, 1980, p. 39). Según ellos los conceptos, las categorías del lenguaje y la experiencia están estrechamente unidos y son inseparables. *“No se pueden concebir los conceptos fuera del contexto de nuestras facultades perceptivas: escuchar, ver, etc., y de nuestra interacción física con el mundo. La experiencia corporal es, pues, la que fundamentalmente nos permite construir nuestros conceptos”* (Lakoff, Johnson, 1980, p. 12). *“La metáfora constituye uno de los mecanismos conceptuales fundamentales por medio de los cuales representamos el mundo y lo expresamos en relativa concordancia con la manera en que lo experimentamos”* (Lakoff, Johnson, 1980, p. 39). Basaron su trabajo en la teoría de la metáfora conceptual y en la afirmación de que la metáfora está lejos de ser una mera cuestión del lenguaje y de las palabras. Sostienen que los procesos del pensamiento humano ya son en gran medida metafóricos.

Sin embargo, el campo de estudio de la metáfora puede ampliarse aún más si tenemos en cuenta que también aparece de forma significativa en los distintos discursos de especialidad, entendiendo estos como: *“[...] productos predominantemente verbales de registros comunicativos específicos, que se refieren a temáticas propias de un dominio de especialidad, y que responden a convenciones y tradiciones retóricas específicas”* (Ciapuscio, Kuguel, 2002, p. 70).

Podría parecer que la metáfora no tiene cabida en el lenguaje especializado ya que es un recurso lingüístico que no respeta la precisión y concisión que requieren los discursos de especialidad, pero en realidad ocurre todo lo contrario. La metáfora es un elemento esencial para la creación de nuevos términos y para la transmisión del conocimiento especializado. Esto se debe al hecho de que los expertos en las lenguas de especialidad utilizan metáforas para explicar ciertos conceptos o fenómenos complejos o muy abstractos con el objetivo de acercarlos y explicarlos al público no experto. Mediante las asociaciones metafóricas, lo desconocido se hace conocido y comprensible para el público más amplio.

Estado actual del tema investigado

La metáfora, el lenguaje especializado y la terminología han sido recientemente objeto de un creciente interés investigador de lingüistas, traductores o profesores universitarios. En las últimas décadas se han llevado a cabo varios proyectos institucionales e internacionales de investigación científica, especialmente en el campo de la terminología. Los proyectos han dado lugar a diccionarios, libros de texto, corpus o bases de datos terminológicas que han contribuido al análisis y tratamiento de la terminología. Las bases de datos terminológicas electrónicas son una herramienta eficaz para estudiantes, profesores, lingüistas y traductores, ya que agilizan la investigación en el campo de la teoría y la práctica terminológica. Permiten tanto al público profesional como al lego un acceso fácil y rápido al vocabulario profesional de las áreas individuales de la actividad humana, contribuyendo así significativamente a la

difusión de nuevos términos y conceptos y al desarrollo de la cooperación internacional. A finales del siglo pasado y principios del presente, se crearon bases de datos terminológicas multidisciplinares dentro de la Unión Europea, como la base de datos terminológica oficial *IATE (Interactive Terminology for Europe)*, el tesoro multilingüe y multidisciplinario *EuroVoc* o similares bases de datos terminológicas establecidas a nivel nacional en muchos países. Podemos mencionar, por ejemplo, la base de datos terminológica *Cercaterm*, que es gestionada por el centro terminológico catalán TERMCAT. Entre los lingüistas más destacados que han abordado este tema se encuentra Cabré Castelví, cuya publicación *La terminología. Teoría, metodología, aplicaciones* (1993) está considerada como la obra fundamental de la terminología moderna española. El lenguaje económico profesional también está siendo examinado con más detalle en la Universidad de Alicante, donde se creó el grupo de investigación TRADECO (Traducción y economía), con el objetivo principal de crear un corpus multilingüe que contenga textos de economía y comercio en español, inglés, francés, alemán y portugués (proyecto *COMENEGO: Corpus Multilingüe de Economía y Negocios*).

El lenguaje económico explica nociones complejas con términos que se refieren a imágenes del mundo físico que se pueden percibir con los sentidos. De este modo, las metáforas transmiten una imagen visual inmediata más simple que la idea que representan y contribuyen a la comprensión de la economía y a la construcción de la teoría económica. Por tanto, la abstracción central de la economía se centra en la noción de *modelo*, entendida como una simplificación de la realidad, es decir, crear economías reales pero sencillas. El uso de los modelos en la economía permite a los economistas reformular una situación en términos que sean más familiares al lector y comprobar sus hipótesis en un mundo figurado, con el que controlan todas las influencias y son capaces de juzgar cómo unas fuerzas influyen sobre otras (Bachiller Martínez, Fraile Vicente, 2016, p. 446).

Uno de los lingüistas que estudió la metáfora en el lenguaje económico fue Henderson (1982) quien afirmó que la metáfora está presente tanto en el lenguaje común como en los discursos profesionales o académicos. Señaló que en economía vemos un número muy elevado de metáforas convencionalizadas en forma de términos. McCloskey (1983) afirma que ningún economista es capaz de hablar sin una metáfora. Solow (1988, pp. 33 – 34) analiza la metáfora y la entiende como la manera que tiene un economista de expresar lo que ya sabe, que sugiere preguntas y cómo encontrar respuestas. Charteris-Black (2000, p. 49) menciona metáforas orgánicas (*crecimiento, depresión*) que describen el desarrollo de la economía. Loma-Orsorio (2011, p. 316) clasifica las metáforas terminológicas lexicalizadas en economía y se basa en tres criterios básicos: (1) criterio semántico, al que pertenece el término metafóricamente motivado; (2) el significado de la palabra base; y (3) el tipo de motivación (los semas que aparecen como portadores del sentido metafórico y que pueden evocar la forma: *curva de la bañera*; el color: *degeneración roja*; el movimiento: *inflación galopante*; la consistencia: *demanda elástica*; y la valoración: *mercado ciego*). Según Ramacciotti Giorgio (2012, p. 70), desde el punto de vista de la originalidad de las metáforas en la economía, suelen distinguirse las metáforas lexicalizadas,

convencionalizadas o “muertas” (cuando forman parte de los clichés de la lengua) y las originales, dinámicas o nuevas. Ajzenal (2015) afirma que para poder visualizar con mayor facilidad y claridad los conceptos presentes en la economía, es necesario conocer la evolución de la física desde la antigua Grecia, pasando por la física mecánica y la termodinámica, hasta llegar a la física estadística. Bachiller Martínez y Fraile Vicente (2016) analizan el papel de la metáfora en la explicación de conceptos abstractos a través de imágenes físicas en la prensa inglesa durante la crisis económica de principios del siglo XXI. Pamies y Ramos Ruiz (2017) también confirman que la terminología de la economía es esencialmente metafórica y que *“a través del lenguaje figurado, que estructura una realidad en términos de otra realidad, se ahorra la necesidad de crear nuevas palabras y recordarlas”* (Pamies, Ramos Ruiz 2017, p. 61).

Varios autores se han dedicado al estudio de los conceptos y de los dominios fuente en la terminología económica. Podemos mencionar a Stender (2015) quien estudió las metáforas en alemán y español en la última crisis económica, Charteris-Black (2000, 2001) explica los movimientos del mercado a través de las metáforas orgánicas y anorgánicas o Pamies y Ramos Ruiz quienes muestran que *“los modelos que son la base de las metáforas en el campo de la economía son los mismos que dominan en la fraseología”* (Pamies, Ramos Ruiz, 2017, p. 62). De los estudios más recientes cabe destacar a Álvarez García (2019) quien analizó el uso de la metáfora como medio de expresión en el lenguaje económico, concretamente financiero. Los autores coinciden en nombrar los dominios más frecuentes como la salud, guerra, partes del cuerpo, colores, fenómenos climáticos o catástrofes naturales.

En nuestro contexto han estudiado las características del lenguaje especializado, por ejemplo, Spišiaková, Mocková (2022), Spišiaková, Pavliková, Ulašin (2023), Maierová (2024), Spišiaková, Pavliková (2024), Spišiaková, Mocková, Biliková (2024).

Brevemente, podemos resumir la investigación previa sobre la metáfora en el lenguaje económico de la siguiente manera: la metáfora ocupa un lugar innegable en el lenguaje profesional y tiene varias funciones: crear una nueva terminología, expresar y entender los conceptos abstractos, desarrollar y formular la hipótesis, persuadir y crear efectos retóricos, es decir, añadir ornamento al texto. Los conceptos de las metáforas se basan en la vida cotidiana del hombre y el mundo que lo rodea.

Objetivos y metodología

Gómez Parra et al. (1999) describen la metáfora conceptual de acuerdo con Lakoff y Johnson (1980) como un *mapping*¹ mental de un dominio fuente concreto (guerra) a un dominio abstracto (mercado), para que el segundo dominio se entienda parcialmente en los términos del primero, ejemplo de lo cual puede ser el concepto metafórico general EL MERCADO ES UNA GUERRA. El abanico de los dominios conceptuales que aparentemente se encuentran estructurados por metáforas conceptuales es inmenso e incluye, entre otros conceptos, las emociones (Kövecses,

¹ Los *mappings* más productivos están tan asimilados por los hablantes que no se perciben ya como una metáfora sino como un significado literal.

2000), la política (Lakoff, 1996), la moralidad (Johnson, 1993), las matemáticas (Lakoff, Núñez, 2000), la biología y la física (Ajzenal, 2015).

En el presente estudio presentamos las metáforas relacionadas con la actividad del hombre, encontradas en la revista *Alternativas Económicas* durante el año 2023. El objetivo del presente estudio es encontrar y seleccionar todas las metáforas en los artículos relacionadas con la actividad humana. Hemos usado el método de análisis del contenido de documentos de texto y asimismo hemos usado el método de extracción y selección para ser capaces de hacer un listado de los términos relevantes para nuestro estudio. Mediante los métodos de los pensamientos lógicos, como el análisis y la síntesis hemos analizado y después clasificado las metáforas que han contado con mayor número de representaciones según el significado que encierran dichas metáforas. Las hemos dividido en cinco categorías, las que mostramos a continuación. A la hora de ordenar, procesar y evaluar los resultados obtenidos hemos utilizado el método de procedimiento de datos estadísticos, de acuerdo con la naturaleza de nuestra investigación.

Análisis del corpus

El trabajo se ha centrado en el contenido de los artículos encontrados en la revista *Alternativas Económicas* sobre las metáforas relacionadas con la actividad del hombre que llaman la atención por su productividad. Hemos reunido 175 expresiones metafóricas. De acuerdo con las expresiones metafóricas encontradas en el corpus, se listan solamente los dominios fuente que cuentan con un mayor número. Los conceptos metafóricos presentados en nuestro corpus son: 1. Guerra, 2. Vida cotidiana, 3. Deporte y competición, 4. Juego, 5. Higiene.

Guerra

El primer concepto más abundante es el dominio fuente LA ECONOMÍA ES UNA GUERRA, expresado en 54 metáforas que destacan en la economía. Para entender el significado de cada una de estas lexicalizaciones, es necesario señalar que la competencia existente en el mundo empresarial es altamente feroz. La metáfora *el argumento es la guerra* (Lakoff, Johnson, 2002) presenta el argumento como un ejemplo hostil en el que uno de los lados debe ganar y el otro perder, en el que deben prepararse las defensas y atacarse las posiciones. Esta conceptualización es buen ejemplo de cómo la metáfora crea significados recalando unas connotaciones semánticas y oscureciendo otras: en este caso concreto, centrando la atención en la idea de competición y alejándola de toda posibilidad de cooperación (Fraile-Vicente, 2007, p. 90).

Mapeando estos dominios en el universo de las metáforas estudiadas en nuestro corpus, encontramos por ejemplo: *guerra comercial, guerra de precios, guerra fiscal, guerra de divisas*, entre otras. La *guerra de precios* es un término utilizado en los negocios para definir un estado de intensa competitividad acompañada con una serie de reducciones de precios multilaterales. Un competidor bajará su precio y otros lo harán en mayor cuantía. Si uno de los que han reaccionado reduce su precio por debajo del primero, entonces se inicia una nueva ronda de descensos. Las empresas compiten

en precios para ganar cuotas del mercado, las grandes empresas se quedan sin beneficios para hundir a la empresa rival.

En el esquema imaginario de la “guerra”, también hay “ataques”. Por tanto, existen lexicalizaciones metafóricas como el *ataque especulativo*, que comprende un tipo de inversión contra la moneda local de un país. “*La semana pasada el peso chileno sufrió un ataque especulativo que llevó a la paridad a cotizar sobre 1049 pesos por dólar*”². De los diversos términos a partir de la guerra, podemos destacar, por ejemplo, la *guerra fiscal*, que conceptualiza una competencia desencadenada por el interés de cada estado en ofrecer algún tipo de ventaja fiscal para atraer inversiones extranjeras. “*La guerra fiscal eleva la inseguridad jurídica y deja el mapa futuro de impuestos en el aire*”³.

Este dominio, proyectado desde el dominio fuente “guerra” al dominio meta de la economía, da fuerza expresiva y también atractiva a los términos, combinando una explicación sencilla con fuertes efectos emocionales. En nuestro corpus encontramos los siguientes ejemplos: *abuso bancario, abuso de posición dominante, abuso económico, acciones liberadas, activos defensivos, ataque especulativo, bienes libres, boicot económico, bonos matador, destrucción de empleos, economía de guerra, estrategia alcista, estrategia bajista, estrategia de collar, estrategia de empuje, estrategia de mercado, estrategia de negocio, estrategia de tirón, estrategia financiera, evasión fiscal, expansión crediticia, fuga de capitales, fuga de dinero, Gran Explosión, guerra comercial, guerra de divisas, guerra de precios, guerra económica, guerra fiscal, impacto económico, impacto financiero, intervención de precios, intervención en el mercado de divisas, liberalización comercial, liberalización económica, libertad de precios, libertad económica, libertad financiera, libre comercio, liquidación de contabilidad, maniobra fiscal, misión comercial, neutralidad del dinero, pérdida contable, pérdida de capital, pérdida de operación financiera, poder adquisitivo, poder de mercado, poder de negociación, precios abusivos, represión financiera, secuestro de bienes, vulnerabilidad económica, vulnerabilidad macroeconómica*.

Vida cotidiana

Las imágenes de la vida diaria y de la realidad cotidiana (tareas domésticas, prendas de vestir, vida sexual, matrimonio, tiempo libre, comportamiento, etc.) se usan para familiarizar a los no expertos con las nociones económicas. El economista se convierte en comentarista en un entorno familiar construido por el hombre. La economía se gestiona como un “hogar”. Las leyes de la oferta y la demanda proceden de la vida en el mercado: allí se “piden” los productos, se “proporcionan” y se ponen mercancías a la venta (Fraile-Vicente, 2007, p. 81). También hemos incluido en este grupo las metáforas sobre los miembros de la familia y las relaciones entre ellos. El

² Disponible en: <https://alternativaseconomicas.coop/> Consultado en línea 28. 07. 2023.

³ Disponible en: <https://alternativaseconomicas.coop/> Consultado en línea 28. 07. 2023.

segundo concepto más abundante LA ECONOMÍA ES VIDA COTIDIANA aparece en 49 metáforas.

En economía es muy corriente usar lo que podemos llamar “la metáfora de la tarta”. Consiste en decir que hay que aumentar el pastel (la provisión de mercancías) de forma continuada para que así haya para todos. El *pastel económico* es un término que se usa muy a menudo para describir el tamaño de la economía. Con el tiempo, los economistas y otros observan cómo crece el *pastel económico*. Las porciones del pastel se refieren a cómo los individuos participan en la economía y su tamaño cambiante. Están aumentando las porciones de todos, lo que significa que algunas personas obtienen porciones más grandes mientras que otras se quedan con porciones más pequeñas. El término formal para las porciones es “distribución del ingreso”.⁴

El término *euforia compradora* es el sentimiento que se genera en los inversores tras el cúmulo de buenas noticias económicas a nivel microeconómico y macroeconómico. Los inversores sienten la seguridad de que el mercado va a subir y de que las condiciones económicas van a mejorar. El sentimiento se ve en la calle, la gente consume, gasta y los negocios funcionan bien. La expansión en el crédito es visible, los sectores más importantes de la economía crecen. Este clima tan positivo ejerce un efecto de “contagio” en los consumidores como si fuera una especie de “euforia”. En nuestro corpus encontramos los siguientes ejemplos: *acciones gemelas, adicto al trabajo, capacidad de compra, capacidad financiera, carácter económico, cobertura de mercado, cobertura financiera, comportamiento de precios, control de precios, creación de empleo, cultura de consumo, déficits gemelos, discriminación de precios, discriminación económica, empresa filial, empresa matriz, estrategia de atracción, euforia compradora, familia de fondos, familia de productos, fraude financiero, fraude fiscal, fusión de empresas, hábitos de compra, hábitos de consumo, ilusión financiera, ilusión monetaria, imagen de marca, imagen empresarial, inflar los precios, manipulación de mercado, mercado saturado, negocio en marcha, paga de Navidad, paga de verano, pastel económico, penetración de mercado, prestigio de marca, recortar gastos, reserva monetaria, rigidez de mercado, rigidez de precios, saturación de mercado, secreto bancario, secreto comercial, vacaciones fiscales*.

Deporte y competición

El tercer concepto más abundante es el de deporte y competición, que constituye los términos con 34 metáforas. Algunas de las analogías deportivas dan la impresión de que hay dos bandos en una lucha, por lo que es necesario elegir uno de ellos y animarlo. La lucha más típica que se da en las estructuras económicas es entre ricos y pobres, capitalistas y clase obrera, etc. Depende de los economistas qué lado elegirán y qué lado apoyarán. “Ellos o nosotros” es una construcción común utilizada para representar la lucha entre las partes en el frente económico (McCloskey, 1998, p. 13). Describir la competición económica con imágenes de lucha resalta la importancia de la investigación, el desarrollo y la innovación.

⁴ Disponible en: <https://lanoticia.com/economia/finanzas/como-ha-cambiado-el-pastel-economico-y-sus-porciones/>. Consultado en línea 23.01.2023.

En este grupo semántico, LA ECONOMÍA ES UN DEPORTE, es relativamente fácil entender la analogía de las figuras y los significados basados en los conceptos del deporte y la relación ganador – perdedor. La suerte, el azar y la imprevisibilidad suelen estar ligados al sector de la renta variable y es por ello que el lenguaje deportivo ha entrado en el lenguaje de la economía. En la economía encontramos muchas veces expresiones con las palabras *competencia* o *fuerza*. La *competencia* es el conjunto de esfuerzos que desarrollan los agentes económicos que, actuando independientemente, rivalizan buscando la participación efectiva de sus bienes y servicios en un mercado determinado. Por ejemplo, la *fuerza de ventas* se refiere a las personas, estrategias y productos de una empresa que se enfocan en asegurar la satisfacción total del cliente, generar demandas sobre los bienes de la empresa, mejorar sus ventas y apalancar los ingresos de la organización. Ejemplos: *activos rápidos, actores de mercado, actores económicos/de la economía, cifra récord, competencia desleal, competencia imperfecta, competencia perfecta, corrida bancaria, dinero lento, dinero rápido, divisa fuerte, economía robusta, empresa líder, espíritu de equipo, espíritu empresarial, espíritu mercantil, fuerza de trabajo, fuerza de ventas, fuerzas de mercado, fuerzas productivas, grupo financiero, grupos de presión, inflación lenta, lanzamiento de un producto, libre competencia, líder de mercado, maratón fiscal, mercado fuerte, moneda débil, papel pelota, paracaídas de oro, potencial de mercado, precios competitivos, precios récord*.

Juego

El entendimiento metafórico del tipo LA ECONOMÍA ES UN JUEGO se deriva típicamente de las experiencias cotidianas, como el uso de artefactos, expresados por las metáforas *trampa de la liquidez, trampa de la renta media* o *trampa de la rentabilidad*, cuya función es presentar un concepto relacionado con una estrategia para hacer que algo o alguien caiga en una “trampa”. Aparece en al menos 23 unidades terminológicas de nuestro corpus de estudio.

En economía, una *trampa de liquidez* se produce cuando hay una situación en la que el tipo de interés está en el 0%, o muy cerca de él, debido a ello las personas acumulan dinero en efectivo en lugar de invertirlo, porque creen que pueden producirse situaciones que escapen a su control, como puede ser deflación, aumento de la tasa de desempleo, reducción del Producto Interior Bruto o una guerra. Guardan el dinero y dejan de invertir a la espera de que esos tipos de interés vuelvan a aumentar y mejore la rentabilidad que pueden obtener por invertir su dinero. A partir de este hecho se producen acciones de política monetaria para inyectar más recursos en la economía cuando no se obtiene el resultado esperado, por eso este concepto se llama “trampa”. El concepto de *trampa de liquidez* lo crea el economista británico John Maynard Keynes, ante la situación que se produjo en la Gran Depresión americana de 1929, también llamada la “Crisis del 29”, que conllevó una falta de inversión privada de dinero debido a que los tipos de interés estaban muy bajos⁵. “La primera alarma de que

⁵ Disponible en: <https://mytriplea.com/diccionario-financiero/trampa-de-liquidez/> Consultado en línea 13.01.2023.

*estamos al comienzo de una trampa de liquidez es que las tasas de intervención en el mundo desarrollado están llegando a niveles cercanos a cero en términos reales*⁶.

Según Sandroni (2005), la *Teoría de Juegos* puede considerarse como la ciencia de la estrategia, y su misión es establecer la acción que los agentes (los jugadores) deben desarrollar para obtener mejores resultados en los negocios, haciendo uso de modelos matemáticos y lógicos. El concepto de que en los negocios los mejores gestores y economistas son los que utilizan estrategias matemáticas y lógicas en sus acciones, como si estuvieran en un juego para conseguir los mejores resultados, genera la metáfora del juego y la denominación de los términos *juego de mercado* o *juego financiero*. La especulación y el riesgo son dos de los principales rasgos que han caracterizado al mundo financiero en las últimas décadas. En nuestro corpus el juego en la economía está asociado con los términos: *capital de riesgo*, *cobertura de riesgos*, *dinero especulativo*, *especulación bursátil*, *especulación financiera*, *especulador de bolsa*, *fondos especulativos*, *juego de mercado*, *juegos de empresa*, *juegos financieros*, *riesgo de crédito*, *riesgo de insolvencia*, *riesgo de mercado*, *riesgo de tipo de interés*, *riesgo económico*, *riesgo financiero*, *riesgo vivo*, *trampa de liquidez*, *trampa de pobreza*, *trampa de la renta media*, *trampa de la rentabilidad*, *trampa fiscal*, *valor en riesgo*.

Higiene

A este grupo de las metáforas, LA ECONOMÍA ES HIGIENE, pertenecen 15 unidades lingüísticas de nuestro corpus de estudio. Los términos de este grupo son, por ejemplo: *flotación sucia*, *régimen de flotación sucia*, *lavado de dinero* o *blanqueo de capitales*. El *blanqueo de capitales* es un término que hace referencia a las prácticas económico-financieras cuyo objetivo es ocultar o encubrir el origen ilícito de los activos financieros o los bienes para que parezcan tener un origen legal. Tiene su origen en el hecho de que el dinero adquirido ilícitamente es “sucio” y, por tanto, debe ser “lavado” (o “desinfectado”) para que quede “limpio”.

El concepto que se activa en esta proyección analógica es del tipo LA ECONOMÍA ES HIGIENE, dotando a la metáfora empleada de valor moral, ya que la “suciedad”, en nuestra cultura, puede connotar algo deshonesto. A su vez, las metáforas que designan un proceso en el que el tipo de cambio de un país sufre intervenciones en el mercado por parte de las autoridades monetarias de ese país, se denominan *flotación sucia* o *régimen de flotación sucia* (Sandroni, 2005, p. 254). Se dice que un tipo de una moneda flota cuando su tipo de cambios lo fijan libremente la oferta y la demanda del mercado de divisas. Esta flotación es sucia cuando está manejada, es decir, intervenida por el gobierno, mediante actos de compra y venta de la misma (Ahijado, Aguer, 1996, p. 264). *“Los economistas coinciden en que el modelo de régimen cambiario que implementa el país, conocido como flotación sucia está detrás del hecho de que el sol sea una de las divisas menos volátiles en América Latina”*⁷.

⁶ Disponible en: <https://alternativaseconomicas.coop/> Consultado en línea 18.08.2023

⁷ Disponible en: <https://alternativaseconomicas.coop/>. Consultado en línea 28.07.2023.

Lo que se mapea metafóricamente en estos dos términos es el hecho de que este tipo de intervención de los bancos en los mercados de divisas a menudo no refleja las condiciones económicas reales de un país, enmascarando un tipo de realidad, revelando la connotación moral atribuida al término en el que aparece “sucio” con valor adjetivo. Lo contrario de la *flotación sucia* es la *flotación limpia*, una política cambiaria que no implica la intervención de las autoridades monetarias. La *flotación limpia* existe cuando el tipo de cambio de una moneda es plenamente flexible o lo que es lo mismo, cuando se permite que fluctúe libremente, sin que la autoridad monetaria del país lleve a cabo ningún tipo de intervención en el mercado de divisas con el fin de influir en su evolución. “Como se ve, este es un régimen cambiario de flotación limpia, con reglas claras y transparentes, el cual ha sido bien recibido por el mercado”⁸. Presentamos los siguientes ejemplos: *blanqueo de capitales, blanqueo de dinero, blanquear el dinero, dinero sucio, flotación limpia, flotación sucia, juego limpio financiero, lavado de activos, lavado de bonos, lavado de cerebros, lavado de dinero, negocio sucio, precio limpio, precio sucio, precio limpio, precio sucio, régimen de flotación sucia*.

Conclusiones

La siguiente imagen muestra la distribución de las metáforas de la actividad humana, cuya finalidad es facilitar la visualización de la posición que ocupan sus categorías conceptuales. La frecuencia de cada uno de los conceptos nos permite ver que del número total de 175 unidades metafóricas analizadas, las metáforas más abundantes son, en primer lugar, las relacionadas con la “guerra” con términos como *guerra fiscal* o *ataque especulativo*; en segundo lugar la “vida cotidiana” con lexicalizaciones como *consumo*; en tercer lugar el “deporte” y la “competición” que licencia unidades que representan *competencia*; en el cuarto, el “juego”; y en el quinto la “higiene” lexicalizada por *flotación sucia* o *flotación limpia* entre otros.

Los ámbitos proyectados anteriormente y su frecuencia nos permiten evaluar que los términos metafóricos más utilizados son, en primer lugar relacionados con la “guerra”, que expresa a través de sus unidades la alta competitividad de los mercados corporativos, como la *guerra fiscal* o *guerra comercial*. En segunda posición aparece mapeado el dominio de la “vida cotidiana” donde también incluimos las metáforas sobre los miembros de la familia, como por ejemplo, *empresa filial, empresa matriz* o *acciones gemelas*. El *pastel económico* es un término que se usa muy a menudo para describir el tamaño de la economía. Con el tiempo, los economistas y otros observan cómo crece el *pastel económico*. Las porciones del pastel se refieren a cómo los individuos participan en la economía y su tamaño cambiante. Están aumentando las porciones de todos, lo que significa que algunas personas obtienen porciones más grandes mientras que otras se quedan con porciones más pequeñas.

⁸ Disponible en: <https://alternativaseconomicas.coop/>. Consultado en línea 28.07.2023.

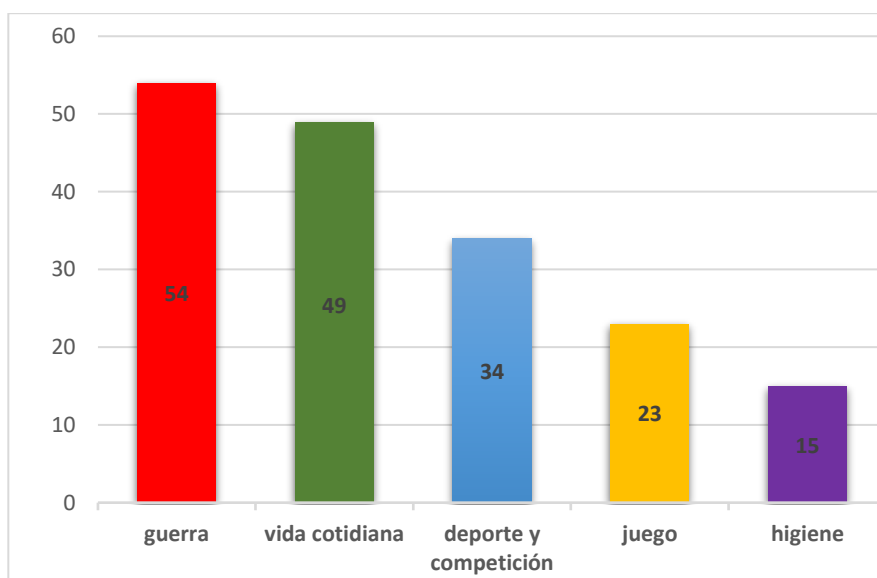

Gráfico 1: Metáforas de la actividad del hombre según el dominio fuente

Encontramos también términos relacionados con el “deporte y competición” o el “juego” con términos tan frecuentes como *competencia*, *estrategia* o *trampa*. Los mapeos sobre “higiene” en unidades lingüísticas como *flotación sucia* o *flotación limpia*, revelan las condiciones económicas reales de un país, si hay enmascaramiento o no de este tipo de realidades y, por tanto, la atribución de una connotación moral a la economía.

Bibliografía

- AHIJADO, M., AGUER, M. 1996. *Diccionario de Economía y Empresa*. Madrid: Ediciones Pirámide, S.A.
- AJZENTAL, A. 2015. *Complexidade aplicada à economia*. Rio de Janeiro: Editora FGV. 320 pp.
- ÁLVAREZ GARCÍA, C. 2019. Translation in Financial Spanish: A Corpus - Based Study on the Use of Metaphor. In: *Current Trends in Translation Teaching and Learning E*, Vol. 6, pp. 331–356. Disponible en: http://www.cttl.org/uploads/5/2/4/3/5243866/cttl_2019
- ARISTOTELES. 1996. *Poetika*. Preložil Milan MRÁZ. Praha: Svoboda.
- BACHILLER MARTÍNEZ, J. M., FRAILE VICENTE, E. 2016. Caricatura y metáfora sobre la crisis del euro en la prensa económica europea. En *Estudios de economía aplicada* [en línea]. 2016, vol. 34, núm. 2, pp. 441-468. Disponible en: <https://www.redalyc.org/pdf/301/30146038007.pdf>
- CABRÉ CASTELVÍ, M. T. 1993. *La terminología. Teoría, metodología, aplicaciones*. Barcelona: Editorial Antártida/Empúries.

CIAPUSCIO, G., KUGUEL, I. 2002. Hacia una tipología del discurso especializado: aspectos teóricos y aplicados. In: *Entre la terminología del texto y la traducción*. Salamanca: García, Fuentes (eds.), pp. 37-73.

CHARTERIS-BLACK, J. 2000. "Metaphor and vocabulary teaching in ESP economics". English for Specific Purposes: In *International Journal* [en línea]. 2000, vol. 19, 2. pp. 149 – 165. Disponible en: https://www.researchgate.net/publication/240433137_Metaphor_and_vocabulary_teaching_in_ESP_economics

FRAILE VICENTE, E. 2007. *Las expresiones idiomáticas de la economía en inglés y español. Propuesta para un correcto tratamiento terminográfico*. Servicio de Publicaciones de la Universidad de Valladolid. Serie: Lingüística y Filología 68.

GÓMEZ PARRA, M. E. et al. 1999. La metáfora en los clichés del mundo bursátil. Un estudio contrastivo inglés-español. En *Paremia*, 8, pp. 237 – 242.

HENDERSON, W. 1986. Metaphor in economics. In: *Talking about Text*, Birmingham: University of Birmingham, pp. 109 – 127.

JOHNSON, M. 1993. *Moral imagination: Implications of cognitive science for ethics*. Chicago, IL: University of Chicago Press.

KÖVECSES, Z. 2000. *Metaphor and Emotion*. Cambridge: Cambridge University Press.

LAKOFF, G. 1996. *Moral politics: What Conservatives Know that Liberals Don't*. Chicago: University of Chicago Press.

LAKOFF, G., JOHNSON, M. 1980. *Metaphors We Live By*. Chicago: The University of Chicago Press.

LAKOFF, G., JOHNSON, M. 2002. *Metafory, ktorými žijeme*. Preložil Mirek Čejka. Brno: Host (z anglického originálu *Metaphors We Live By* 1980).

LAKOFF, G., NÚÑEZ, R. 2000. *Where Mathematics Comes From. How the Embodied Mind Brings Mathematics into Being*. New Your: Basic Books.

LOMA-OSORIO F. M. 2004. *Estructura y función del texto económico: fundamentos de una léxico-gramática del discurso económico en español y en inglés*. [Memoria presentada para optar al grado de doctor]. Madrid: Universidad Complutense.

MAIEROVÁ, E. 2024. Colour Idioms and Business English Terms. In: *B.A.S. – British and American Studies : A Journal of Romanian Society of English and American Studies*. Vol. 30 (2024). Timisoara : Universitatea de Vest din Timisoara, pp. 183-194

MCCLOSKEY, D. 1998. *The rhetoric of economics*. Madison: The University of Wisconsin Press. 248 pp.

PAMIES, A., RAMOS RUIZ, I. 2017). Metaphors of Economy and Economy of Metaphors. In: *EUROPHRAS*, November 13 – 14. London, pp. 60 – 69.

PAVLIKOVÁ, Ž., SPIŠIAKOVÁ M. 2024. La metáfora del organismo vivo en la prensa económica española = The Metaphor of the Living Organism in the Spanish Economic Press. In: *Roczniki Humanistyczne*. Vol. 72, no. 8 (2024). Lublin : Towarzystwo Naukowe KUL. pp. 67-85.

RAMACCIOTTI GIORGIO, S. 2012. La metáfora en el discurso macroeconómico – sentido y expresividad. In: *Debate Terminológico*. [online]. No. 08 Junio 2012, pp. 65 – 79. Disponible en: <https://docplayer.es/18204302-La-metafora-en-el-discurso-macroeconomico-sentido-y-expresividad.html>.

SANDRONI, P. 2005. *Dicionário de economia do século XXI*. Rio de Janeiro: Record, 922 pp.

SOLOW, R. 1988. Comments from inside economics. In: *The consequences of economic rhetoric*. Cambridge: CUP, pp. 31 – 37.

SPIŠIAKOVÁ M., MOCKOVÁ, N. 2022. Colours in Politics in Spanish Speaking Countries. In: *Folia Linguistica et Litteraria : Časopis za nauku o jeziku i književnosti = Folia linguistica et litteraria: Journal of Language and Literary Studies*. No. 39 (2022). Nikšić: Institute for Language and Literature, pp. 273-294.

SPIŠIAKOVÁ M., MOCKOVÁ, N., BILIKOVÁ, B. 2024. The Occurrence of Black and White in Economic Spanish and English. In: *Bulletin of Contemporary Hispanic Studies*. Vol. 6, no. 2 (2024). Liverpool: Liverpool University Press, pp. 113-130.

SPIŠIAKOVÁ M., PAVLIKOVÁ, Ž., ULAŠIN, B. 2023. Sémantická analýza terminologických metafor v španielskom ekonomickom jazyku. In: *Časopis pro moderní filologii = Journal for Modern Philology*. Roč. 105, č. 1 (2023). Praha : Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, pp. 54-73.

STENDER, A. 2015. *El lenguaje económico alemán y español de la prensa especializada: análisis basado en un corpus de la crisis económica* (CRISCORP). Tesis doctoral. Sevilla: Universidad Pablo de Olavide.

Tento príspevok je súčasťou riešenia grantového projektu KEGA/e-Portfólio ako pedagogika podporujúca integrovanú výučbu 012EU-4/2023.

Kontakt:

Mgr. Želmíra Pavliková, PhD.

Ekonomická Univerzita v Bratislave

Fakulta aplikovaných jazykov

Katedra románskych a slovanských jazykov

Dolnozemska cesta 1, 852 35 Bratislava

Slovenská republika

Email: zelmira.pavlikova@euba.sk

OCCASIONALISMS IN INFORMAL COMMUNICATION ON THE INTERNET (BASED ON THE EXAMPLE OF RUSSIAN-LANGUAGE INTERNET FORUM)

MARINA RADČENKO

NIKA ZORIČIĆ

Abstract: The article analyses derivational and semantic features of occasionalisms, or nonce words, coined by individual users of Russian-language forums during their internet interactions. Gathering of research data was carried out by following the method of continuous and targeted sampling on the Internet forum Forum.Exler.ru <https://club443.ru/> in the period from February 2023 to February 2024. Research was conducted on the material of the author's corpus including 183 lexical units. As a result of the study, the most productive standard and non-standard word-formation patterns have been identified. It has been established that most occasionalisms were coined according to conventional Russian word-formation patterns.

Keywords: occasionalisms, Internet forum, Russian language, standard and non-standard word-formation patterns.

Introduction

Transfer of information through the Internet is one of the most important features of modern life. The Internet nowadays represents a particularly complex communication system covering almost all aspects of human activity. Today, a significant part of our daily communication on the Internet is carried out by means of specific programmes that ensure instant delivery of written messages from one user to another. Written communication is widely used for everyday, informal contacts, which has inevitably influenced and favoured the ongoing changes concerning the status of the written and oral forms of language.

Scholars (Crystal, 2003, pp. 47 – 48; Lutovinova, 2008, pp. 58 – 65; Trofimova, 2011, p. 83, et al.) draw attention to the fact that the new forms of communication which arose from Internet interactions, combine electronic properties with features of both writing and speech, resulting, therefore, in the development of an entirely new medium. In this regard, as D. Crystal points out, the Internet should not be considered as „*a homogenous language-using electronic situation, likely to generate a single variety of language*“ (Crystal, 2003, p. 9). As a matter of fact, the appearance of the Internet has led to the emergence of many different outcomes, each with its specific linguistic features that are subject to variation and that, therefore, need a more detailed description (Crystal, 2003, pp. 9 – 10). These new situations include, among others, Internet forums, which provide users with the opportunity to constantly create topics in proposed sections for subsequent discussion. The structural and semantic organization of an Internet forum can be described as a „*written asynchronous virtual polylogue*“ (Patrusheva, 2013, p. 128). The interactions are conducted in written form,

but the texts that electronic users create in real time arise primarily under the influence of spontaneous speech.

In informal communication on an Internet forum, the main goal of the users is their self-expression (Trofimova, 2011, p. 151), which in turn creates favourable conditions for the inclusion of all interlocutors in the processes of word-formation, frequently resulting in the formation of new *occasionalisms*. *Occasionalisms*, or *nonce words*, are new complex words, spontaneously coined for a specific purpose and occasion, in order to cover some immediate communicative need (e.g. the need for linguistic economy, the need to fill a conceptual/lexical gap or to achieve a specific stylistic effect, etc.) (see Bauer, 2001, pp. 39 – 40; Fischer, 1998, pp. 5 – 6; Mattiello, 2017, pp. 25 – 26 et al.).

Despite the fact that the term occasionalism has been used in Russian linguistic literature since the middle of the 20th century, it still lacks a widely agreed definition. Based on comparison between new occasional, nonce words and common usual words, scholars have identified some of main features of occasionalisms, like, e.g., the fact that they belong to speech and that are always determined by a specific context. Moreover, other characteristics have been emphasized, like their expressiveness, temporary character, non-normativity, creativity (non-reproducibility); novelty; belonging of occasionalism to a specific author, etc. (Lykov, 1976, pp. 11 – 35).

In their studies dedicated to nonce-formations and to the problematic delineation of the boundaries between occasionalisms and other types of neologisms, Russian scholars adopt two main approaches. Thus, for instance, on the one hand, in Lykov (1976), Lopatina (1973) and Babenko (1997), *occasionalism* is viewed as a cover term for any new word, whose formation is determined by a specific context, regardless of whether it is coined according to conventional and well-established word-formation patterns (the so-called potential words) or, on the contrary, without complying with standard word-formation rules (proper nonce words). On the other hand, Zemskaya (1992) and Namitokova (1986) under the term *occasionalism* include exclusively the latter category, i.e. new words coined according to unconventional word-formation patterns and techniques, without complying with standard word-formation rules.

In this regard, it seems to us that the inclusion of potential words in the category of occasionalisms is particularly justifiable, since both potential and nonce words are not part of everyday practice and are coined at the moment of speaking. In our study, therefore, unconventional words with respect to the lexical norm are viewed as nonce formations, as opposed to conventional ones. Thus, occasionalisms in the broad sense of the term, are divided on the basis of their relationship to word-formation rules, and potential words are considered a variety of nonce words.

Aims, data collection and research methods

The aim of the present study is to conduct a structural and semantic analysis of nonce words, coined by individual users of Russian forums during their electronic interactions, with particular attention paid to the most productive patterns according to which nonce words are coined and to the main peculiarities concerning their formation.

The collection of research data was carried out by following the method of continuous and targeted sampling on the Internet forum Forum.Exler.ru <https://club443.ru/> in the period from February 2023 to February 2024. For the purposes of the present study newly formed words used within a specific context, and not recorded in Russian dictionaries, were selected. Collected corpus consists of 183 lexical units.

Theoretical framework of the present paper focuses on studies dedicated to word-formation processes in the Russian language (Zemskaya, 1983, 1992, 2009; Uluhanov, 1992a, 1992b, 1996; Namitokova, 1986; Kubryakova, 1981; Yanko-Trinitskaya, 2001; Izotov, 1998; Popova, Ratsiburskaya, Gugunava, 2005, et al.) and to Internet linguistics (Crystal, 2003; Kolokol'tseva, Lutovinova, 2012; Trofimova, 2011, et al.). The corresponding English terminology is primarily based on the studies of Bauer (1983, 2001), Fischer (1998) and Mattiello (2017).

In the study the following research methods and techniques were applied: the descriptive method, involving systematic observation, generalization, interpretation and classification of the linguistic data under consideration; the methods of contextual, semantic and stylistic analysis; the analysis of word-formation processes, which allows to identify the word-formation patterns according to which the new lexical unit was coined as well as its internal word structure; statistical data analysis.

Occasionalisms: standard word-formation patterns

Word-formation patterns in the modern Russian language are described in detail from a synchronic point of view in the studies of Vinogradov (1947), Shanskij (1959), Zemskaya (1992; 2009), Uluhanov (1996), Yanko-Trinitskaya (2001) and other Russian scholars researching word-formation processes. Several criteria are used to identify various conventional word-formation patterns. In fact, based on the number of motivating bases involved in the word-formation processes, it is possible to distinguish between formation of simple and complex words. In linguistic literature several classifications concerning standard word-formation patterns have been proposed. It should be noted, however, that all these classifications are fundamentally similar and that the differences among them are not particularly significant¹.

In our study, we will rely on the traditional classification presented in the *Russian Grammar* (Shvedova, 1980, pp. 136 – 137), which describes 15 different word-formation patterns, the main criterion for distinguishing them being the number of derivational bases. The most productive ways of coining new words from a single derivational base include suffixation, prefixation, postfixation, as well as prefixal-suffixal, prefixal-postfixal, suffixal-postfixal type of derivation and nominalisation. Moreover, the most productive ways of forming new words consisting of more than one derivational base are compounding, suffixal compounding, fusion and truncation or clipping. Among less frequent word-formation patterns it is possible to observe the

¹ See, e.g., Zemskaya (2009, pp. 176 – 189); Beloshapkova (2003, pp. 364 – 377); Lopatin, Uluhanov (2016, pp. 35 – 36) et al.

prefixal-suffixal postfixation, prefixal and prefixal-suffixal compounding, as well as fusion combined with suffixation.

The analysis of the collected data allowed us to identify 117 occasionalisms, coined according to conventional Russian word-formation patterns (Table 1).

No.	Word-formation pattern	Quantity	Example
1.	Suffixation	46	<i>отвезти</i> + <i>-енец</i> ∅ > отвезенец (1)
2.	Prefixation	8	<i>недо-</i> + <i>зуб</i> > недозуб (2)
3.	Prefixal-suffixal pattern	6	<i>на-</i> + <i>смет(а)</i> + <i>-и(ть)</i> > насметить (3)
4.	Postfixation	1	<i>хохотать</i> + <i>-ся</i> > хохотаться (4)
5.	Prefixal-postfixal pattern	2	<i>об-</i> + <i>закрывать</i> + <i>-ся</i> > обзакрывать (5)
6.	Prefixal-suffixal postfixation	6	<i>по-</i> + <i>цигун</i> + <i>-и(ть)</i> + <i>-ся</i> > поцигуниться (6)
7.	Compounding	30	<i>спиц(а)</i> + <i>-е-</i> + <i>терапия</i> > спицетерапия (7)
8.	Suffixal compounding	11	<i>подарк(и)</i> + <i>-о-</i> + <i>бра(ть)</i> + <i>-тель</i> > подаркобратель (8) <i>подарк(и)</i> + <i>-о-</i> + <i>получа(ть)</i> + <i>-тель</i> > подаркополучатель (8)
9.	Fusion combined with suffixation	3	<i>во время операции</i> + <i>-онн-</i> > вовремяоперационные (9)
10.	Truncation / Clipping	4	<i>рецепты</i> > рецы (10)
Total		117	

Table 1. Occasionalisms coined according to standard word-formation patterns

(1) Жизнь была спокойная. Меня отец отвезет к бабушке в деревню, и три месяца делай, что хочешь. <...> У нас таких **"отвезенцев"** целая компания собралась, ну и делали, что хотели.²

(2) У меня до сих пор один делает попытки вылезти. Настойчивый дерзкий **недозуб**.

(3) Решила расширить балкон. Позвала испанца (по рекомендации), чтобы он мне сделал смету. Испанец **насметил** 2,5k без налога.

(4) Аж, чаем поперхнулась, **хохоталась**.

(5) У нас котов не все закрытые двери раздражают. Только те, за которыми "мама" или "папа". Остальные хоть **обзакрывайся**, никакой реакции.

² In all examples the author's spelling and punctuation are preserved.

(6) Ну и когда рано встаешь, день становится дольше, и много приятного не пропускаешь. Хочется выйти утром в парк с кофейком или **поцигуниться**, или в лес сходить пока никого там нет.

(7) Когда я активно вязала, называла это занятие **спицетерапией**.

(8) Что со мной не так? Надя не хочет принимать мой подарок, а ведь у неё работа такая! **Подаркобратель**, или **подаркополучатель**!

(9) Нам коллега показывала (ну, желающим) **вовремяоперационные фотографии** - как это все последовательно делалось.

(10) Мне почему-то совсем не заходят рецепты Емельяненко и Фuffy, вот совсем. Ни к кому неприязни нет, конечно, **рецы** наверняка хорошие, раз столько форумчан одобряют, но не мое.

The analysis of the collected data shows that some nonce words, coined according to conventional word-formation patterns, deviate to a certain extent from word-formation rules. As a matter of fact, there are several types of restrictions that prevent the addition of a particular affix to a specific base, restricting therefore the possible set of combinations: semantic constraints caused by the semantic incompatibility among morphemes, including restrictions on the compatibility of an affix with the base of a particular part of speech; stylistic constraints caused by the stylistic incompatibility of morphemes; word-formation constraints, implying the impossibility for specific derived bases to serve as motivating ones (Beloshapkova, 2009, pp. 377 – 383). Deviations from semantic and word-formation constraints refer to systemic restrictions imposed by the language system itself, while stylistic constraints are non-systemic in nature and „*emerge precisely as tendencies of compatibility/incompatibility, rather than as strict, inviolable rules*“ (Zemskaya, 2009, p. 207).

In this regard, for instance, the nonce word **вирусятина** (11), coined on the basis of the noun **вирус**, shows deviation from the restrictions of a specific type of derivation as far as the part of speech of the base is concerned. Namely, the formation of nouns with the suffix **-атин(а)/-ятин(а)**, denoting mass/uncountable or collective concepts characterised by the quality of the base – mainly with derogatory connotations – is motivated, as a rule, by adjectives, not nouns (cf. Lopatin, Uluhanov, 2016, p. 285).

(11) Лежу, лечусь от **вирусятины**. У нас погода самая простудная: -1/+2, и почти каждый день дожди.

A similar kind of deviation from a specific type of derivation, strictly connected with the features of the base, is displayed by the occasionalism **анти-Плюшкин** (12), motivated by the anthroponym **Плюшкин**, instead of a common noun (cf. Lopatin, Uluhanov, 2016, p. 44).

(12) У меня перед глазами есть пример **анти-Плюшкиных**. Это мои соседи в доме напротив.

The material we studied also presents the formation of occasional compound words by combining lexico-semantically and stylistically heterogeneous usual words. For example, the noun **терапия** as the second part of complex words introduces the meaning ‘treatment of disease in the way indicated in the first part of the word’. The

combination of this medical term with colloquial words gives nonce words a playful, ironic coloring: *спицы* (7) or *кот* (13).

(13) *Это мои любимые коты в монастыре на Орше, тут недалеко, минут 20 от Твери, я часто езжу их кормить, это у меня **кототерапия**.*

In this context, the widespread use of derivational affixes and word-formation patterns pertaining mainly to colloquial speech is also noteworthy (Zemskaya, 2021, pp. 110 – 135). This is particularly true for suffixes of subjective evaluation, including diminutive and augmentative suffixes. E.g.: *капучино* + -к- > *капучинко* (14); *перфекционист* + -ищ(е) > *перфекционистище* (15).

(14) *Девочка, наконец, распечатала кофемашину, оказывается она умеет пользоваться, работала раньше в кофейне (не в нашей) и я уже второй день пью чудный **капучинко**, с пенкой.*

(15) *Это он сам перфекционист. **Перфекционистище**. Ему самому хотелось все довести до совершенства.*

Furthermore, in their online posts, Internet-forum users introduce also nominal derivatives coined by adding the suffix -ул(я), particularly productive in colloquial speech, that typically refer to a person, conveying affectionate or derogatory connotations (cf. Lopatin, Uluhanov, 2016, p. 661). E.g.: *ждать* + -ул(я) > *ждуля* and *мечтать* + -ул(я) > *мечтуля* (16).

(16) *Спасибо за заботу, но не по адресу, **ждули** и **мечтули** тут под другими никами.*

Particularly frequent is also the coinage of new words by suffixal univerbation, whose meaning is synonymous with the meaning of the expression they originated from. In this case, the initial sequence of words refers to neutral and official names and designations, while new words formed by univerbation are used in colloquial speech or jargon (Zemskaya, 2021, p. 113). E.g.: *планетарка* < *планетарный миксер* (17).

(17) *И вот до меня только дошло. Раз у тебя **планетарки** нет, это ты руками делаешь?*

Occasionalisms: non-standard word-formation patterns

There is quite a large body of research concerning the different unconventional word-formation patterns in Russian, however, there is still no generally-accepted classification. In this regard, scholars draw attention to the fact that it is particularly difficult to provide a systematic description of non-standard word-formation patterns, as compared to standard ways of coining new words (Zemskaya, 1992, p. 190; Ilyasova, Amiri, 2018, p. 214). The descriptions of the different types of unconventional derivation presented in the studies of Russian linguists (see Lykov, 1976; Namitokova, 1986; Babenko, 1997; Izotov, 1998; Zemskaya, 2009; Uluhanov, 1992a, 1992b, 1996; Yanko-Trinititskaya, 2001; Popova, Ratsiburskaya, Gugunava, 2005, et al.), show the variety of approaches aimed at identifying in greater detail the specific types of unconventional derivation and the difficulties in drawing a finer distinction in this regard, which in turn explains why it is possible to find a large number of both suggested denominations and classifications concerning unconventional ways of forming new words. In fact, in recent literature there is still no general agreement on

the concrete number of potential non-standard word-formation patterns. Thus, for instance, Uluhanov identifies 53 unconventional ways of forming new words in the Russian language of which 10 are non-mixed (pure)³ and 43 are mixed (Uluhanov, 1996, pp. 94 – 95). At the same time, Uluhanov presents the set of word-formation patterns as „a system of interconnected units (cells), potentially possible, but not always realised lexically“ (Uluhanov, 1996, p. 26), allowing for the possibility of identifying new unconventional types of derivation that could fill empty gaps. Similarly, Izotov singles out more than a hundred ways of forming nonce words (Izotov, 1998, pp. 40 – 71). Zemskaya points out that the precise number of patterns according to which occasionalisms are formed is in principle very difficult to calculate, since they are coined individually, which is why an attempt to subclassify them according to some standard methods is particularly complex, if not – to a certain extent – impossible (Zemskaya, 1992, p. 191).

The analysis of the main studies dedicated to non-standard types of derivation in Russian allowed us to provide a list of the main and currently most frequent ways of forming new words according to unconventional patterns.

1. **Derivation according to a specific pattern** (Rus. *деривация по конкретному образцу*) (Zemskaya, 1992, p. 194; Kubryakova, 1981, p. 25; Popova, Ratsiburskaya, Gugunava, 2005, p. 101). The occasionalism is coined by analogy with a specific existing word, and both an affix or a non-morphemic segment of the prototype can be used as a word-forming element. For instance, the model for the occasionalism *самушка* ‘a small work of art imbued with satire’ in the text of a newspaper article was the noun *юмореска* ‘a small work of art imbued with humor’, coined by adding the irregular and relatively rare suffix *-ешк(а)* (Popova, Ratsiburskaya, Gugunava, 2005, p. 102). It is not always possible to determine unambiguously whether a new word is coined according to a specific pattern or simply produced in a conventional way. In this specific case, the correct interpretation of this unconventional/non-standard type of derivation is facilitated by the use – in the same context – of both the model and the occasionalism.

2. **Word-formation by substitution** (Rus. *заменительная деривация*) (Izotov, 1998; Izotov, Panyushkin, 1997; Popova, Ratsiburskaya, Gugunava, 2005, etc.). This process assumes, on the one hand, the replacement of one of the root morphemes in an existing complex word, on the other hand, the replacement of an affix in a word consisting of one single root. For instance, the occasionalism *кетчупозависимость* ‘ketchup addiction’ is formed by substituting the first element of the compound *наркозависимость* ‘drug addiction’ with the root morpheme of the noun *кетчуп* (Popova, Ratsiburskaya, Gugunava, 2005, p. 103). Some Russian linguists (Uluhanov, 1998, p. 140; Yanko-Trinitskaya, 2001, p. 463) equate substitution with derivation

³ Among the non-mixed occasionally realized ways of forming new words Uluhanov includes deprefixation, desuffixation, depostfixation, denominalisation, decomposition, overlapping blends, variation of the phonemic composition of the base, as well as the use of affixes as single words. Mixed unconventional word-formation patterns consist of various combinations of non-mixed, occasionally realized ways of forming new words and standard derivational types (Uluhanov, 1996, p. 66).

according to a specific pattern. However, when coining a new word by analogy, while the word-forming element of the prototype is reproduced, the motivating base is modified. Word-formation derived by substitution implies, on the one hand, the replacement of the affix combined with the same root, and on the other hand, the replacement of one of the roots – or of a longer segment – in an existing complex word (Samylicheva, 2013, p. 219).

3. **Contamination** (Rus. *контаминация*) (Namitokova, 1986, p. 135; Zemskaya, 1992, p. 192; Nikolina, 2011, pp. 41 – 45) or **blending** (Rus. *блендинг*) (Khrushcheva, 2009; Grigorieva, 2019). The formation of a new word by blending, i.e. by joining two words, either whole or shortened. Formally in the newly-coined occasionalism both original constituents are represented by at least one phoneme, while their meanings intertwine complexly giving rise to a new meaning, e.g. in the occasionalism *филантроп* ‘a person who bequeaths his/her body to a university clinic’ < *филантроп* ‘philanthropist’ + *труп* ‘corpse’ (Sannikov 2002: 164). While pointing out the difficulties in distinguishing the different unconventional word-formation patterns, Ilyasova and Amiri draw attention to transitional phenomena between contamination or blending and other unconventional ways of forming new words. For instance, the nonce word *банкротат* can be interpreted both as a blend coined by combining the words *банкрот* and *банкомат*, or as an occasionalism created by analogy with the word *банкомат* (Ilyasova, Amiri, 2018, p. 207).

4. **Hendiadys** (Rus. *гендиадис*) (Izotov, Panyushkin, 1997, p. 12). A word is formed of rhymed complex words in which the second constituent of the compound is a phonetic modification of the first constituent. Often the second constituent of the complex word is a pseudomorpheme obtained by replacing the initial consonant in an existing word, e.g.: *перец-шмерец* < *перец* ‘pepper’ + pseudomorpheme *шмерец* (Zemskaya, 1983, p. 193).

5. **Graphoderivation** (Rus. *графодеривация*) (Popova, 2007, p. 230), also referred to in Russian linguistic literature as **graphic word-formation** (Rus. *графическое словообразование*) (Izotov, 1998, p. 76) is an unconventional word-formation pattern, carried out by modifying the graphic appearance of an existing word. The use of different graphic elements results in the semantic diversity of the word. Popova argues that when coining graphic occasionalisms (so-called *graphoderivatives*), complex word-forming elements are used, consisting of two constituents: a substantial constituent (an affix, a whole word, a non-morphemic segment of a word, etc.) and a graphic sign (quotes, brackets, hyphen, graphic signs from a foreign language, elements from a foreign code, font highlighting of a specific segment of a word, etc.), i.e.: «супер»вещь, бес-порядок, internetмэн, встреч@ться, ве4ер (Popova, 2009, p. 125).

6. The term **holophrasis** (Rus. *голофразис*) (Izotov, Panyushkin, 1997, p. 14)⁴, also defined in Russian literature as **integration** (Rus. *интеграция*) (Gugunava, 2002), is used to describe a particular word-formation pattern, according to which new words

⁴ Popova considers this specific word-formation pattern rather an instance of graphoderivation (Popova, 2009, p. 125).

are produced on the basis of a multi-word expression or a whole sentence by eliminating the spaces between the words or by replacing the spaces with hyphens, i.e.: *словаслилисьв однуфразу* < *слова слились в одну фразу* (Popova, Ratsiburskaya, Gugunava, 2005, p. 109).

7. The process of **back-derivation**, also named as **back-formation** (Rus. *редеривация*) (Namitokova, 1986, p. 144; Izotov, 1998, p. 190), refers to the deletion of an affix from the motivating model by analogy with similar cases in which the affixed and non-affixed forms are both regularly existing words. For instance, as pointed out earlier, among the non-mixed occasionally realized methods of forming new words, Uluhanov includes *deprefixation* (e.g. the noun *разбериха*, formed from *неразбериха*), *depostfixation* (e.g. the verb *содрогать*, coined from *содрогаться*), *desuffixation* (e.g. the verb *радиовещать*, formed from the noun *радиовещание*) (Uluhanov, 1992a, p. 5).

8. The **emancipation of an affix** (Rus. *эмансипация аффикса*), or, in other words, „the use of an affix as an independent word“ (Uluhanov, 1992a, p. 14) presupposes the debonding of a derivational affix (both a prefix or a suffix) from an existing word and its use as a free morpheme, e.g. the occasionalism *измы* (cf. the suffix *-изм*) (Zaitseva, 2022, p. 14).

9. **Deonymisation** (Rus. *дезонимизация*) (Popova, Ratsiburskaya, Gugunava, 2005, p. 109) is the transition of a proper name into a common noun, e.g. *камю* and *сартры*, from the surnames *Камю* and *Сартр*.

The analysis of the collected data shows that 66 lexemes were coined according to unconventional ways of forming new words, and their distribution on the basis of the specific word-formation pattern is presented in Table 2.

(18) Я значит сплю, а на форуме рыбалка и **грибалка**.

(19) Любююдиии, мне плохо... Это называется: **Покончил жизнь самообжорством**.

(20) Как же мне нравятся мои новые карты... Просто оргазм **картрический**.

(21) Там для блюд всего две тарелки под какой-нибудь **пудинг-шмудинг** и пироженки, а блюда - под чашку.

(22) Ну в принципе у меня с тренажерным залом так же **фигня**, заниматься нравится, а в зеркало посмотришь... Ох сколько еще надо заниматься и возможно это для меня вообще, что бы мне в зеркале понравился вид **ЖИВОТНОЙ** части тела!

(23) Про платки. О чем спор? Это круто на все времена. **Инеспорьтесомной**.

(24) В Милане вон наши красотки и **красоты** зажигают как в старые времена.

(25) Другое дело что еще **дцать** лет понадобится чтобы это не вызывало сразу же автоматического отторжения, допустим, у работодателей.

(26) Я вообще побаиваюсь кошек. Они себе на уме, с ними надо общий язык найти. А собаки как-то проще, обычно сразу дружить хотят, ну кроме каких-нибудь **баскервилей**.

No.	Word-formation pattern	Quantity	Example
1.	Derivation according to a specific pattern	8	<i>рыбалка</i> > <i>грибалка</i> (18)
2.	Substitution	4	<i>самоубийство</i> > <i>самообжорство</i> (19)
3.	Contamination / Blending	11	<i>карты</i> + <i>тантрический</i> > <i>картрический</i> (20)
4.	Hendiadys	9	<i>пудинг-шмудинг</i> (21)
5.	Graphoderivation	10	<i>ЖИВОТный</i> (22)
6.	Holophrasis	15	<i>И не спорьте со мной</i> > <i>Инеспорьтесомной</i> (23)
7.	Back-derivation / Back-formation	3	<i>красотки</i> > <i>красоты</i> (24)
8.	Emancipation of an affix	2	suffix <i>-дцать</i> 'a certain number of tens' > noun <i>дцать</i> (25)
9.	Deonymisation	4	<i>Баскерквили</i> 'Baskervilles', cf. <i>The Hound of the Baskervilles</i> , by Arthur Conan Doyle (Rus. <i>Собака Баскервильей</i>) > <i>баскервили</i> (26)
Total		66	

Table 2. Occasionalisms coined according to non-standard word-formation patterns

Conclusion and further prospects

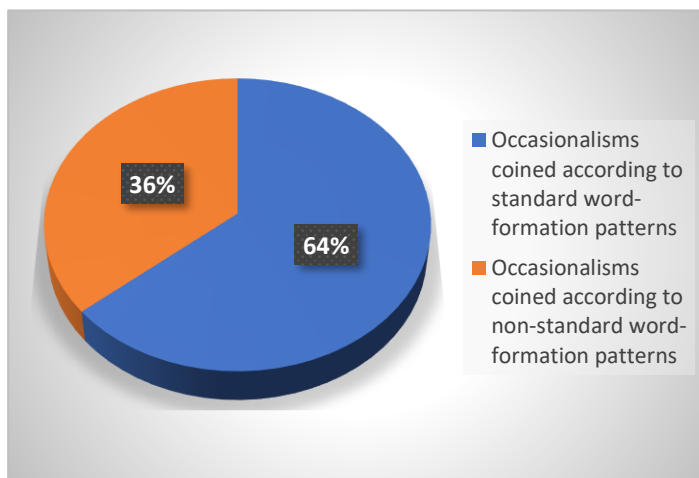

Figure 1. Correlation between standard and non-standard word-formation patterns

Analysis of structural and semantic features of words, coined by individual users of Russian-language Internet forum, enabled to identify the most productive ways of creating occasional words. Word-formation analysis of occasional words showed that the majority of them – 64% of the total number of words from our corpus – were coined according to conventional Russian word-formation patterns, while 36% of lexemes were coined by unconventional word-formation patterns (*Figure 1*).

It can be therefore concluded that in informal computer-mediated communication predominantly conventional methods of word formation are implemented, among which the most productive are suffixation (39%) and compounding (30%) (Figure 2). At the same time, it should be noted that some occasionalisms, coined according to standard word-formation patterns, deviate to a certain extent from word-formation rules.

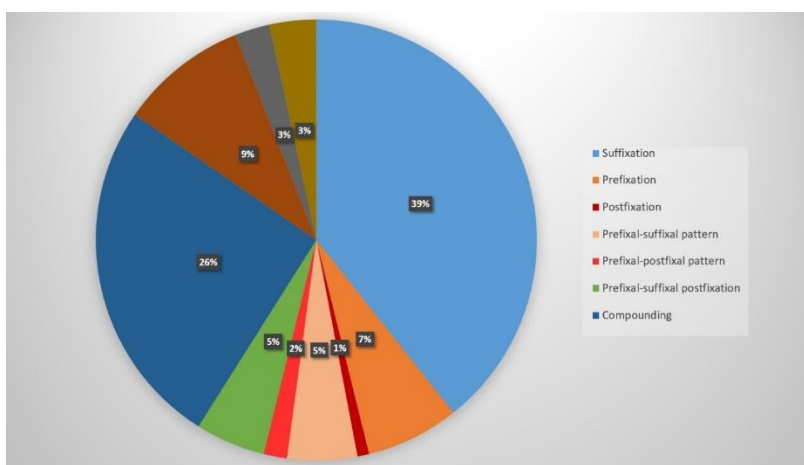

Figure 2. Distribution of standard word-formation patterns in the corpus

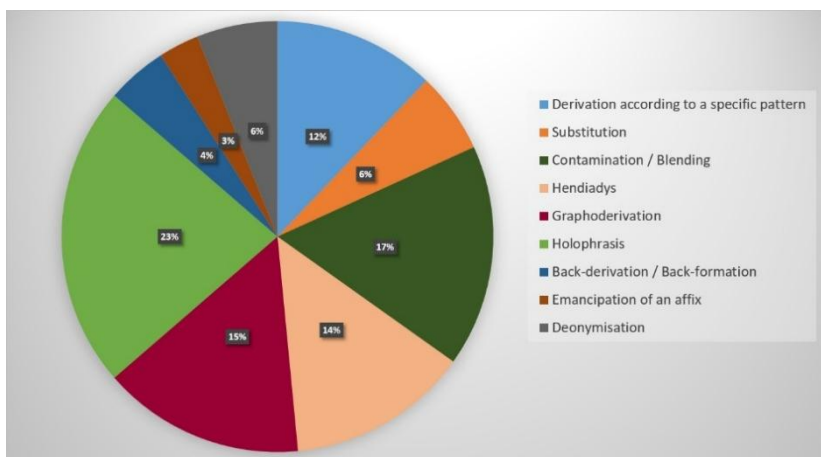

Figure 3. Distribution of non-standard word-formation patterns in the corpus

Informal communication on an Internet forum combines the features of both oral and written speech which is confirmed by the linguistic material we collected and analyzed. On the one hand, we observed a widespread use of derivational affixes and word-formation patterns pertaining mainly to colloquial speech. And on the other hand, the corpus contains a large number of occasionalisms, the understanding of semantics of which requires visual perception. These are nonce words coined according to such non-standard word-formation patterns as holophrasys (23%), blending (17%), graphoderivation (15%) and hendiadys (14%) (Figure 3).

As a conclusion, we would like to note the need for further study of word-formation processes in informal computer-mediated communication, using the material of the Russian language, as well as conducting comparative studies using data from other languages.

Literature

- BABENKO, N. 1997. *Okkazional'noe v hudozhestvennom tekste. Strukturno-semanticheskij analiz*. Kaliningrad: Izd-vo KGU.
- BAUER, L. 1983. *English Word-Formation (Cambridge Textbooks in Linguistics)*. Cambridge: Cambridge University Press.
- BAUER, L. 2001. *Morphological Productivity (Cambridge Studies in Linguistics)*. Cambridge: Cambridge University Press.
- BELOSHAPKOVA, V. 1999. *Sovremennyy russkij yazyk: Ucheb. dlya filol. spets. vysshih uchebnyh zavedenij*. Moskva: Azbukovnik.
- CRYSTAL, D. 2003. *Language and the Internet*. Cambridge: Cambridge University Press.
- FISCHER, R. 1998. *Lexical Change in Present-Day English. A Corpus-Based Study of the Motivation, Institutionalization, and Productivity of Creative Neologisms*. Tübingen: Gunter Narr Verlag Tübingen.
- GRIGORIEVA, P. 2019. Blending kak tip neuzual'nogo slovoobrazovaniya: k utochneniyu ponjatiya. In: *Mir nauki, kul'tury, obrazovaniya*, 3 (76), 2019, pp. 488 – 490.
- GUGUNAVA, D. 2002. *K inventarizatsii sposobov slovoпроизводства*. Available at: <https://proza.ru/2002/12/18-40> (Accessed: 28/09/2025).
- ILIYASOVA, S., AMIRI, L. 2018. *Yazyk SMI i reklamy: igra kak norma i kak anomalija*. Moskva: FLINTA, Nauka.
- IZOTOV, V. 1998. *Parametry opisaniya sistemy sposobov russkogo slovoobrazovaniya: monografiya*. Oryol: Orlovskij gos. universitet.
- IZOTOV, V., PANYUSHKIN, V. 1997. *Neuzual'nye sposoby slovoobrazovaniya: konspekty leksij k spetskursu*. Oryol: Orlovskij gos. universitet.
- KHRUSHCHEVA, O. 2009. Blending v sisteme slovoobrazovaniya. In: *Vestnik OGU*, 11 (105), 2009, pp. 95 – 101.

- KOLOKOL'TSEVA, T., LUTOVINOVA, O. (eds.). 2012. *Internet-kommunikatsiya kak novaya rechevaya formatsiya: kollektivnaya monografiya*. Moskva: FLINTA, Nauka.
- KUBRYAKOVA, E. 1981. *Tipy yazykovykh znachenij. Semantika proizvodnogo slova*. Moskva: Nauka.
- LOPATIN, V. 1973. *Rozhdenie slova. Neologizmy i okkazional'nye obrazovaniya*. Moskva: Nauka.
- LOPATIN, V., ULUHANOV, I. 2016. *Slovar' slovoobrazovatel'nykh affiksov sovremennogo russkogo yazyka*. Moskva: Izdatel'skij centr «Azbukovnik».
- LUTOVINOVA, O. 2008. Internet kak novaya «ustno-pis'mennaya» sistema kommunikacii. In: *Izvestiya RGPU im. A.I. Gercena*, 11(71), 2008, pp. 58 – 65.
- LYKOV, A. 1976. *Sovremennaya russkaya leksikologiya (russkoe okkazional'noe slovo)*. Moskva: Vysshaya shkola.
- MATTIELLO, E. 2017. *Analogy in word-formation. A study of English neologisms and occasionalisms*. Berlin/Boston: De Gruyter Mouton.
- NAMITOKOVA, R. 1986. *Avtorskie neologizmy: slovoobrazovatel'nyj aspekt*. Rostov-na-Donu: Izdatel'stvo Rostovskogo Universiteta.
- NIKOLINA, N. 2011. Kontaminatsiya kak sposob kompressivnogo slovoobrazovaniya. In: *Russkij yazyk v shkole*, 4, 2011, pp. 41 – 45.
- PATRUSHEVA, L. 2013. Funktsional'no-stilisticheskie osobennosti foruma kak zhanra internet-kommunikatsii. In: *Vestnik Udmurtskogo universiteta. Seriya «Istoriya i filologiya»*, 4, 2013, pp. 128 – 134.
- POPOVA, T. 2007. Grafoderivatsiya v russkom slovoobrazovanii kontsa XX – nachala XXI v. In: *Russkij yazyk: istoricheskie sud'by i sovremennost': trudy i materialy III Mezhdunarodnogo kongressa issledovatelej russkogo yazyka (Moskva, MGU im. M.V. Lomonosova, filol. fak., 20 – 23 marta 2007 g.)*. Moskva: MAKS Press, pp. 230 – 231. ISBN 978-5-9960-0216-0.
- POPOVA, T. 2009. Novye slovoobrazovatel'nye formanty russkogo yazyka (na materiale grafoderivatov). In: *Slavyanskije yazyki v sovremennom mire: Mezhdunarodnyj nauchnyj simpozium (Moskva, MGU im. M.V. Lomonosova, filol. fak., 24 – 26 marta 2009 g.): Trudy i materialy*. Moskva: MAKS Press, pp. 124 – 125. ISBN 978-5-317-02749-0.
- POPOVA, T., RATSIBURSKAYA, L., GUGUNAVA, D. 2005. *Neologiya i neografiya sovremennogo russkogo yazyka: ucheb. posobie*. Moskva: Flinta.
- SAMYLICHEVA, N. 2013. Spetsifika medijnykh okkazionalizmov, sozdannykh po konkretnomu obraztsu. *Vestnik Nizhegorodskogo universiteta im. N.I. Lobachevskogo*, 6 (2), 2013, pp. 218 – 221.
- SANNIKOV, V. 2002. *Russkij yazyk v zerkale yazykovoj igry*. Moskva: Yazyki slavyanskoj kul'tury.
- SHANSKIJ, N. 1959. *Ocherki po russkomu slovoobrazovaniju i leksikologii*. Moskva: Uchpedgiz.

SHVEDOVA, N. (ed.). 1980. *Russkaya grammatika. T. 1: Fonetika. Fonologiya. Udarenie. Intonaciya. Slovoobrazovanie. Morfologiya*. Moskva: Nauka.

TROFIMOVA, G. 2011. *Yazykovoj vkus internet-epohi v Rossii. Funktsionirovanie russkogo yazyka v Internetе: kontseptual'no-sushchnostnye dominanty*. Moskva: RUDN.

ULUHANOV, I. 1992a. Okkazional'nye chistye sposoby slovoobrazovaniya v russkom yazyke. In: *Izvestiya Rossijskoj akademii nauk. Seriya literatury i yazyka*, 51, 1, 1992, pp. 3 – 17.

ULUHANOV, I. 1992b. Okkazional'nye smeshannye sposoby slovoobrazovaniya v russkom yazyke. In: *Izvestiya Rossijskoj akademii nauk. Seriya literatury i yazyka*, 51, 3, 1992, pp. 29 – 45.

ULUHANOV, I. 1996. *Yedinit'sy slovoobrazovatel'noj sistemy russkogo yazyka i ih leksicheskaya realizaciya*. Moskva: Astra Sem'.

VINOGRADOV, V. 1947. *Russkij yazyk. Grammaticheskoe uchenie o slove*. Moskva: Uchpedgiz.

YANKO-TRINITSKAYA, N. 2001. *Slovoobrazovanie v sovremennom russkom yazyke*. Moskva: Indrik.

ZAITSOVA, N. 2022. K voprosy o sisteme sposobov slovoobrazovaniya. In: *Sovremennyy uchenyy*, 3, 2022, pp. 13–19. Available at: <https://su-journal.ru/archives/10533> (Accessed: 28/09/2025).

ZEMSKAYA, E. (ed.). 1983. *Russkaya razgovornaya rech: fonetika, morfologiya, leksika, zhest*. Moskva: Nauka.

ZEMSKAYA, E. 1992. *Slovoobrazovanie kak deyatel'nost'*. Moskva: Nauka.

ZEMSKAYA, E. 2009. *Sovremennyy russkij yazyk. Slovoobrazovanie: uchebnoe posobie*. Moskva: Flinta, Nauka.

ZEMSKAYA, E. 2021. *Russkaya razgovornaya rech. Lingvisticheskij analiz i problemy obucheniya: uchebnoe posobie*. Moskva: Flinta.

Contacts:

Prof. Marina Radčenko, DrSc.

Sveučilište u Zadru, Odjel za rusistiku

Obala kralja Petra Krešimira IV., br. 2, 23000 Zadar

Republika Hrvatska

Email: radcenko@unizd.hr

ORCID: 0000-0003-1869-4808

Mgr. Nika Zoričić

Sveučilište u Zadru, Odjel za rusistiku

Obala kralja Petra Krešimira IV., br. 2, 23000 Zadar

Republika Hrvatska

Email: nzoricic21@unizd.hr

ORCID: 0000-0001-6131-0449

PECULIARITIES IN BUSINESS ENGLISH WRITING**OSOBITOSTI PÍSOMNEJ OBCHODNEJ ANGLIČTINY***JARMILA RUSIŇÁKOVÁ*

Abstract: The aim of this paper is to analyze peculiarities of English writing in the business context and present results of the research within the KEGA project E-Portfolio as Pedagogy Facilitating Integrative Learning (012EU–4/2023) carried out at the Bratislava University of Economics and Business, Faculty of Applied Languages, Bratislava, and the Trnava University, Faculty of Education, Trnava. In particular, the author tries to attract attention to the role and importance of developing writing skills in the business and academic settings. Students' e-portfolios reveal problems and difficulties in business English writing for Slovak learners of English at the C1 level, which help to analyze specificities in business English writing and give the possibility to come up with certain suggestions and recommendations for learners and teachers.

Keywords: abbreviations, authentic learning, e-portfolio, peculiarities in business English writing, writing skills.

Abstrakt: Cieľom tohto príspevku je analyzovať špecifiká písania v anglickom jazyku v obchodnom kontexte a prezentovať výsledky výskumu v rámci projektu KEGA E-Portfólio ako pedagogika podporujúca integrovanú výučbu (012EU–4/2023) realizovaného na Ekonomickej univerzite v Bratislave, Fakulte aplikovaných jazykov, Bratislava a na Trnavskej univerzite, Pedagogickej fakulte, Trnava. Autorka sa snaží upriamiť pozornosť najmä na úlohu a význam rozvoja písomných zručností v obchodnom a akademickom prostredí. E-portfóliá študentov odhaľujú problémy a ťažkosti v písomnej obchodnej angličtine u slovenských študentov angličtiny na úrovni C1, čo pomáha analyzovať špecifiká písomnej obchodnej angličtiny a dáva možnosť prísť s určitými návrhmi a odporúčaniami pre študentov a učiteľov.

Kľúčové slová: skratky, autentické učenie, e-portfólio, špecifiká písomnej obchodnej angličtiny, písomné zručnosti.

Introduction

As international trade and scientific and political exchange intensify, there is a growing effort on the part of academics, multinational organizations, and even governments to improve communication, and within it, to improve dialogue as well as writing. It is becoming increasingly apparent that in pursuit of this goal it is desirable not only to learn foreign languages on a much wider scale and to show sympathy to other people's customs, societies, and cultures, but it is very important to pay attention to one's mother tongue to be able to master it in order to communicate effectively in any communicative interaction, spoken or written, within a culture or across cultures.

In the business setting, communication is vital to organizations. Within them, it fulfills three main functions: transmitting information, coordinating effort, and sharing opinions, emotions, and feelings. Transmitting information is essential for an organization's capacity to function. Coordinating effort helps people work towards the same goals. Sharing opinions, emotions, and feelings bonds teams and unites people in times of celebration or crisis. Effective communication helps people grasp issues, build rapport with co-workers, and achieve consensus.

Many famous people in the past as well as today have expressed their opinions on the variabilities of communication, spoken or written, in many different ways, pointing out numerous aspects of the process of exchanging messages, coded and decoded, and its impact on people's way of life, thinking, or behaviour. Here are a few examples of them, e.g., the Greek Stoic philosopher Epictetus in the early second century AD used to teach his students how best to live, offering pragmatic reflections on various aspects of life, including communication. His words, *"first learn the meaning of what you say, and then speak"*, are eternal, always true. Washington Irving, an American author of the 19th century, pointed out the possibilities for improvement in language and communication, saying that *"the tongue is the only instrument that gets sharper with use."* Several other well-known authors pointed out the importance of writing and its uniqueness, for example, Thomas Mann, who said that *"a writer is someone for whom writing is more difficult than it is for other people. Writers are unique beings. They don't consider it a waste of time to spend ten minutes hunting for the perfect word to convey a difficult concept"* (Mann, 1947, p. 440). Thus, communication as such cannot be understood in isolation since communication skills overlap and complement each other.

In the theory of communication, many scholars have used to define communication in various ways, but what these definitions have in common is the fact, that it is the exchange of messages that are encoded by a sender and decoded by a receiver of the message, using a communication channel and set into a certain context. Shirato defines it as *"the practice of producing and negotiating meanings; a practice which always takes place under specific social, cultural and political conditions"* (Schirato, Yell, 2000), which means that it is a process of negotiating cultural meanings on the one hand and is a complex cultural form on the other.

Clear and effective writing is essential for professional success. For proficient non-native English speakers, practice and training are very important. They help to communicate with greater precision, efficiency, and impact, whether writers compose daily emails, draft reports, or refine persuasive proposals. They learn how to elevate their writing without losing an authentic human voice.

In business English writing, there are certain peculiarities, certain specificities, very often culturally biased, that need learners' attention. Students' e-portfolios within the KEGA project E-Portfolio as Pedagogy Facilitating Integrative Learning (012EU-4/2023), carried out at the Bratislava University of Economics and Business, Faculty of Applied Languages, Bratislava, and the Trnava University, Faculty of Education, Trnava, reveal problems and difficulties in business English writing for Slovak learners of English

at the C1 level. The author of this paper gives examples of the most common problems in business

English writing and tries to highlight the importance of developing writing skills for those who would like to work in the business or academic environment.

Communication in business settings

Business communication is the process of sharing information between people within the workplace and outside a company. Effective business communication is a way how employees and management interact to reach organizational goals. Its purpose is to improve organizational practices and reduce errors. It is important to work on both - communication skills and communication processes to achieve effective business communication.

The process of communication in business has a number of components involved, as it does in any communication situation. Communication in business appears to be a closed system with all parts interacting in a synergistic fashion. Some essential parts of the communication system are: (a) source – the sender or originator of the messages; (b) messages – information emitted by the source and directed to the receivers; (c) media – the various carriers or transmitters of the messages (e.g., radio, newspapers, billboards); (d) receivers – those for whom the messages are intended; and (e) feedback – customer reactions, demographic information, and other facts returned by or drawn back from customers to assist management in its decision making.

Oral and written forms of communication are equally important in the business setting, although much of the day-to-day communication within organizations is written (e.g., memos, e-mails, reports). When it comes to correspondence, we speak about writing skills, i.e., skills a person uses to write effectively and succinctly in order to communicate the point. Writing skills apply to nearly every field, even if a writer does not work in a creative career. They do not include only the physical act of writing, but they also include skills like research, planning and outlining, editing, revising, spelling and grammar, and organization of the text. These are critical components of the writing process. Thus, writing is a technical skill that allows a person to communicate effectively through the written word. And, as Maierová assumes, *“the development of writing skills requires a sequential approach, with the acquisition of the skill initially occurring in one’s native language, followed by the learning of the skill in a second language. Furthermore, when writing within the context of ESAP (English for Specific Academic Purposes), it is essential to adhere to the specific characteristics of the discourse and genres typical for the specific academic field.”* (Maierová, 2024, p.76) Thus, it is a complex process to be learned and trained in any communicative context, and not only in a foreign language.

Today, *“writing takes centre-stage in the digital age”*, as Talbot assumes (Talbot, 2023, p.5). People use computers, tablets, and smartphones to write. Less frequently, they use paper, pens, or pencils. Handwriting has become less modern. Even in the unstoppable digital workplace, people are discovering more than ever that writing is the new talking. Even though people write something to somebody daily, there is little

training out there, especially in the professional environment. It is not about getting written words to say what we mean to say. It is also about getting the results we need, preferably first and every time.

Writers, be they professional business writers or people in everyday communicative interactions, should be aware of the reasons why they write, who their readers are, and what types of writing styles to use – persuasive, narrative, expository, or descriptive. At the same time, it is important to bear in mind the 7 C's of writing. It has to be clear, concise, concrete, correct, coherent, complete, and courteous.

Business writing is increasingly diverse in style. How formal or informal a writer needs to be can be a special challenge for some cultures. Asian cultures, for example, place great emphasis on hierarchy, where people of senior grades are treated with noticeably more respect than those in junior grades. Informality can also be a challenge for nationalities where there is a distinction between a familiar and a formal form of the pronoun *you*.

Different cultures can communicate differently. Talbot assumes that *“a typical Western style of writing comes over as structured and fairly direct. On the other hand, if to look at Asian cultures, it is possible to find extremely polite, formal, self-effacing communication. It can be considered bad style to get to the point too quickly and rude to make points too directly”* (Talbot, 2023, p. 116). Therefore, such cultures are likely to have a stronger focus on introduction, setting the respectful tone, developing rapport, and only then ending on the main points, which they may imply rather than express. Concerning this fact, it is possible to say that effective business writing gives people the right feeling, alongside producing the right performance.

Peculiarities in business English writing

However, when writing in English, business English writers should be aware of certain peculiarities or specificities referring to such aspects as English spelling rules (with the focus either on British English spelling rules or American ones), certain writing conventions (i.e., the agreed-upon rules that make writing clear, organized, and readable) including grammar, punctuation, capitalization, sentence structure, and formatting, or the use of various abbreviations.

English spelling can be thorny because there are exceptions to almost every rule. And there are some common spelling rules that writers can count on, but also the rules for breaking them the right way to avoid spelling mistakes. Here is a more detailed look at some key spelling rules:

- Forming plurals: Generally, -s is used to form the plural of most nouns. However, nouns ending in *s*, *x*, *ch*, *sh*, or *z* add -es. Nouns ending in *y* preceded by a consonant change the *y* to *i* and add -es, e.g., a city/cities.
- Contractions: Letters and spaces in words are replaced with an apostrophe to form contractions, such as *do not* becoming *don't*.
- Silent *e*: A silent *e* at the end of a word often indicates a long vowel sound (e.g., *hope* vs. *hop*).

- Double consonants: The final consonant of a one-syllable word is doubled when adding a suffix that starts with a vowel (e.g., *run* becomes *running*).
- Prefixes: When adding a prefix to a word, the spelling of the prefix and the base word usually remains the same (e.g., *misspell*).
- Letter y as a vowel: When a word ends in a consonant + y, the y changes to i before adding -es or -ed (e.g., *try* becomes *tries*).
- Adding suffixes: When adding a suffix to a word ending in a silent e, the e is often dropped before adding a suffix starting with a vowel (e.g., *hope* becomes *hoping*).
- Letters k or ck: -ck is usually used after a short vowel sound (e.g., *duck*) and k after other vowel sounds (e.g., *walk*).
- Every word has at least one vowel. Every syllable has at least one vowel.
- Q is always followed by a u (e.g., *the queen, a queue, a question, quick, a quadrate*).
- Doubled consonants f, l, and s at the end of a one-syllable word that has just one vowel (e.g., *stiff, spell, pass*).

This is not a complete list of English spelling rules. However, the above-mentioned examples illustrate the need for learners to understand and pay attention to their importance.

As Talbot states, some words repeatedly cause businesses confusion. Sometimes, though, it is because different people within the same company set their computer spellcheck to different varieties of English. Often, homonyms confuse. These are the words that have the same sound but can have different meanings and spellings, for example, “*the word mean would indicate average in a financial report, but indicate unpleasant if referring to a person*” (Talbot, 2023, p. 162).

Other examples of spellings that commonly confuse might include *stationary/stationery*, *compliment/complement*, *licence/license*, *practice/practise*, or *receive/recieve*. In case of *stationary/stationery*, the spelling rules indicate the difference in the meaning of words – *stationary* means standing still (e.g. The careless driver crashed into a stationary car.), and *stationery* means writing and printing materials (e.g. I have ordered new business stationery for my office). *Compliment* is a noun or verb meaning praising or admiring (e.g., We are always delighted to receive a compliment from a customer.), and *complement* is a noun or verb meaning a thing that completes something else (e.g., When dining, the right ambiance complements the meal.). Examples of *licence/license*, *practice/practise* might be confusing because in British English (or UK English as well as Australian and Canadian English), the nouns relating to these words end in -ce, the verbs end in -se, for example: Which doctor's practice do you go to? (*practice* – a noun that refers to the doctor's place of work) / You should practise more (*practise* – a verb).

In American English (US English), *practice* (note the c) is used as both a noun and a verb, e.g., The best practice (a noun) is to practice (a verb) what you preach. The spelling *license* (note the s) is in American English used as both a noun and a verb, e.g., He has a valid license (a noun), so he is licensed (a verb) to drive here. (Talbot, 2023, p. 163).

As for certain English writing conventions, they include some correct ways of writing dates in English, writing numbers and their interpretation by different nationalities, writing time, and writing measurements in English. Some confusion can also be caused when referring to days and weeks, especially in an intercultural setting. Here are a few examples referring to writing dates in English:

- In British English (as in many European countries), the structure D/M/Y is used, where D is day, M – month, and Y – year. Examples that are all acceptable in British English (or UK English) are: 14 September 2025, 14th May 2025, 14 Apr 2025, 14th Apr 2025, 14/04/25.
- In American English, the structure M/D/Y (month/day/year) is preferred, but it is also possible to see the format Y/M/D (year/month/day) used not only in the USA, but, for example, in Japan or internationally, where even the format YYYY – MM – DD is frequently used. YYYY refers to all the digits (e.g., 2025), MM refers to the month (01 for January or 12 for December), and DD refers to the day (01 to 31). Thus, American English uses a month/day/year format, and in this case, dates are written as June 10 2025, or June 10, 2025, or 06/10/25. Where readers do not understand the difference between the UK and US conventions, they could have problems with such types of dates, if written as 06/10/25. For the Americans, it is June 10th, 2025 (the format M/D/Y), for the British, it is 6th October 2025 (the format D/M/Y).

When it comes to writing numbers in English, it is also necessary to realize that the British people and different nationalities may interpret numbers differently. For example, words *billion* or *trillion* can have completely different meanings in the UK, Germany, France, Slovakia, and the United States. The number with six zeros is *a million* everywhere. But what is confusing is the fact that the number with nine zeros (a thousand million) is *a milliard* in most European countries, including Slovakia, and *a billion* is the number with 12 zeros (a million million). But in the UK, the word *billion* is used for the number with nine zeros (instead of *a milliard*). This can be confusing for foreigners, who use a million – a milliard – a billion – a billiard – a trillion...format. Simply, for the British, as well as many Americans, the format is a million – a billion – a trillion... Instead of *a milliard*, they say *a billion*, which is one thousand million, i.e., 1,000,000,000. Instead of *a billiard*, they say *a trillion*, which is one million million, i.e., 1,000,000,000,000. Or, in other words, *one milliard* and *one billiard* are not used in English.

When writing such big numbers, or, in other words, when writing numbers comprising four or more digits, in English texts, a comma is placed after each three digits counting from right to left, for example, 1,000 (*one thousand*), 10,000 (*ten thousand*), 1,000,000 (*one million*). This might be confusing for those who, in their language, use a comma for writing decimals. In UK English texts, when writing decimal fractions, a decimal point (not a comma) is used, for example, 9.6.

Abbreviations in the written business communication

New inventions and concepts with multiword names in the world of business create a demand for shorter, more manageable names. Various types of shortenings, acronyms, and initialisms are useful ways to succinctly express a concept. These might be such well known shortenings in the economic contexts as PR (Public Relations), HR (Human Relations), CEO (Chief Executive Officer), CFO (Chief Financial Officer), CMO (Chief Marketing Officer), BoD (Board of Directors), R&D (Research and Development), PLC (Public Limited Company), Ltd (Private Limited Company), SWOT (Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats), STEP (Social, Technological, Economic, Political analysis), USP (Unique Selling Proposition), PIN (Personal Identification Number), ATM (Automated Teller Machine), HO (Head Office – in business, or Home Office – not only in business), CSD (Customer Service Department), or acronyms that frequently have a specific meaning used in an industry sector or an organization and its internal correspondence. However, the terms (and the concepts they represent) are well understood and correctly used only by the members of the group, and simplify 'in-house' communication for them. Some of them are quite common, some of them are not....

Confusion can arise when these randomly formed acronyms are used outside the group. The lack of clarity causes problems when writers assume readers understand the acronyms. Readers will not necessarily be familiar with the specialized acronyms used in-house. Thus, the abbreviated forms need to be explained in order to let readers gain a basic understanding of what is being communicated to them. It can be useful to test whether or not to include a term by asking a few people outside the environment. Consistency in the use of acronyms is also important. The same acronyms should be used the same way every time, so readers should not be confused by inconsistencies.

Particular rules shall be applied for using in-house acronyms and other abbreviations: not using an abbreviated form in signature blocks, especially when indicating a particular line of business, various departments, not using an acronym or initialism without defining it first, for long electronic documents, it is recommended to include hyperlinks to spelled-out versions of abbreviated forms, if an abbreviated form is commonly used but not universally recognized in the organization, it is recommended to include the spelled-out version too.

Since the use of abbreviations in business correspondence is very common, it is worth mentioning what some of them mean and which writing conventions should be respected. An abbreviation *pp* (without the full-stops) means *pages*, and *PS* is an abbreviation from the Latin expression *Post Scriptum*, and precedes an addition to the letter following the signature. Some other *P* abbreviations are frequently used in business correspondence, e.g., *p.a.* – per annum, or annually, yearly, *PA* – Personal Assistant, *p.c.* – or *pct* – per cent, *pd* – paid, *p/e* – price-earnings ratio, *PO* – Post Office, *PPS* – additional postscript (Post Post Script), *PR* – Public Relations, *PRO* – Public Relations Officer, *pro term* – an abbreviation of the Latinism *pro tempore* – for the time being (e.g. He was appointed director *pro term*.), *proximo* – the Latinism used in naming dates, meaning *of the next month* (e.g. The goods will be delivered on the 6th proximo.

The opposite is *ultimo*, e.g., The goods were delivered on the 20th ultimo (meaning *the preceding month*). (Tilley, 2005, pp. 63-64)

There are also many types of business abbreviations and acronyms that can help professionals send messages quickly and efficiently. Some of these are quite common in professional settings, while others are specific to departments, such as finance, technology, or sales. Learning these terms can help people communicate more effectively in work environments and understand their co-workers better, e.g. *B2B* which stands for *business-to-business* and refers to intermediary companies that sell products to other businesses. An example of a B2B business would be a company that produces fabrics and sells them to clothing designers. In contrast to B2B, *B2C* stands for *business-to-consumer* or *business-to-customer*. It refers to a retail business model in which a company sells its products or services directly to customers. An example of a B2C company would be a small T-shirt maker that sells its products via an online store.

BID is short for *break it down*. It identifies components of a task that employees can divide into simple, understandable parts. A professional may also use this acronym if they want a colleague to explain something more fully. *EOD* stands for *end of day*. This abbreviation conveys deadlines or other processes that employees need to complete by the end of the workday. For example, a supervisor may send a message to an employee that says: Please, submit your final reports by Thursday EOD. *ETA* is an acronym that stands for *estimated time of arrival*. This is a common abbreviation in business and everyday speech, for example, if a supervisor wants to inform an employee about a delivery of products. *FIFO* is an acronym for *first in, first out*. This acronym is especially common in retail and food service. It means that employees should sell or discard products in the order they received them from suppliers. *IMO* is an acronym that is short for *in my opinion*. A variation of this acronym is *IMHO*, or *in my humble opinion*. These abbreviations are common in business communications, informal text messages, and online direct messages, for example, someone might say: IMO, the best time to meet would be Sunday at 4:30 p.m. *OOO* stands for *out of office*. Professionals may use this acronym to differentiate who is in the office and who is absent. They may also include this acronym on calendars or schedules to indicate when they plan to be away.

The examples of the above-mentioned abbreviations give an overview of the newly developed shortenings that are used in written communication in companies between employees, as well as when dealing with business matters between businesses. The abbreviations might differ according to specific departments of the companies. It is essential for business colleagues to be constantly familiar with the newly developed abbreviations that are frequently created in order to economize written communication. It is also necessary to point out that although the abbreviations have their justification in this type of communication, they often cause misunderstanding and misinterpretation of the text, and can therefore impede communication between employees or business partners.

Some examples of the most common problems in business English writing

Within the KEGA project “e-Portfolio as Pedagogy Facilitating Integrative Learning” (012EU–4/2023), carried out at the Bratislava University of Economics and Business, Faculty of Applied Languages, Bratislava, and the Trnava University, Faculty of Education, Trnava, certain difficulties in business English writing for Slovak learners of English at the C1 level have been revealed.

During the winter and summer semesters of 2024/2025, students from various faculties of the University of Economics in Bratislava were to gradually submit their written assignments and create their e-portfolios. In the winter semester, the genres were as follows: an informal e-mail, a formal e-mail, meeting minutes, and a text summary. In the summer semester, they focused on a job application, a report, and a covering letter. All these genres corresponded to the economic topics discussed.

Based on qualitative research (combined with quantitative research), the following conclusions were reached. All the problematic areas in business English writing for Slovak students at the C1 level could be grouped into three main categories: vocabulary, grammar, and style. To a certain extent, Slovak-English interference was also noticeable.

In the lexical field, or vocabulary field, the most common problem was the incorrect choice of words, e.g., *concurrence* instead of *a competition*, *termine* instead of *a deadline*, *(ex)changing a product* instead of *replacing a product* (during a complaint process), informal *give money back* instead of the professional word *refund*, *guys* instead of *colleagues*, or *reclamation* instead of *a complaint*. In the area of grammar, the most problematic seemed to be the English spelling rules (as described above in this article), verb patterns, word order, definite and indefinite articles, indirect questions, tenses, and if clauses of all types.

The most difficult area for students was stylistics. Students also had problems with text structuring. Regarding text styling, formal e-mails were written in an informal style, using abbreviated forms instead of full forms, or using informal words in the formal letters, job applications, or covering letters, such as *wanna*, *gonna*, *a guy of mine*, etc. In some cases, the addressing of people was also inappropriate (e.g. *Hi!* used by some students in formal e-mails). In most cases, however, if the addressee was correctly addressed, for example, *Dear Mr Brown*, then the closing formula was incorrect. Most writers do not use the closing formula *Yours sincerely* when addressing the recipient by name. When addressing an unknown recipient as *Dear Sir/Madam*, they forget to use the polite closing formula, *Yours faithfully*.

Polite requests were expressed stylistically incorrectly, using the imperative, for example, *Send us some photos a.s.s.p.* Not only is the imperative mood inappropriate, but abbreviations are also inappropriate. It seems that students are accustomed to communicating informally even in written correspondence.

Certain difficulties were encountered concerning the structuring of the text, too. In many cases, there was no introduction explaining why somebody was writing, there were missing linking words, an illogical sequence of thoughts, or no paragraphs. In the case of text summaries, students mostly resorted to reproducing the text without

abstracting or generalizing it. The problem was to select the main ideas of the text and generalize them.

Conclusion

The notion of a portfolio or e-portfolio as a systematic process of students' learning, self-assessment, and reflection on what they know, as well as their better learning achievement, has gained increasing attention in recent years. It enables teachers to work with students at all levels, including universities, as they place their work into portfolios throughout the year. It enables students to see their growth, their development in the given field as they work with e-portfolios over a period of time. A portfolio gets students involved in a process of learning actively and leaves them with a product they can be proud of.

However, the results of our research show that the problem is not so much in creating e-portfolios or recognizing their importance in the teaching process, but rather in focusing on linguistic, especially stylistic, aspects of communication, of expressing ideas, whether in an oral or written way. Communication has become generally informal, and students find it difficult to distinguish between informal and formal styles of expression. Modern technologies force communicators to express themselves briefly and concisely. And, on the other hand, surprisingly, it is difficult for some learners to summarize long texts, to see the main idea of it, and say it in a shorter way, or in an abstract form, which is very important in both business as well as academic environments. We believe that this is one of the challenges for the future of language teaching.

References

- MAIEROVÁ, E. 2024. Developing Writing Skills in Business English. In: *Mehrsprachigkeit – Begegnung von Sprachen und Kulturen*. Hamburg: Verlag Dr. Kovač, pp. 73-83. KEGA 012EU-4/2023.
- MANN, T. 1947. *Essays of Three Decades*. Random House Inc. 478 pp.
- SCHIRATO, T., YELL, S. 2000. *Communication and Culture: An Introduction*. London: Sage Publications.
- TALBOT, F. 2023. *How to Write Effective Business English*. Kogan Page Limited. Fourth Edition, 2023.
- TILLEY, R. 2005. *Fit for Business English – Korespondence*. Praha: Grada Publishing.

The paper is part of the KEGA project E-Portfolio as Pedagogy Facilitating Integrative Learning (012EU-4/2023), subsidized by the Ministry of Education, Research, Development, and Youth of the Slovak Republic.

Contact:

PhDr. Jarmila Rusiňáková PhD.

Bratislava University of Economics and Business

Faculty of Applied Languages, Department of English Language

Dolnozemska cesta 1, 852 35 Bratislava

Slovakia

Email: jarmila.rusinakova@euba.sk

ČIERNA A BIELA FARBA V ŠPANIELČINE, TALIANČINE A SLOVENČINE

BLACK AND WHITE IN SPANISH, ITALIAN AND SLOVAK

MÁRIA SPIŠIAKOVÁ

Abstrakt: Čierna a biela majú medzi farbami osobitné postavenie z viacerých dôvodov (vyskytujú sa vo všetkých jazykoch, sú achromatické, sú v protiklade). V našich kultúrach biela symbolizuje nevinnosť, čistotu, mier a pokoj, dobro. Čierna je presným opakom bielej. V západných kultúrach čierna farba zvykne evokovať niečo negatívne, ilegálne, zlé až najhoršie. Predkladaná štúdia je čiastkovým výskumom o používaní, význame a konotáciách bielej a čiernej farby v troch jazykoch: španielčine, taliančine a slovenčine. Cieľom je analyzovať lexikálne jednotky s prvkom bielej a čiernej farby v súčasnom španielskom a talianskom jazyku v kontrastívno-komparatívnej rovine so slovenčinou zo sémantického hľadiska, so zameraním na denotatívny a konotatívny význam. Na základe analýzy týchto jednotiek sa snažíme nájsť podobnosti a rozdiely v španielskom, talianskom a slovenskom jazyku vyplývajúce z ich genetických, typologických a areálnych charakteristík.

Kľúčové slová: biela farba, čierna farba, súčasný španielsky jazyk, súčasný taliansky jazyk, súčasný slovenský jazyk, typologická a areálna charakteristika, kontrastívna a komparatívna rovina.

Abstract: Black and white have a special status among colours for several reasons (they occur in all languages, they are achromatic, they are opposites). In our cultures, white symbolizes innocence, purity, peace, tranquility and goodness. Black is the exact opposite of white. In Western cultures, the colour black tends to evoke something negative, illegal, evil to the worst. The present study is a partial research on the use, meaning and connotations of white and black in three languages: Spanish, Italian and Slovak. The aim is to analyse lexical units with the element of white and black colour in contemporary Spanish and Italian in a contrastive-comparative way with Slovak from the semantic point of view, focusing on denotative and connotative meaning. On the basis of the analysis of these units, we try to find similarities and differences in Spanish, Italian and Slovak languages resulting from their genetic, typological and areal characteristics.

Keywords: white color, black color, contemporary Spanish language, contemporary Italian language, contemporary Slovak language, typological and areal characteristics, contrastive and comparative plane.

Úvod

Farby sú súčasťou kultúry, umenia a jazyka na celom svete. Je samozrejmé, že názvy farieb majú rôzne konotácie v rôznych jazykoch a kultúrach a tiež, že farby sú súčasťou rôznych pomenovaní, frazeologických zvrátov, ustálených spojení, prísloví a porekadiel. Je teda zrejmé, že farby zaujímali ľudí prakticky od nepamäti, pretože naši predkovia im pripisovali určitý význam na základe mnohých skúseností a opakovaných pozorovaní. Tieto významy sa potom prenášali z generácie na generáciu, takže väčšina z nich má svoje miesto v jazyku jazykového spoločenstva. Nie náhodou sa preto v rôznych jazykoch rozlišujú názvy pre čiernu a bielu farbu. Je to spôsobené tým, že sa považujú za prvé farby, ktoré boli v jazyku pomenované (Vaslilevič, 2005: 16-17). Názvy farieb sú prítomné v každom jazyku od hovorového štýlu (*červený ako repa, rojo como un tomate, bianco come un lenzuolo*) cez literárny (*zlatožlté klasy, los trigales dorados, verde que te quiero verde*¹, *Digitale Purpurea*²), publicistický (*biely kôň, Modré z neba* - názov TV programu, *Al rojo vivo* - názov publicistickej relácie) až po odborný (*čierna vdova, čierna ekonomika, ľalia žltá, havran čierny, oso pardo, fiebre amarilla, orso bianco, avena nera, globuli bianchi, sostanza bianca, rumore bianco, tartufo nero*). Farby sú súčasťou toponymie (*Čierne more – el Mar Negro/mar Nero, Čierna Hora – Montenegro, Červené more – el Mar Rojo/mar Rosso, Casablanca*), antroponymie (*Blanka – Blanca/Bianca, Ružena – Rosa, Violeta/Viola*) alebo priezvisk (*Čierny – Moreno/Nero/Neri, Černota, Belák – Bianco/Bianchi, Zelenaj – Verdi, Pardo, Rossi, Marrone, Marroni*).

Čierna a biela farba majú medzi farbami osobitné postavenie z niekoľkých dôvodov: vyskytujú sa vo všetkých jazykoch, sú achromatické, sú v protiklade. Ich špecifický charakter je predmetom rozsiahlych diskusií odborníkov (Cabo Villaverde, 2001; Mandić, 2018 a i.). Prakticky od nepamäti ľudstva stoja v opozícii a ich najčastejšie konotácie súvisia s ľudským chápaním sveta a jeho delením na protiklady ako: „deň/noc“, „dobré/zlé“, „čisté/špinavé“ a pod. pričom tendencia človeka bola asociovať bielu farbu s kladnými fenoménmi a čiernu s negatívnymi. Táto kontrastná sémantická črta je charakteristická pre všetky európske jazyky a symbolika bielej a čiernej farby (resp. svetla a tmy) je preto dobre známa (Szalek, 2005, s. 89-90). Takéto opozície, pochopiteľne, prenikli aj do jazykového spracovania mimojazykovej reality človekom a dnes tvoria bežnú súčasť slovnej zásoby.

Biela farba nadobudla mnoho konotácií a významov v súvislosti s jej kultúrnym prijatím. V našich kultúrach biela symbolizuje nevinnosť, čistotu (nevesta), mier a pokoj (biela holubica, biela vlajka), dobro (anjel). Na rozdiel od európskej civilizácie sa v mnohých východných kultúrach (Čína) spája so stratou milovanej osoby, t. j. so smrťou, teda je to farba smútku. „V slovenskom i ruskom folklóre je to nielen farba bledosti spojennej s chorobou a smrťou, ale i farba duchov a nadprirodzených bytostí. (Kvapil, Uličná, 2021, s. 35). Biela symbolizuje vysoké hodnoty a ideály. Často je súčasťou štátnych vlajok ako symbol mieru (Bulharsko, Írsko, Poľsko, Cyprus, Filipíny, Panama, Peru). S bielou farbou sa viažu aj prírodné úkazy ako sneh a ľadovce.

¹ Verš z básne Federica Garcíu Lorcu

² Názov básne od Giovaniho Pascoliho

Čierna je jednou zo základných farieb farebného spektra. Zároveň je presným opakom bielej, pretože ju vnímame len vtedy, keď nemáme v oku dostatok svetla. Čierna farba nadobudla počas dlhej histórie ľudstva celý rad významov a interpretácií v rôznych kultúrach, ktoré ju spájali s určitými udalosťami a situáciami. V západných kultúrach čierna farba zvykne evokovať niečo negatívne, ilegálne, zlé až najhoršie. „Najsilnejšie asociácie sú však spojené s témou diabla, a to predovšetkým v západnej kultúre. Čierna i v súvislosti s kresťanským náboženstvom tiež symbolizuje nešťastie, smútok, stratu, zúfalstvo, ale i strach, konflikty, lož, hriech, diabolské rituály, smrť a podsvetie“ (Kvapil, Uličná, 2021, s. 49). Je tiež farbou niečoho nekalého, nelegálneho zakázaného (*čierne peniaze – dinero negro, čierny pasažier*), smoly (*čierna mačka, tener la negra*). Predstavuje aj rebéliu a protest (farba hudobných a životných štýlov ako punk alebo rock) a je to aj bohužiaľ, farba fašistov a extrémistov (*čiernokošeliari, terrorismo negro*). V minulosti bola čierna v spoločnosti nielen farbou špiny ale aj farbou opálenej pokožky ľudí, ktorí pracovali na slnku. „Tí, ktorí majú majetok a postavenie a nemusia vykonávať ťažkú fyzickú prácu vo vonkajšom prostredí bez ohľadu na počasie, nie sú vystavení slnečným lúčom a nevyhnutne majú svetlejšiu kožu“ (Kvapil, Uličná, 2021, s. 49). Toto ponímanie sa ešte umocnilo dovážaním čiernych otrokov z Afriky a dodnes je čierna rasa v podvedomí mnohých ľudí považovaná za menejcennú, hoci zákony všetkých krajín zrovnoprávňujú ľudí bez ohľadu na farbu pokožky. V súčasnosti je naopak v západných kultúrach opálená pokožka symbolom blahobytu a bohatstva (predovšetkým v zime), pretože len majetní ľudia majú čas a peniaze na to, aby sa vystavovali slnečným lúčom, či už na dovolenkách v tropických destináciách alebo na lyžiarskych svahoch. Čierna farba je tiež farbou elegancie, sily, pretože v mnohých oblastiach predstavuje sofistikovanosť, bohatstvo a formálnosť (v ekonomickom, firemnom alebo diplomatickom prostredí).

Tematike farieb v jazyku sa v španielskej lingvistike venovala napr. Cabo Villaverde (2001), ktorá skúma vzťah medzi farbou a jazykom a odvoláva sa na tzv. chromatický slovník, ktorý vysvetľuje názvy farieb. Skúma len chromatické názvy ako také, ich denotáty, bez toho, aby sa zaoberala ich významom v lexikalizovaných spojeniach alebo idiomatických výrazoch. Valenzuela (2008) pristupuje k skúmaniu farieb z hľadiska hypotézy jazykového relativizmu, podľa ktorej existujú aspekty nášho kognitívneho spracovania, ktoré sú ovplyvnené jazykom, ktorým hovoríme. Evlampia Chelmi (2009) porovnávala idiomatické výrazy obsahujúce čiernu a bielu farbu v španielčine a gréčtine a to, ako sa v oboch jazykoch odráža kultúrna symbolika. V talianskom jazyku sa tematike práve bielej farby venoval Scuza (2018), ktorý objasňuje paralely a rozdiely vo význame, pôvode a kultúrnej konotácii farby bielej v talianskom a poľskom jazyku, využívajúc lingvistické, historické a kulturologické perspektívy. Petrilli (2008) sa tiež zaoberal významom bielej farby a načrtáva širší kontext výskumu farby bielej (*bianco/white*) nielen ako vizuálneho javu, ale aj ako symbolu a sociokultúrneho znaku. V slovenskom jazyku existuje niekoľko publikácií o farbách v ustálených konštrukciách. Konkrétne bielou a čiernou farbou sa zaoberala Uličná (2018, 2019), Uličná a Keresty (2024), kde porovnávajú tieto farby v slovenskom a ruskom jazyku podobne ako Kvapil a Uličná (2021, 2024). V Ulašinovi (2015) nájdeme krátku zmienku o farbách a ten istý autor tému používania farieb v plurálových alebo

lexikalizovaných výrazoch zakomponoval do *Lexikológie španielčiny* (2022). Problematike chromatismov, prezentovanej v kontexte románskych jazykov, angličtiny a slovenčiny, sa venovali Dinžíková a Paolini (2018), kde skúmali termíny s farebným komponentom v textoch z oblasti ekonomiky a financií. Z výskumu Mockovej (2021) *Farby v španielskej frazeológii*, ktorý sa zamerail na farby a chromatické jednotky v súčasnej španielskej frazeológii, napríklad vyplýva, že z hľadiska počtu frazém so špecifickým chromatickým prvkom sú najfrekvencovanejšími farbami v španielskej frazeológii čierna a biela, za nimi nasledujú zelená a hnedá. Vo svojich štúdiách Mocková (2020, 2021a, 2021b, 2022) analyzuje jednotlivé farby (červenú, zelenú) všeobecne a tiež v politickom kontexte. Konkrétne analýze čiernej a bielej farby sa Mocková venovala v štúdiu *Blanco y negro en español y eslovaco – expresiones sin equivalentes* (2021c). Pavliková (2024) skúma metafory s farebným komponentom používané v ekonomickom jazyku.

Španielsky, taliansky a slovenský jazyk

Španielčina, taliančina a slovenčina sú tri rôzne jazyky kodifikované a používané v troch rôznych krajinách. Hoci všetky tri sa vyvinuli z jedného indoeurópskeho prajazyka, v súčasnosti už má slovenčina málo podobností so španielčinou alebo taliančinou. Jazyky môžeme charakterizovať podľa ich pôvodu – genetická klasifikácia, gramatiky – typologická klasifikácia a výskytu – areálna klasifikácia.

„Vo vývine jazykov pozorujeme dve línie: divergenciu a konvergenciu. Divergentný vývin viedol k tomu, že jazyky so spoločnou genézou sa viac alebo menej výrazne diferencovali, pretože príslušné etniká sa od seba vzdialili. Opačná línia – konvergencia – smeruje k tomu, že na základe areálneho susedstva etník príslušné geneticky nepríbuzné jazyky sa vzájomne ovplyvňujú, nadobúdajú spoločné črty, štruktúrne sa zblížujú. Nadobudnuté zhodné črty sa môžu dotýkať hláskového zloženia slov a tvarov, ich sémantiky aj vzťahov v systéme. Jazyky, ktoré sú zasiahnuté istým konvergentným vývinom, tvoria jazykové zväzy“ (Dolník, 2010, s. 83). Španielčina spolu s taliančinou patria do stredozemského jazykového zväzu a slovenčina do stredoeurópskeho.

Z hľadiska genetickej klasifikácie jazykov patria španielčina, taliančina aj slovenčina do indoeurópskej jazykovej rodiny, ktorej pôvod siaha do indoeurópskeho prajazyka. Španielčina a taliančina sú zo skupiny kentumových indoeurópskych jazykov a slovenčina zo skupiny satemových jazykov. Slovenčina s češtinou, lužickou srbčinou, poľštinou a s vymretými jazykmi polabčinou a severnou slovínčinou tvoria západoslovanskú vetvu slovanských jazykov. Španielčina predstavuje jeden zo západorománskych jazykov spolu s francúzštinou, provensálčinou, rétorománčinou, sardínčinou, katalánčinou a portugalčinou. Taliančina patrí k východorománskym jazykom.

Z typologického hľadiska je slovenčina syntetickým flektívnym jazykom. Pri skloňovaní a časovaní v ňom prevládajú syntetické gramatické tvary, t. j. také, v ktorých lexikálna a gramatická časť tvoria jeden celistvý fonetický celok. Taliančina a španielčina sú analytické jazyky, to znamená, že lexikálny a gramatický význam sa často

vyjadruje rôznymi morfémiami netvoriacimi jeden celok. Neplatí to však vždy (napr. pri časovaní španielskych a talianskych slovíes).

Ciele a metodológia

Cieľom výskumu je analyzovať lexikálne jednotky s prvkom bielej a čiernej farby v súčasnom španielskom a talianskom jazyku v kontrastívno-komparatívnej rovine so slovenčinou, a to predovšetkým zo sémantického hľadiska s cieľom nájsť ekvivalenty v slovenčine a porovnať mieru príbuznosti a podobnosti alebo rozdielnosti týchto troch jazykov. Do nášho výskumu sme zaradili tieto jazyky práve pre to, že predkadaná štúdia je súčasťou väčšieho výskumu porovnávania románskych a slovanských jazykov a práve porovnaním skúmaných lexikálnych jednotiek v dvoch románskych jazykoch na jednej strane so slovenčinou, na strane druhej sa pokúšame zistiť spoločné črty a rozdiely nielen medzi románskymi jazykmi (ktoré sa logicky predpokladajú), ale práve blízkosť alebo rozdielnosť od slovenčiny. Všímame si lexikálne jednotky s prvkom bielej a čiernej farby od monomorfematických lexém (*el/la blanco/a*, *el/la negro/a*, *il/la bianco*, *il/la nero*), dvojslovných kolokácií, frazeologických výrazov až po celovetné konštrukcie vo forme prísloví, porekadiel a pod. Z nášho výskumu sme vynechali výrazy, ktoré sa v súčasnej španielčine a taliančine už nepoužívajú, t. j. zastaralé výrazy či archaizmy, hoci ich uvádzajú konzultované lexikografické zdroje. Tiež sme vylúčili zoologické a botanické názvy, pretože ide o odborné termíny a názvoslovie, ktoré sa bežne v jazyku nepoužíva. Je nutné poznamenať, že v prípade španielskych výrazov sme sa sústredili iba na výrazy používané v európskej španielčine (v Španielsku) a nie v iných hispanoamerických krajinách, pretože pri variantoch americkej španielčiny hovoríme zároveň o ďalších kultúrach, odlišných od európskej kultúry v Španielsku.

Použitá metóda je rešeršovanie lexikálnych jednotiek v obidvoch jazykoch v elektronickom korpuse a printových slovníkoch, pomocou ktorého sme vyexcerpovali relevantné lexikálne jednotky pre náš súčasný výskum. Dané lexikálne jednotky sme podrobili sémantickej analýze a zároveň sme ich významy kontrastovali so slovenčinou. Využitie metód analýzy a následnej syntézy nám umožnilo vyvodiť zistenia a závery z našej štúdie.

Pri vyhľadávaní lexikálnych jednotiek vo všetkých troch jazykoch sme použili on-line korpus *Araneum*. Okrem toho sme španielske výrazy obsahujúce bielu a čiernu farbu získavali excerpciou z elektronickej verzie *Slovníka súčasného španielskeho jazyka Španielskej kráľovskej akadémie* (*Diccionario de la lengua española de la Real Academia Española*) prístupného on-line a *Frazeologického slovníka súčasnej španielčiny* (*Diccionario fraseológico documentado del español actual*) od kolektívu autorov Seco, Andrés, Ramos z roku 2004.

Pri vyhľadávaní talianskych lexikálnych jednotiek a ich komparácii sme využili materiály z dostupných výkladových a frazeologických slovníkov v printovej aj elektronickej forme a z národných korpusov talianskeho jazyka. Z lexikografických diel sme čerpali zo slovníka od Treccani (2014), ktorý predstavuje v Taliansku najväčší elektronický výkladový slovník talianskeho jazyka a existuje aj v klasickej printovej podobe, ktorá sa pravidelne aktualizuje. Ako podklad nám pri porovnávaní poslúžili aj rôzne printové médiá, z ktorých sme čerpali hlavne terminologické spojenia. Na

objasnenie pôvodu niektorých frazeologických jednotiek sme využili etymologický slovník talianskeho jazyka.

Zo slovenských zdrojov sme použili webový korpus Jazykovedného ústavu Ľudovíta Štúra, elektronickú verziu *Krátkeho slovníka slovenského jazyka, Slovenské príslovia a porekadlá* od A. P. Záturského v elektronickej verzii, *Synonymický slovník slovenčiny*.

K španielskym a talianskym výrazom sme následne zisťovali ekvivalenty, aké im zodpovedajú v slovenčine. Podľa miery ekvivalentnosti sme španielske a talianske výrazy rozdelili do troch základných skupín: do prvej skupiny sme zaradili výrazy, ktoré sa do slovenčiny dajú preložiť doslovne, prípadne na takmer rovnakej báze, t. j. tie výrazy, ktoré majú zhodnú štruktúru, rovnaké komponentné obsadenie a obraznosť. Úplná ekvivalencia predstavuje doslovnú paralelu lexikálnych jednotiek východiskového a cieľového jazyka (napr. *azúcar blanco* – *biely cukor*, *čierny čaj* – *tè nero*, *biele víno* – *vino bianco*, a pod.). Do druhej skupiny sme zaradili výrazy s čiastočným ekvivalentom, t.j. pomenovania, ktoré sa v slovenčine tiež nachádzajú, teda sa dajú zo španielčiny/taliančiny preložiť, ale buď pomocou inej ako bielej alebo čiernej farby, alebo sa prekladajú iným slovom či konštrukciou, ale v konečnom dôsledku nejaký ekvivalent v slovenčine existuje (napr. *dinero negro* – *špinavé peniaze*). Napokon, do tretej skupiny sme zaradili španielske alebo talianske výrazy označujúce predmety objektívnej reality, ktoré sa v slovenskom jazyku nevyskytujú, a teda sa dajú preložiť len približne, opisne. Vytvorili sme aj štvrtú a piatu skupinu so slovenskými výrazmi. Do štvrtej skupiny sme zaradili slovenské výrazy, ktoré majú čiastočné ekvivalenty v španielčine/taliančine a do piatej také, ktoré nemajú ekvivalenty v španielčine a taliančine. Vo väčšine prípadov z tretej, štvrtej a piatej skupiny išlo o kultúremy, čiže „parametre kultúrnej identity určitého etnika, ktorých ukazovateľmi sú prototypické (celonárodne dominantné symboly či znaky a morálne hodnoty každodenného života“ (Orgoňová, 2009, s. 385). Alebo podľa definície Kvapila: „Jazykové znaky s významnou kultúrnou informáciou využívajúce sa na označenie rôznych artefaktov, čiže konkrétnych objektov kultúrneho významu, javov, udalostí a pod.“ (Kvapil, 2015, s. 42). Španielske, talianske a slovenské výrazy sme porovnávali samostatne pre bielu a čiernu farbu.

Predpokladáme, že príslušnosť jazykov k určitému zväzu, typu alebo jazykovej rodine bude ovplyvňovať aj chromatické pomenovania v troch analyzovaných jazykoch. V španielčine sa môže vyskytnúť viac výpožičiek z francúzskeho alebo talianskeho jazyka pod vplyvom geografickej blízkosti, naopak v slovenčine sa môžu vyskytnúť výpožičky z maďarského alebo nemeckého jazyka. Pod vplyvom rovnakej typológie môže mať španielčina a taliančina viac anglicizmov, na druhej strane v slovenčine bude viac odvodených pomenovaní. Predpokladom je tiež, že analyzované pomenovania sa budú líšiť aj pod vplyvom príslušnosti do jazykovej rodiny. Predpokladáme viac spoločných a rovnakých ekvivalentov pre španielčinu a taliančinu ako pre španielčinu a slovenčinu alebo taliančinu a slovenčinu. Dôvodov pre tento predpoklad je viacero: obidva jazyky sú románske, analytické, stredozemské, majú časti spoločnej alebo podobnej histórie, podobné klimatické pomery a pod.

Analýza

Celkovo sme pracovali s korpusom 242 španielskych lexikálnych jednotiek a 236 talianskych jednotiek s prvkom bielej a čiernej farby. Všetky vyrešeršované lexikálne jednotky v oboch jazykoch sme zoskupili do troch kategórií, podľa toho, či k nim v slovenčine existujú zhodné alebo len podobné či čiastočné ekvivalenty, respektíve k nim v slovenčine obdobný ekvivalent neexistuje. Takéto kategórie sme vytvorili samostatne pre výrazy s bielou a pre výrazy s čiernou farbou. Rovnako sme postupovali pri slovensko-španielskej ekvivalencii, podľa toho, či slovenským pomenovaniám zodpovedá v španielčine/taliančine rovnaký význam ale v inej forme, alebo sa dajú preložiť len opisne. Týmto spôsobom nám vzniklo 5 kategórií pri každej farbe:

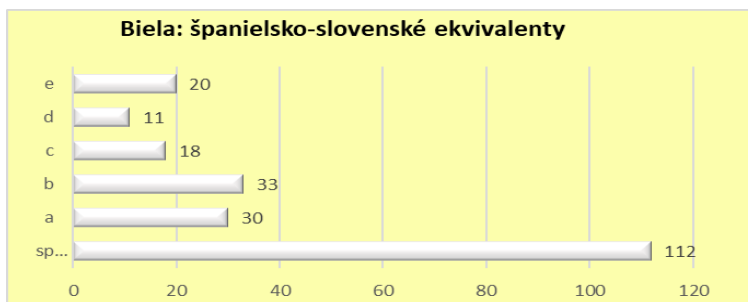
- a) španielske/talianske pomenovania so zhodnými slovenskými ekvivalentmi
- b) španielske/talianske pomenovania s čiastočnými slovenskými ekvivalentmi
- c) španielske/talianske pomenovania bez slovenských ekvivalentov – opisný preklad
- d) slovenské pomenovania s čiastočnými španielskymi/talianskymi ekvivalentmi
- e) slovenské pomenovania bez španielskych/talianskych ekvivalentov – opisný preklad

V nasledovnej tabuľke uvádzame príklady z každej kategórie.

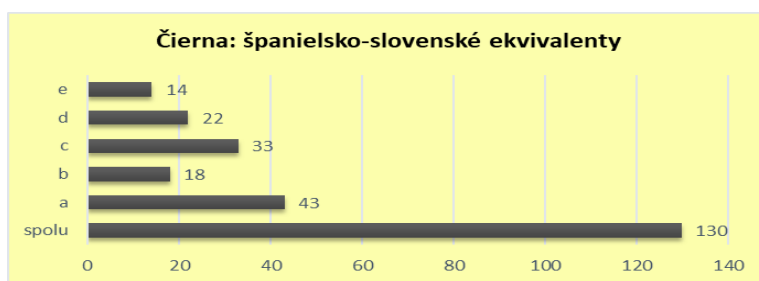
	španielčina	taliančina
zhodné pomenovania	magia blanca – biela mágia mercado negro – čierny trh	assegno in bianco – bianko šek avere i pensieri neri – mať čierne myšlienky
čiastočný ekvivalent	blanquear dinero – prať peniaze dinero negro – špinavé peniaze	anima bianca – čistá duša crisi nera – ťažká, hlboká kríza
bez ekvivalentu	jugador blanco – naivný hráč, ktorý sa nechá ľahko pripraviť o peniaze helada negra – silný mráz, ktorý spaľuje rastliny	andare in bianco – nedosiahnuť svoj cieľ, byť neúspešný essere nero – byť nahnevaný
slovenské výrazy s čiastočným ekvivalentom	biely jogurt – yogur natural čierne fondy – fondos buitres	za bieleho dňa – in pieno giorno čierny obchod – commercio illegale/clandestino
slovenské výrazy bez ekvivalentu	biela smrť vidieť čiernu mačku	biela smrť vidieť čiernu mačku

Tabuľka 1 Lexikálne jednotky podľa úrovne ekvivalencie

Celkový výskyt lexikálnych jednotiek v jednotlivých kategóriách je znázornený v grafoch 1, 2, 3 a 4.

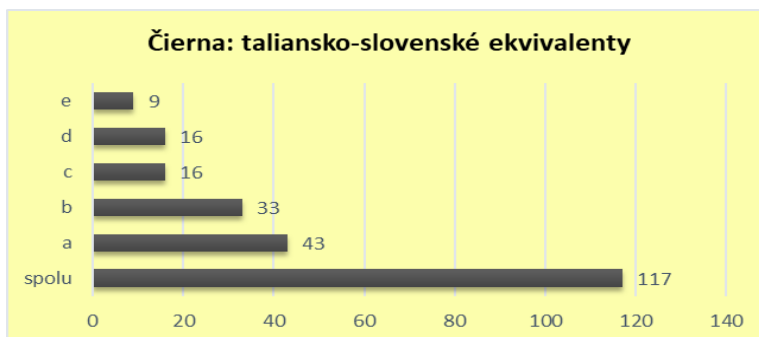
Graf 1 Španielsko-slovenské ekvivalenty bielej farby

Graf 2 Španielsko-slovenské ekvivalenty čiernej farby

Graf 3 Taliansko-slovenské ekvivalenty bielej farby

Graf 4 Taliansko-slovenské ekvivalenty čiernej farby

Môžeme vidieť, že najviac skúmaných jednotiek sa našlo v španielskom jazyku pri čiernej farbe (130), biela farba je zastúpená pomerne rovnomerne (112 v španielskom a 119 v talianskom jazyku). V španielskom jazyku pri bielej farbe bola najpočetnejšou kategóriou kategória b) s výrazmi s podobnými alebo aspoň čiastočnými ekvivalentmi v slovenčine. Pri čiernej farbe to bola kategória a), teda konštrukcie s úplnými prekladovými ekvivalentmi. Najnižším počtom lexikálnych jednotiek bola zastúpená pri bielej farbe kategória d), len 11 výrazov, podobne ako pri čiernej kategória e) iba 14 výrazov. Je zaujímavé, že evidujeme viac jednotiek, ktoré nemožno preložiť do slovenčiny s prvkom čiernej a naopak, nepreložiteľných do španielčiny je viac pomenovaní s bielou farbou. Vo väčšine prípadov sa jedná o kulturémy, čiže slová, slovné spojenia, výrazy a pod. úzko viazané na spoločensko-kultúrno-historický vývin krajiny, zobrazujúce alebo odvolávajúce sa na reality a fenomény späté len s určitou krajinou, a teda prakticky nepreložiteľné do iných jazykov. Častokrát tak ide len o približný, deskriptívny preklad určitého výrazu. Sú to spojenia ako napríklad: *salsa blanca*, *banderilla negra*, (*jamón de*) *pata negra*, *sacar lo que el negro del sermón* atď. V španielčine existujú slovné spojenia, kde lexéma „negro“ funguje nie ako prídavné meno, ale ako podstatné meno označujúce čiernu rasu: *trabajar como un negro*, *merienda de negros* a *sacar lo que el negro del sermón*. Prvý výraz nachádza ekvivalent aj v slovenčine, avšak jeho motivácia sa neodvíja od ťažkých pracovných podmienok černocho, ale od práce koní či volov, teda od obrazu vychádzajúceho zo života našich predkov v stredoeurópskom kontexte. Pri zvyšných dvoch výrazoch hovoríme opäť o kulturémach, keďže do slovenčiny ich vieme preložiť len približne, opisne a pod., a to vzhľadom na ich jasnú motiváciu na základe čiernej rasy. Pozoruhodný je však fakt, že v hovorovej slovenčine sa ironicky používa výraz *mať doma černoča* ako poznámka na niekoho, kto za sebou nezatvára dvere, a to aj napriek tomu, že v slovenskom jazyku neexistujú obdobné pomenovania s podstatným menom „černocho“, ktoré by boli rasovo motivované tak, ako je tomu v španielčine. V prípade slovenčiny boli nepreložiteľné do španielčiny väčšinou výrazy vzťahujúce sa na sneh (*biela smrť*, *biela tma* – *niebla/viento con nieve*, *Biele Vianoce*, *zelená Veľká noc*).

V talianskom jazyku z hľadiska počtu výrazov v jednotlivých kategóriách môžeme konštatovať rovnaké poradie u oboch farebných zložiek. Ako najproduktívnejšia sa javí skupina s úplnou mierou ekvivalencie a), ktorú zastupuje 46 bielych a 43 čiernych lexikálnych jednotiek. Ako najmenej produktívna kategória sa ukázala skupina c), do ktorej sme zaradili bezekvivalentné jednotky, ktoré prevažne korelujú s reáliami Talianska. V tejto kategórii je zastúpených 20 položiek v prípade bielej a 16 v prípade čiernej farby (*cucinare in bianco*, *lupara bianca*, *omicidio bianco*, *Mano nera*, *maglia nera*). V prípade slovenských výrazov, ktoré sa do taliančiny dajú preložiť čiastočne, sa vyskytlo len 9 výrazov s bielou a 16 s čiernou farbou (kategória d). Nepreložiteľných (kategória e) bolo 27 lexikálnych jednotiek (18 vs. 9).

V našom korpuse sme našli 13 pomenovaní spoločných len pre slovenčinu a taliančinu, pričom v španielčine sa prekladajú iným (nechromatickým) výrazom, alebo neexistujú vôbec. Opačný prípad, teda ekvivalenty spoločné pre slovenčinu a španielčinu neexistujúce v taliančine sme nenašli. V tabuľke č. 2 ponúkame prehľad spoločných slovensko-talianskych ekvivalentov:

slovenský jazyk	taliansky jazyk	španielsky jazyk
Biela sobota	Sabato bianco	Sábado de Pasi6n
Biela nedeľa	Domenica bianca	Domingo de Ramos
biela technika	settore bianco	neexistuje špeciálne pomenovanie
biele goliere	colletti bianchi	neexistuje
biela mafia	Mafia bianca	neexistuje
biela smrť	morte bianca	neexistuje
biela olympiáda	olimpiadi bianche	olimpiadas de invierno
čierna duša	anima nera	neexistuje
čierna káva	caffè nero	café sin leche
čierna kronika	cronaca nera	neexistuje
čierne fondy	fondi neri	fondos buitres
Čierny Peter	uomo nero	neexistuje
vidieť niečo čierno	vedere nero	ver algo difícil

Tabuľka 2 Spoločné pomenovania pre slovenčinu a taliančinu

Záver

Na základe vykonanej analýzy vyplýva, že slovenčina má viac spoločných konotácií (rovnaké alebo čiastočne rovnaké ekvivalenty) s taliančinou ako so španielčinou, a to 72 výrazov s bielou a 76 s čiernou farbou oproti 63 jednotkám s bielou a 61 s čiernou farbou v španielčine. Celkovo má taliančina a slovenčina o 24 spoločných lexikálnych jednotiek viac ako slovenčina a španielčina.

Domnievame sa, že táto skutočnosť (13 spoločných pomenovaní v slovenčine a taliančine, ktoré neexistujú v španielčine) a fakt, že slovenčina má viac spoločných lexikálnych jednotiek a významov s taliančinou ako so španielčinou, je výsledkom geografickej blízkosti Slovenska a Talianska a užších medzinárodných historických kontaktov týchto dvoch krajín ako Slovenska so Španielskom. V slovenčine sa dokonca v administratívnom jazyku na vyjadrenie niečoho prázdneho/čistého/nepodloženého používa talianska výpožička *bianco*: *bianco šek/zmenka/papier*.

Samozrejme sa potvrdila domnienka, že spoločných ekvivalentov v španielskom a talianskom jazyku je viac, a to 48, čo vyplýva tak z genetickej a typologickej príbuznosti oboch jazykov ako aj z geografickej blízkosti a spoločnej kultúry a histórii. Spoločná história, kultúra, spoločný jazyk, z ktorého sa vyvinuli španielčina a taliančina sa prejavujú na pomenovaniach ako *estar negro/essere nero* – byť nahnevaný, ktoré v slovenčine neexistuje, *semana blaca/settimana bianca*, teda týždeň voľna v zime, ktorý sa využíva na lyžovanie, *leyenda negra/legenda nera* (čierna legenda o španielskom kráľovstve) alebo *señalar con piedra blanca/negra/segnare con una pietra bianca/nera*, ktorý možno považovať za kulturému, pretože v slovenskej kultúre je neznáma a nenájdeme ju ani v lexike. Etymologicky pochádza z latinčiny a z kultúry

Rímskej ríše³ a vzhľadom na historický vývin oboch krajín a ich jazykových spoločenstiev je pravdepodobnejšie, že takýto vplyv sa pevnejšie ukotvil v španielskej kultúre než v slovenskej. V slovenčine sa táto dvojica výrazov v bežnej lexike nevyskytuje, avšak je známa a je registrovaná v slovníku latinských výrokov (Čermák, Čermáková, 2007).

Mnohé pomenovania sa vyskytujú vo všetkých troch jazykoch (*čierna ovca, čierne zlato, čierna diera, biela mágia, biele víno, biele zlato*). Spoločných pomenovaní pre všetky tri jazyky je 41.

Do výskumu sme zaradili aj slovenské výrazy, ktoré v španielčine alebo taliančine nemajú ekvivalent alebo neexistujú. Bolo ich spolu 34 (20 s bielou a 14 s čiernou farbou) v prípade španielčiny a 27 v prípade taliančiny (18 a 9). Väčšinou ide o pomenovania, ktoré sa vzťahujú na slovenské reálie, históriu, kultúru, tzv. kulturémy (*biela pani, biela smrť, biela sila*) alebo geografické podmienky, t. j. pranostiky (*Martin na bielom koni, Biele Vianoce, zelená Veľká noc*). Práve pomenovacie jednotky s bielou farbou vzťahujúce sa na sneh mali v slovenčine najväčšie zastúpenie, zatiaľ čo v španielčine a taliančine neexistovali (*biela olympiáda, biela smrť, biela tma, Biele Vianoce, zelená Veľká noc, Zelené Vianoce, biela Veľká noc, Čierne Vianoce, biela Veľká noc, Biely január, zelený máj, plné stodoly a stajne a Martin na bielom koni*). Je zrejmé, že v súvislosti s geografickou polohou Slovenska existuje v jazyku niekoľko zvrátov, ktoré zachytávajú fenomén snehu. Štyrikrát sa vyskytuje pranostika. S počasím súvisí aj idiomatický výraz *Martin na bielom koni*, kde biely kôň znamená sneh v daný deň. Sneh je zároveň personifikovaný do osoby Martina, ktorý má prísť a „priniesť sneh“. Vysoko transparentný je výraz *biela smrť*, čo je smrť z prakticky akejkoľvek príčiny, ale vždy v snehu.

Z výpožičiek z iných jazykov sa v našom korpuse vyskytol jeden prípad z francúzštiny: *film noir*, ktorý sa do španielčiny kalkuje ako *cine negro*, do taliančiny a do slovenčiny prešiel nezmenený. Vo všetkých troch jazykoch sa používa anglické označenie *Black Friday* alebo sa doslovne prekladá, podobne ako *black economy* alebo *black money*. V španielčine sa používa kalk z anglického *white knight – caballero blanco* a v slovenčine sme sa stretli s použitím anglického výrazu *black list* namiesto *čierna listina*, ktoré sa tiež vyskytuje. V slovenskom a talianskom jazyku sa používa výraz *biele goliere/colletti bianchi (white collars)*. Môžeme konštatovať, že sa nám nepotvrdil náš predpoklad, že románske jazyky budú mať viac výpožičiek z angličtiny alebo francúzštiny vďaka ich podobnej typológii.

Z výskumu vyplynulo, že slovenčina ako flektívny jazyk disponuje väčším počtom odvodených lexikálnych jednotiek než taliančina či španielčina. Pri slovenčine podobne ako pri románskych jazykoch sa vyskytuje viac pomenovaní s bielou farbou (53) oproti pomenovaniam s čiernou farbou (30). Táto skutočnosť je zapríčinená tým, že slovenčina derivuje mnohé deminutíva (*bielučký, bielulinký*). Deminutíva sú zvyčajne pozitívne

³ V latinčine sa používali výrazy *albo dies notanda lapilo* a *nigro dies notanda lapilo*, čo v preklade znamená „deň, ktorý treba označiť bielym/čiernym kamienkom“. V starovekom Ríme sa bielymi resp. čiernymi kamienkami symbolicky označovali významné dni: biely kamienok v kladnom zmysle (šťastné dni) a čierny v negatívnom (tragické udalosti) (Čermák, Čermáková, 2006, s. 26).

a čierna farba je negatívna, takže sa od nej netvorí toľko deminutív (našli sme dve: *černušský, čiernulinký*). Čo sa týka slovných druhov okrem adjektív, substantív a sloviess sa v slovenskom jazyku používajú aj adverbiá (*načierno, dobiela*). Odvodené slová vznikli sufixáciou, prefixáciou ale aj skladaním, či sú to už zložené substantíva (*černokňažník, černoziem*) alebo adjektíva (*bielovlasý, čiernooký*). Je zaujímavé, že v slovenskom jazyku vznikli kombináciou farieb nové odtiene (*bielosivý, žltobiely, modrobiely, čiernosivý*), čo sme tiež nemohli pozorovať pri románskych jazykoch. Oproti románskym jazykom tvorí slovenčina oveľa viac nových pomenovaní, ktoré sa nevzťahujú vyslovene len na farbu ako napr. *beloba, čerň*, ale pomenúvajú nové skutočnosti (*černokňažník, černoziem, černica, čierňava, bielizeň, bielko, bielkovina*). Flektívny charakter slovenského jazyka sa prejavuje aj v pomenovaní ľudí tmavej pleti. V románskych jazykoch je to stále *negro/nero*, zatiaľ čo slovenčina používa deriváty *černoch, černosšský*, hoci v niektorých prípadoch uprednostňuje základové slovo čierny (*černošská hudba ↔ čierny kontinent*).

Slovenčina ako flektívny jazyk tvorí omnoho viac derivovaných pomenovaní ako románske jazyky. Prekvapivý je fakt, že má viac zložených slov, čo je slovotvorný postup typickejší skôr pre analytické jazyky.

Zoznam citovanej literatúry

CABO VILLAVARDE, J. 2001. El color del lenguaje y el lenguaje del color. *ADAXE*, 17, pp. 363-379.

https://minerva.usc.es/xmlui/bitstream/handle/10347/672/pg_365382_adaxe17.pdf?sequence=1&isAllow

CHELMI, E. 2009. Fraseologismos en blanco y negro en griego moderno y en español. *Paremia*, 18, pp. 209-216.

ČERMÁK, J., ČERMÁKOVÁ, K. 2006. *Slovník latinských citátov*. Bratislava: Ikar.

DINŽÍKOVÁ, I., PAOLINI, M. 2018. Contrastive analysis of terminological phrasemes with colour components in English, French, Italian and Slovak: field of Economy and Finance. *Ekonomické rozhľady*, 47 (2), pp. 176-188.

DOLNÍK, J. 2002. Jazyk ako kultúrny jav. In: *Jazykovedný časopis*, 53, 2002, 1, str.17-27. Dostupné na: <<http://www.juls.savba.sk/ediela/jc/2002>>

DOLNÍK, J. 2006). Ľudovít Štúr a slovenská identita. In: *Slovenská reč*, roč. 71, č. 1, s. 25 – 34.

DOLNÍK, J. 2010. *Všeobecná jazykoveda*. Bratislava: Veda.

KVAPIL, R. 2015. Kulturéma v kontexte podporného dokumentu In: *Nové výzvy pre vzdelávanie v oblasti odborného jazyka a interkultúrnej komunikácie*. Vedecký zborník, s. 42. Slovenská spoločnosť pre regionálnu politiku pri SAV, Trnava.

KVAPIL, R., ULICHNÁ, M. 2021. *Kolorizmy v slovensko-ruskom kontexte*. České Budejovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií.

MANDIĆ, S. 2018. Meanings Of White And Black In English And Serbian Idioms: A Contrastive Analysis. *Zbornik za jezike i književnosti Filozofskog fakulteta u Novom Sadu*, 7 (7), pp. 71-85. Doi: 10.19090/zjik.2017.71-85

MOCKOVÁ, N. 2018. Chromatizmy červenej farby v slovenčine a španielčine. In: *Lingua et vita 14/2018*. Bratislava: Ekonóm. s. 31 – 41.

MOCKOVÁ, N. 2020. Fraseologismos con el Color Rojo en Eslovaco y Español en las Clases de ELE. In: *Revista Foro de profesores de E/LE : Revista Anual de la Facultad de Filología Traducción i Comunicació de la Universitat de València*, No. 16. - Valencia: Universitat de Valencia, pp. 223 – 239. [online]

MOCKOVÁ, N. 2021a. *Colores en la fraseología española : studia* - 1. vydání. - České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2021.

MOCKOVÁ, N. 2021b. Konotácie zelenej farby v slovenskom politickom jazyku. In: *Jazyk a politika: na pomedzí lingvistiky a politológie VI*. - Bratislava : Vydavateľstvo EKONÓM, s. 299-309 online.

MOCKOVÁ, N. 2021c. Blanco y negro en español y eslovaco – expresiones sin equivalentes. In: *Romanistica Comeniana* No. 1: [vedecký recenzovaný časopis]. Bratislava: Filozofická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, pp. 15-30. [online]

MOCKOVÁ, N. 2022. Používanie zelenej farby v slovenčine. In: *Cudzie jazyky v premenách času XII* [elektronický zdroj] - Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, s. 37 – 47. [online]

NOCENTINI, A. 2010. *Vocabolario della lingua italiana con CD-Rom e online*. Firenze: Le Monnier.

ORGOŇOVÁ, O. 2009. Lingvokultúrna kategória „kulturéma“ a jej miesto v reklamnom komunikáte, In: *VARIA XVI, 2009*, s. 385. Dostupné na: <https://www.juls.savba.sk/ediela/varia/16/>

PAVLIKOVÁ, Ž. 2024. Metáforas de Colores en la Terminología Económica en Español y Eslovaco. In: *Connexions culturelles et linguistiques: langues romanes et slaves = Conexiones culturales y lingüísticas: lenguas románicas y eslavas = Kull'turnyje i jazykovyje svjazi: romanskije i slavjanskije jazyki*. - București : Editura Eikon, 2024, pp. 153-178.

PISARČÍKOVÁ, M. a kol. 2000. *Synonymický slovník slovenčiny*. Bratislava: Veda

REAL ACADEMIA ESPAÑOLA. 2014. *Diccionario de la lengua española*, 23ª edición. Madrid: Espasa.

SCUZA, S. 2018. Bianco italiano e bialy polacco – Approccio semantico. In: *Toruńskie studia polsko-Włoskie XIV- Studi polacco-italiani di Toruń XIV*. s.171-182. Dostupné na: <https://apcz.umk.pl/czasopisma/index.php/TSP-W/article/viewFile/TSP-W.2018.012/17022> [cit.20.05.2024]

SECO, M., ANDRÉS, O., RAMOS, G. 2004. *Diccionario fraseológico documentado del español actual. Locuciones y modismos españoles*. Madrid: Aguilar.

SEHNALOVÁ, S. 1999. *Taliansko-slovenský frazeologický slovník*. Bratislava: kniha-spoločník.

PETRILLI, S. 2007. *White matters. Il bianco in questione*. Roma: Meltemi Editore, s.r.l., 2007, p. 489.

SZAŁEK, J. 2005. Los colores y su semántica en las expresiones fraseológicas españolas. In: *Studia Romanica Posnaniensa*. Vol. 32, 2005, s: 87 – 96. Poznań: Adam Mickiewicz University Press, 2005. Dostupné na: <https://repozytorium.amu.edu.pl/jspui/bitstream/10593/3139/1/09_Jerzy_Szalek_Los_colores_y_su_semantica_87-96.PDF> ISSN 0137-2475>.

TARABA J., TARABOVÁ, M. 2001. *Taliansko-slovenský slovník ekonómie, finančného a obchodného práva*. Bratislava: Stimul.

TRECCANI 2014. *Dizionario della lingua italiana*. Roma: Giunti T.V.P. editori, Istituto dell'Enciclopedia italiana.

ULAŠIN, B. 2005. Sacando colores al español. In : *IX Encuentro de profesores de español de Eslovaquia*. Bratislava: AnaPress, pp. 141-154.

ULAŠIN, B. 2015. Anglicismos léxicos en español y en eslovaco: un estudio contrastivo. *Verba hispanica* 23, 163-178. Znanstvena založba Filozofske fakultete.

ULAŠIN, B. 2022. *Lexikológia španielskeho jazyka*. Bratislava: Univerzita Komenského.

ULAŠIN, B. 2024. Adaptácia antroponým cudzieho pôvodu v slovenčine a španielčine. In: *Časopis pro moderní filologii*. Roč. 106, č. 2 (2024), s. 193 – 211.

ULIČNÁ, M. 2018. Paralely a asymetria výskytu chromatizmu biely vo viacslovných pomenovaniach a frazeologizmoch v ruskom a slovenskom jazyku I. In: *Lingua et vita* 15/2018. Bratislava : Ekonóm. s. 50 – 66.

ULIČNÁ, M. 2019. Paralely a asymetria výskytu chromatizmu biely vo viacslovných pomenovaniach a frazeologizmoch v ruskom a slovenskom jazyku II. In: *Lingua et vita* 16/2019. Bratislava: Ekonóm. s. 45 – 57.

ULIČNÁ M., KVAPIL, R. 2024. Pomenovania sivej farby v slovenčine v kontexte slovanských jazykov susedných areálov. *Orbis Linguarum*, 22 (2), s. 24 – 34. South-West University Publishing. SCOPUS

ULIČNÁ, M., KERESTY, J. 2024: Interpretácia ruských viacslovných pomenovaní s komponentom biely v slovenskom jazykovom a kultúrnom kontexte. In: *Lingua et Vita* 26/2024, s. 79 – 87.

VALENZUELA, J. 2008. Sobre colores y lenguas, *Ciencia Cognitiva: Revista Electrónica de Divulgación*, 2, (2), 56-58. <http://www.cienciacognitiva.org/files/2008-20.pdf>.

VASILEVIČ, A. P. (Eds.) 2005. *Cvet i najmenovanija cveta v v ruskom jazyke*. Moskva: KomKniga

ZÁTURECKÝ, A. P. 2013. Slovenské príslovia, porekadlá a úslovia. Zlatý fond slovenskej literatúry. Dostupné na: https://zlatyfond.sme.sk/dielo/1441/Zaturecky_Slovenske-prislovia-porekadla-a-uslovia-

Web Corpora & Corpus Linguistics Portal (n.d.) *Aranea Web Corpora*.
<http://aranea.juls.savba.sk/>

Kontakt:

Doc. Mgr. Mária Spišiaková, PhD.

Ekonomická univerzita v Bratislave

Fakulta aplikovaných jazykov

Katedra románskych a slovanských jazykov

Dolnozemska cesta 1, 851 32 Bratislava

Slovenská republika

Email: maria.spisiakova@euba.sk

ZÁMENNÝ PODMET V SLOVENSKO-RUSKOM POROVNÁVACOM KONTEXTE

PRONOMINAL SUBJECT IN THE SLOVAK-RUSSIAN COMPARATIVE CONTEXT

MARTINA ULIČNÁ

Abstrakt: Zámená vo funkcii podmetu vety sa vyskytujú vo všetkých slovanských jazykoch. Medzi slovenčinou a ruštinou je však rozdiel vo frekvencii, v akej sa tento podmet v texte vyskytuje. Štúdia podáva výsledky analýzy slovenských a ruských paralelných textov z hľadiska využitia zámenného podmetu a hľadá štruktúrne príčiny pre tieto frekvenčné rozdiely. Využíva materiály paralelného slovensko-ruského korpusu a obsahuje závery týkajúce sa nielen frekvencie využitia jednotlivých zámen vo funkcii podmetu, ale aj pozícii zámenného podmetu v slovenskej a v ruskej vete.

Kľúčové slová: slovenský a ruský jazyk, frekvenčná analýza, zámenný subjekt, slovosled v jednoduchkej vete.

Abstract: Pronouns functioning as sentence subjects occur in all Slavic languages. However, there is a difference between Slovak and Russian in the frequency with which this subject occurs in the text. This study presents the results of an analysis of Slovak and Russian parallel texts in terms of the use of pronoun subjects and seeks structural causes for these frequency differences. It uses materials from a parallel Slovak-Russian corpus and contains conclusions concerning not only the frequency of use of individual pronouns in the subject function, but also the position of the pronominal subject in Slovak and Russian sentences.

Keywords: Slovak and Russian languages, frequency analysis, subject pronoun, word order in simple sentences.

Úvod

Základné osobné zámená plnia v rôznych slovanských jazykoch odkazovaciú a formálnu pomenovaciú funkciu približne rovnakým spôsobom. Tieto zámená majú tiež zvyčajne podobné morfológické charakteristiky – sú schopné vyjadriť kategóriu pádu, osoby, čísla, zámená pre 3. osobu tiež kategóriu rodu a životnosti. Ak však porovnáme výskyt základných osobných zámen vo vetách a textoch, medzi západoslovanskými a východoslovanskými jazykmi pozorujeme rozdiely, ktoré treba vziať do úvahy aj pri výučbe slovenčiny pre cudzincov hovoriacich po rusky a výučbe ruského jazyka pre Slovákov, keďže majú výrazný vplyv na jazykový prejav študentov.

Z praktickej potreby nájst taký spôsob predstavenia jazyka, ktorý študentom pomôže uvedomiť si rozdiely medzi porovnávanými jazykmi a vyvarovať sa chýb pri ich používaní, sa zameriame na detailnejšie porovnanie štruktúr, v ktorých sa osobné zámená v slovenčine a ruštine používajú vo vetných konštrukciách. V štúdiu sú uvedené výsledky porovnania frekvencie osobných zámen vo funkcii podmetu v ruských a

slovenských vetných konštrukciách a ich pozície vo vete v daných jazykoch. Príklady paralelných osobných zámen vo funkcii podmetu a kvantitatívna a kvalitatívna analýza tohto javu tvoria základ pre hlbšie komparatívne štúdium vlastností zámenného podmetu v oboch jazykoch a vplyvu jeho použitia na poradie slov v jednoduchom vete.

Závery štúdie vychádzajú z analýzy materiálov paralelného slovenského a ruského korpusu Slovenského národného korpusu (SNK). Texty, ktoré tvoria základ slovensko-ruského paralelného korpusu, sú slovenské preklady literárnych diel napísaných v ruskom jazyku. Na porovnanie relatívnej frekvencie javov a na hľadanie rozdielov v používaní zámenného podmetu boli okrem paralelného korpusu v štúdiu použité materiály korpusu slovenského jazyka SNK prim-11.0-public-sane a korpusu ruského jazyka Araneum Russicum III Maximum (Russian, 19.03). Príklady z iných slovanských jazykov (českého, poľského, ukrajinského) rovnako čerpáme z korpusov ARANEA.

Osobné zámená v ruštine a slovenčine

V slovenskej lingvistike sa pri charakteristike osobných zámen zdôrazňuje ich nerovnorodosť z hľadiska vlastností a funkcie v komunikácii. Základné osobné zámená netvoria homogénnu skupinu, zvyčajne sa rozdeľujú do dvoch skupín. Podobne ako v iných – nielen slovanských – jazykoch osobné zámená 1. a 2. osoby ukazujú v podmienkach dialógu na osoby, zámená 3. osoby ukazujú alebo odkazujú na osoby, zvieratá i veci, pričom sa zámená *ja, ty, my, vy* z hľadiska výstavby textu zúčastňujú na dialógu a sú primárnym označením hovoriaceho a počúvajúceho; zámená 3. osoby singuláru a plurálu *on, ona, ono, oni, ony* sú bez vzťahu k podávateľovi, ukazujú alebo odkazujú na pomenovanie v texte (Oravec et al., 1988, s. 115 – 116). Podobne aj v ruskom jazyku zámena 3. osoby vyčleňuje do samostatnej podkategórie osobných zámen J. Rybák (Baláž et al., 1989, s. 320 – 321).

V diapazóne osobných zámen je v západoslovanských a susedných východoslovanských jazykoch rozdiel, ktorý je spojený so schopnosťou vyjadriť kategóriu životnosti v mužskom rode v 3. os. plurálu. V západoslovanských jazykoch existujú dve zámená – jedno pre mužský rod životný a druhé pre ostatné rody: *oni/ony* v českom a slovenskom jazyku a *oni/one* v poľskom jazyku; zatiaľ čo ukrajinský, ruský a bieloruský jazyk majú len jeden zámenný tvar, ktorý kategóriu životnosti explicitne nereflekтуje: *вони* (ukr.), *они* (rus. j.), *яны* (bielorus. j.).

Porovnávací morfológická charakteristika však nevysvetľuje rozdielnu frekvenciu základného pomenovacieho tvaru (nominatívu) osobných zámen v ruskom a slovenskom texte. Ak porovnáme relatívny výskyt nominatívnych tvarov vybraných osobných zámen v korpusoch Aranea (korpus slovenského jazyka Araneum Slovaca VII Maximum (Slovak, 24.02), českého jazyka Araneum Bohemicum IV Maximum (Czech, 20.03), poľského jazyka Araneum Polonicum Maius (Polish, 15.02), ruského jazyka Araneum Russicum III Maximum (Russian, 19.03) a ukrajinského jazyka Araneum Ucrainicum Beta Maius (Ukrainian, 22.08)), vidíme, že rozdiel medzi slovenčinou a ruštinou korešponduje s rozdielom medzi západoslovanskými a východoslovanskými jazykmi ako celkami, pričom výskyt nominatívnych tvarov zámen vo vetných

konštrukciách východoslovanských jazykov niekoľkonásobne prevyšuje ich frekvenciu v slovenčine, češtine a poľštine.

jazyk	frekvencia (výskyt na milión tokenov)		jazyk	frekvencia (výskyt na milión tokenov)	
1. osoba sg.					
slovenský	ja	618,67	ruský	я	2641
český	já	729,13	ukrajinský	я	1438,70
poľský	ja	485,51			
1. osoba pl.					
slovenský	my	262,70	ruský	мы	1699,60
český	my	252,90	ukrajinský	ми	1444,90
poľský	my	140,90			
3. osoba sg. mask.					
slovenský	on	192,80	ruský	он	2068
český	on	211,21	ukrajinský	він	1570,10
poľský	on	400,42			
3. osoba sg. fem.					
slovenský	ona	80,30	ruský	она	1007,90
český	ona	95,30	ukrajinský	вона	801,50
poľský	ona	233			
3. osoba pl.					
slovenský	oni	86,10	ruský	они	1341,20
	ony	7,70	ukrajinský	вони	1157,30
český	oni	86,80			
	ony	18,20			
poľský	oni	133			
	one	262,70			

Tab. 1 Frekvencia výskytu vybraných osobných zámen vo forme nominatívu v jazykových korpusoch

Zámenný podmet v rusko-slovenskej porovnávej analýze

V syntaktickej funkcii podmetu sa s osobnými zámenami v základnom tvare stretávame vo všetkých slovanských jazykoch. Ide o formálny podmet, ktorý plní prevažne deiktickú funkciu, je prostriedkom textovej kohézie a pre všetky západoslovanské jazyky platí, že nie je obligatórny. Napríklad v slovenskom jazyku prítomnosť zámenného podmetu vo vete nie je podmienená potrebou vyjadriť morfológické kategórie, ale môže odkazovať na predchádzajúci alebo nasledujúci text, vyjadrovať vzťahy reciprocity – vzájomnosti a zdieľania deja či rôznu mieru kontrastu subjektov vetných konštrukcií, teda odporovacieho, stupňovacieho alebo vylučovacieho vzťahu. V Morfológii slovenského jazyka autori pripomínajú, že „zo

štylistických príčin sa zámeno ako podmet používa v úplných vetách: a) na dôraz (ktorý býva naznačený aj slovosledom, opakovaním podmetov, časticami aj, i, ani, iba, veru ...) b) na citové zafarbenie vety“ (Dvonč, Ružička et al., 1966, s. 244).

Aj Pavlovič v učebnici syntaxe slovenského jazyka (Pavlovič, 2012, s. 32 – 33) konštatuje, že „z hľadiska syntaxe jednoduchej vety sa vo funkcii podmetu vety osobné zámeno obyčajne nepoužíva. (...) Ak sa osobné zámeno používa, je to pri zdôrazňovaní zámenného podmetu, pri kontrastnom postavení zámen, keď si to vyžaduje zreteľnosť a gramatická stavba vety, alebo keď zámeno je emocionálnym prostriedkom.“ Osobné zámeno je tiež nevyhnutné v prípade, že prísudok má nevyjadrenú slovesnú časť alebo je vo funkcii prísudku citoslovce a pod. Pre slovenský jazyk je teda charakteristický tzv. zamlčaný podmet alebo môžeme doplniť do vety osobné zámeno ako jeho formálne vyjadrenie.

V porovnaní so slovenčinou sa v ruskom jazyku osobné zámená vo forme nominatívu vyskytujú niekoľkonásobne častejšie. V odbornej literatúre venovanej syntaxi ruských viet sa tento jav vysvetľuje tým, že osobné zámeno je súčasťou určitej formy ruského slovesa (*я пишу*), pričom pre formy minulého času oznamovacieho spôsobu a formy slovies v podmieňovacom spôsobe je osobné zámeno jediným ukazovateľom osoby (Belousov, Lopatin, Švedova, 1989, s. 281).

M. Kubík, autor monografie venovanej rusko-českej porovnávacej syntaxi, uvádza, že na rozdiel od českého jazyka sa v ruskej vete osobné zámená používajú vo funkcii podmetu hlavne v prípade, keď sú jediným ukazovateľom kategórie osoby, ktorá nie je vyjadrená prísudkom (forma minulého času, kondicionálu, slovesno-menného prísudku). «Кроме того, личные местоимения в роли подлежащего употребляются в следующих случаях: а) когда на подлежащее падает логическое ударение; б) при сопоставлении; в) при формах 2-ого лица ед. числа повелительного наклонения, употребляемых в значении других наклонений.» (Kubík, 1974, s. 102 – 103). Rovnaké argumenty možno nájsť aj pri porovnaní ruštiny so slovenským jazykom (porov. Svetlík, 1979, s. 99 – 100), pričom podľa autora je dôvodom pre používanie zámenného podmetu v českom a slovenskom jazyku vetný dôraz na podmete.

Zo záverov v odbornej literatúre teda vyplýva, že morfológická charakteristika slovies v ruštine je dôvodom širšieho využitia zámenného podmetu a to prevažne vo vetách s predikátom vyjadreným určitým slovesným tvarom v minulom čase, v kondicionáli a v niektorých ďalších zriedkavo sa vyskytujúcich konštrukciách.

Morfológická charakteristika slovenských slovies vytvára podmienky na obmedzené používanie zámenného podmetu – určité slovesné tvary disponujú vlastnými prostriedkami na vyjadrenie kategórie osoby a nie je potrebné vyjadriť túto kategóriu pomocou syntaktických prostriedkov. Podobne ako v iných západoslovanských jazykoch sa v slovenčine kategória osoby v tvaroch analytického minulého času realizuje vo forme prítomného času pomocného slovesa *byť*: slov. *písal som, písal si; písali sme, písali ste* (v češtine *psal jsem, psal jsi; в польшине po kontrakcii *pisałem, pisaliście*) a preto je frekvencia osobných zámen v tvare nominatívu vo funkcii podmetu v západoslovanských jazykoch porovnateľná, zatiaľ čo v ruštine je oproti slovenčine výrazne vyššia. Vďaka tomu, že kategóriu osoby, čísla a v minulom čase*

a podmienovacom spôsobe aj kategóriu rodu zvyčajne vyjadruje určitý samotný slovesný tvar vo funkcii prísudku, nie je jeho prítomnosť vo vete nevyhnutná.

Jazyková prax však ukazuje, že využitie zámenného podmetu je v ruštine zvyčajnejšie ako v slovenčine aj vtedy, keď slovesný tvar vo funkcii prísudku sám vyjadruje kategóriu osoby (napr. forma prítomného alebo budúceho času oznamovacieho spôsobu). V tab. 2 sú uvedené najčastejšie kolokáty tvaru 1. osoby jednotného čísla *budem* – *буду* slovesa *быť* – *быть*. Forma *буду* je tvarom plnovýznamového slovesa *быть*, ktoré je však ako pomocné sloveso tiež súčasťou analytického budúceho času nedokonavých slovies. Zo zoznamu najfrekventovanejších kolokátov vyplýva, že v ruštine sa v pozícii pred slovesom *буду* najčastejšie vyskytuje zámeno *я*, pričom veľmi často na začiatku vety (forma *Я*). Najčastejšie kolokáty formy *буду* budúceho času dokazujú, že v ruštine nie je potreba vyjadriť kategóriu osoby zámenným podmetom obmedzená len na vety s prísudkom v tvare minulého času alebo podmienovacieho spôsobu.

буду				
	v rozsahu od -3 do 0	logDice	v rozsahu od 0 do 3	logDice
1.	я	8677	рад	9249
2.	Я	8181	рада	9219
3.	He	7563	ждать	8735
4.	Теперь	7092	писать	8452
5.	теперь	6903	благодарен	8375
budem				
1.	ja	8,369	musieť	10,060
2.	Ja	7,707	môcť	9,609
3.	ťa	6,918	snažiť	9,319
4.	ak	6,672	mať	9,282
5.	kým	6,580	robiť	8,539
korpus slovenského jazyka SNK prim-11.0-public-sane a korpus ruského jazyka Araneum Russicum III Maximum (Russian, 19.03); atribút: word				

Tab. 2 Zoznam najčastejších kolokátov tvaru 1. os. sg. bud. času *буду* – *budem* v ruštine a slovenčine

Výsledky hľadania najčastejších kolokácií slovných tvarov *буду* a *budem* tiež potvrdzujú, že v pozícii bezprostredne za týmito slovesnými tvarmi (pozícia 0 – 3) sa zámenný podmet zvyčajne nevyskytuje v ruskom ani v slovenskom jazyku.

Zoznamy kolokátov formy *budem* slovenského slovesa *быть* sú podobné. Ak na základe frekvencie očakávame zásadný rozdiel v používaní zámenného podmetu medzi ruským a slovenským jazykom, je prekvapujúce, že na prvých miestach kolokátov tvaru *budem* je v slovenčine zámenný tvar *ja*. Tento jav vieme vysvetliť tým, že v prípade

osobných zámen 1. a 2. osoby singuláru a plurálu nie je k slovesnému tvaru okrem zámen *ja, ty, my, vy* možné zvoliť substantívny podmet. Frekvencia výskytu zámenných tvarov *ja, ty, on, ona* ukazuje, že v ruskom jazyku je štyrikrát pravdepodobnejšie, že sa vo vete bude vyskytovať slovný tvar *я* v blízkom kontexte verbálneho tvaru *быдѣ* ako v prípade spoločného výskytu podmetu *я* a tvaru *будем* (*я* – 618.67 výskytov na milión tokenov, *я* – 2,641 výskytov na milión).

Vo vete so slovesným tvarom *буде – быдѣм* (3. osoba jedn. č.) v prísudku sú očakávanými podmetmi zámenné formy *он, она, оно – он, она, оно*. Frekvencia kolokácií zámenných foriem *он, она, оно* so slovesným tvarom *будѣм* sa umiestnila na 8. – 10. mieste podľa logDice (tab. 3), ak však považujeme *он, она, оно* za varianty jednej lemy, resp. za realizáciu jednej vetnej štruktúry so zámenným podmetom a verbálnym prísudkom v 3. os. sg., ich spoločné použitie bude najčastejšou kolokáciou. V lineárnej štruktúre vety sa na prvých troch pozíciách vpravo od slovesnej formy sa zámenná *он, она, оно* v nominatívnej forme nevyskytujú.

Ako konštatujú autori Morfológie slovenského jazyka, „zámená *я, ты, мы, вы* nezastupujú, nenahrádzajú podstatné mená, lebo v dialógu sú základným označením zúčastnených osôb.“ (Dvonč, Ružička et al., 1966, s 237). V prípade zámen *я, ты, мы, вы* existuje len variant vety so zamlčaným podmetom, zatiaľ čo zámená *он* a *она* (čiastočne aj *оно*, aj keď situácia s používaním zámena *оно* je špecifická, v komunikácii sa často nahrádza ukazovacím zámenom *то*) majú deiktickú funkciu a slúžia na formálne pomenovanie osoby, predmetu alebo javu pomenovaného substantívom na inom mieste textu. Výskyt zámen *он* a *она* je fakultatívny, keďže podmet vety môže zostať nevyjadrený, ale ich prítomnosť v texte nie je náhodná – zvyčajne má významovú alebo expresívnu funkciu.

будет (sloveso быть v 3. os. sg.)				
	v rozsahu od -3 do 0	logDice	v rozsahu od 0 do 3	logDice
2.	он	7.824	--- *	
6.	она	7.643		
18.	оно	6.96		
bude (sloveso быть v 3. os. sg.)				
-	--- *		--- *	
*v zozname 100 najčastejších kolokátov sa nenachádzajú osobné zámená; korpus slovenského jazyka SNK prim-11.0-public-sane a korpus ruského jazyka Araneum Russicum III Maximum (Russian, 19.03); atribút: word				

Tab. 3 Frekvencia spoločných výskytov zámenných tvarov *он, она, оно – он, она, оно* so slovesným tvarom *будѣм – буде* v ruštine a slovenčine

V skupine zámen 3. os. sg. a pl. sa v plnej miere potvrdzuje odlišnosť pravidiel používania zámenného podmetu v slovenskom jazyku, keďže na rozdiel od ruštiny sa medzi sto najfrekventovanejších kolokátov žiadne zo zámen *on*, *ona*, *ono* v korpuse prim-11.0-public-sane nedostalo. Znamená to, že sa vo funkcii podmetu zvyčajne vo vetách využívali substantíva alebo podmet zostal zamlčaný.

Z výsledkov analýzy najčastejších kolokácií slovenského slovesa *byť* v 3. osobe prítomného času vyplýva, že na rozdiel od ruštiny sa v blízkom kontexte tejto formy vo funkcii zámenného podmetu veľmi zriedka vyskytujú zámena *on*, *ona*, *ono*, pričom tie isté závery platia nielen pre formu *bude* v budúcom čase, ale aj pre formu *je* v prítomnom čase: v korpuse prim-11.0-public-sane sa v pozícii -3 – 0 nachádza nominatívny tvar zámena *on* až na 125. mieste podľa logDice. V ruskom jazyku zostáva tvar slovesa *быть* v prítomnom čase nevyjadrený (nulový tvar), preto nie sú podmienky na zisťovanie frekvencie a hľadanie kolokácií.

Detailnejší pohľad na mieru symetrie v používaní zámenného podmetu v ruštine a slovenčine môžeme získať analýzou paralelných vetných konštrukcií, v ktorých sa tento podmet vyskytuje. Takúto možnosť poskytuje paralelný korpus SNK par-skru-2.0-ru a par-skru-2.0-sk, ktorý pozostáva z ruských – prevažne literárnych alebo odborných textov a ich slovenských prekladov.

ruský jazyk (korpus SNK par-skru-2.0-ru)	slovenský jazyk (korpus SNK par-skru-2.0-sk)
výskyt na milión tokenov	
я 4460,32	ja 1274,20
. Я 2301,59	. Ja 327,11
, я 945,21	, ja 132,75
он 7165,32	on 556,45
. Он 1758,14	. On 66,37
, он 926,85	, on 182

Tab. 4. Relatívna frekvencia formy nominatívu osobných zámen v slovensko-ruskom paralelnom korpuse

Tab. 4 predstavuje nielen porovnanie celkového výskytu formy nominatívu osobných zámen *ja* – *я* a *он* – *он* v paralelných korpusoch, ale tiež výskyt zámenného subjektu v iníciaľovej pozícii na začiatku vety po pauze (v písomnej forme bodka alebo čiarka). V slovenskom jazyku sa oproti ruským textom používa zámenný tvar *ja* na začiatku frázy alebo vety v 36,1 % výskytov, zatiaľ čo v ruskom jazyku je iníciaľový výskyt zámenného podmetu *я* oveľa častejší (72,8 %). V prípade zámenného subjektu *он* – *он* je rozdiel výskytu v iníciaľovej pozícii oveľa menší, mierne v prospech slovenského zámena *он* (pozícia *. On* alebo *, on* 44,6 % – pozícia *. Он* alebo *, он* 37,5 % výskytov).

Z paralelného slovensko-ruského korpusu sme na detailnejší opis používania zámenného subjektu v ruských origináloch a ich slovenských prekladoch vybrali náhodnú vzorku 200 viet so zámenným podmetom *он*. Výsledky porovnania

konkrétnych ruských vetných štruktúr a ich prekladu do slovenčiny sme zhrnuli do nasledujúcej tabuľky (tab. 5). Z analýzy vzorky vyplýva, že sa v ruských príkladoch vyskytol zámenný podmet *он* 225-krát a v slovenskom preklade im korešpondovalo 15 paralelných výskytov. V ostatných prípadoch dal prekladateľ prednosť zamlčanému podmetu.

pozícia zámenného podmetu vo vete	ruský jazyk	slovenský jazyk
v iniciálovej pozícii alebo po spojke v priradovacom súvetí	90	11
po častici v iniciálovej pozícii	3	1
po spojke vo vedľajšej vete podradovacieho súvetia	50	3
po prísudku	33	---
po príslovkovom určení v iniciálovej pozícii	23	---
po polopredikatívnej konštrukcii (prístavku)	12	---
po predmete v iniciálovej pozícii	7	---
po vsuvke v iniciálovej pozícii	5	---
po prívlastku v iniciálovej pozícii	2	---
Spolu:	225	15

Tab. 5 Zámenný podmet v náhodnej vzorke 200 viet v paralelnom rusko-slovenskom korpuse par-skru-2.0-ru

V iniciálovej pozícii sa zámenný podmet v rámci danej vzorky v oboch jazykoch vyskytol najčastejšie. Ako sa konštatuje v odbornej literatúre (napr. Pavlovič, porov. vyššie) v slovenskom jazyku je však jeho výskyt zvyčajne spojený s dôrazom na zámene, napr. pri podčiarknutí reciprocitu alebo kontrastu a pod.:

- *Стоят оба на пароме рядышком, она смеется, а он с нее глаз не сводит. Стоя оба на компе vedľa seba, она sa smeje a он z nej očí nespúšťa* (Чехов, 1974 – 1988; Čechov, 2006).

Bez potreby vyjadrenia dôrazu ani opakovaný výskyt zámenného podmetu v ruskom súvetí nie je dôvod na jeho použitie v paralelnej slovenskej konštrukcii.

- *Он – каким я его знаю, – он сделался расчетливый, прекрасный хозяин, он даже скуп в хозяйстве. Ako ho ja vidím, stal sa z neho rozšafný, skvelý hospodár, ba v gazdovaní vari až trocha skúpy* (Толстой, 1987; Tolstoj, 2005).

Je logické, že sa aj v slovenskom preklade vyskytol zámenný podmet aj v pozícii po častici, ktorá je ďalším z prostriedkov vyjadrenia dôrazu:

- *Только он мог бы справиться с этим. Iba он by si s tým vedel poradiť* (Казанцев, 1989; Kazancev, 1980).

Podobne sa zámeno *он* vyskytuje po spojke vo vedľajšej vete, ak je na ňom emocionálny alebo významový dôraz, porovnaj:

- *Тут же соврал ребятам, что он решил сложнейшую задачу (...) А tu naklamal deckám, že riešil veľmi ťažký príklad (...)* (Велтистов, 1998; Veltistov, 1979).
- *(...) и разговор его в таких случаях принимал несколько книжные обороты: что он незначащий червь мира сего (...) (...) používal výlučne knižné výrazy, ako že он je iba nepatrný zemský červík medzi nimi (...)* (Гоголь, 1951; Gogoľ, 2006).

V rámci náhodnej vzorky sme sa v slovenskom preklade nestretli s umiestnením zámenného podmetu *он* v pozíciách, ktoré sú v ruštine síce menej frekventované, ale nie sú príznakové: po slovese vo funkcii prísudku alebo po vedľajších vetných členoch – predmete a príslovkovom určení:

- *Оделся он плотно. Poriadne sa obliekol* (Айтматов, 1991; Ajtmatov, 1988).
- *– Зачем я говорю это? зачем? – продолжал он так же гневно. – Же преčo то говорím? Преčo? – pokračoval takisto nahnevane* (Толстой, 1987; Tolstoj, 2005).
- *Первые шаги по улице он делал смущенно, в какой-то надежде, что удастся проскочить незамеченным (...) Prvé kroky po ulici robil zmätene, ešte mal trochu nádeje, že sa mu podarí nepozorovane preklízuť (...)* (Булгаков, 1966; Bulgakov, 2000).
- *Потом он начал влюбляться во вторую. Potom začal pokukávať za druhou* (Толстой, 1987; Tolstoj, 2005).

Vsuvky a polopredikatívne konštrukcie sa v slovenčine často pripájajú do vety tesno. V takom prípade tvoria jeden rytmický celok so zvyšnou časťou vety. Ako sme videli vyššie, v pozícii vnútri vety sa v slovenskom jazyku zámenný podmet vyskytuje zriedka a takýto variant sa v analyzovanej vzorke nenachádzal:

- *Он говорил то самое, что предлагал Сергей Иванович; но, очевидно, он ненавидел его и всю его партию (...) Hovoril to isté, čo navrhoval Sergej Ivanovič, no zrejme nenávidel jeho a celú skupinu (...)* (Толстой, 1987; Tolstoj, 2005).
- *Прижимаясь к стене, он выглянул из подъезда. Pritisnutý k stene vykukol do ulice* (Юрьев, 1970; Juriev, 1983).

Зáver

Voľný slovosled je charakteristický pre flektívne jazyky, ku ktorým patria i slovanské jazyky, má pragmatickú funkciu a dáva hovoriacemu možnosť pomocou poradia slov vyjadriť logické vzťahy v rámci vety a textu a aj svoje postoje či emócie. Stále však zostáva otvorená otázka rozsahu kompetencie zámena pri nahradení substantíva vo funkcii podmetu vety v objektívnych štýloch jazyka.

V ruskom jazyku, ako ukazuje analýza príkladov z korpusu, môžeme za citovo nezafarbený, nocionálny považovať každý z uvedených variantov (tab. 5), čo vysvetľuje redundantné používanie osobných zámen vo funkcii podmetu v prejavoch študentov

s ruštinou ako kontaktným jazykom, napr. *Veľmi sa mi ešte páči slovenčina, ona je taká milá a zaujímavá.*

Materiály korpusu ruského a slovenského jazyka potvrdzujú využitie zámenného podmetu v rôznej frekvencii napriek tomu, že osobné zámená v oboch jazykoch vyjadrujú rovnaké morfológické kategórie a na syntaktickej rovine majú v tvare nominatívu rovnaké využitie v syntaxi jednoduchej vety.

Vzhľadom na frekvenciu kolokácií ruských zámenných tvarov v nominatíve s tvarmi slovesa *быть* v budúcom čase, čo potvrdzujú aj konkordancie so zámennými tvarmi 1. os. – я a 3. os. – он, konštatujeme, že potreba využitia formálneho podmetu v jednoduchej vete je viazaná na morfológickú charakteristiku verbálneho systému: v ruskom jazyku analytický minulý čas a podmieňovací spôsob nedokážu vyjadriť kategóriu osoby, ktorú v prisudzovacom sklade vyjadruje podmet, napr. *Он/Я/Ты был дома. Он/Я/Ты был бы дома.* Podobne je to aj vo vetách s nulovou sponou *быть* v prítomnom čase: *Он/Я/Ты – инженер. Он/Я/Ты на работе.* Preto predpokladáme, že častý výskyt konštrukcií s nulovou sponou vyžadujúcou zámenný podmet analogicky ovplyvnil aj frekvenciu formálneho podmetu s plnovýznamovými slovesami v prítomnom a budúcom čase, napriek tomu, že samy dokážu vyjadriť kategóriu osoby. V slovenských ekvivalentoch ruských textov je v takom prípade v slovenskom variante zamlčaný podmet.

Analýza náhodnej vzorky 200 viet s podmetom *он* v slovensko-ruskom variante paralelného korpusu SNK potvrdzuje, že zámenný podmet sa v ruskom jazyku aj v nociónálnom texte môže vyskytnúť na každom mieste vo vete, v ktorej to dovoľujú určovacie syntagmy a významová stránka vety – v iníciaľovej pozícii, po vedľajších vetných členoch alebo po verbálnom prísudku, po vsuvkách a polopredikatívnych konštrukciách. V slovenskej vete je formálny podmet prítomný len pri potrebe vyjadriť významový alebo emocionálny dôraz na podmete, ktorý je však jasný z kontextu. Preto sa formálny podmet vyskytuje predovšetkým na začiatku výpovede. Pre študentov slovenčiny ako cudzieho jazyka je dôležité, že umiestnenie zámenného podmetu vnútri vetnej konštrukcie je zriedkavejšie a tiež príznakové z hľadiska emocionality.

Literatúra

АЙТМАТОВ, Ч. Т. 1988. *Deň dlhší ako ľudský vek*. Bratislava: Tatran, 1988, 304 s. Preklad: Elena Krišková. – АЙТМАТОВ, Ч. Т. 1991. *И дольше века длится день (Белое облако Чингизхана)*. Бишкек: Главная редакция Кыргызской Советской Энциклопедии 1991.

BELOUSOV, V. N., LOPATIN, V. V., ŠVEDOVA N. J. eds. (1989) *Kratkaja russkaja grammatika*. Moskva: Russkij jazyk.

BULGAKOV, M. 2000. *V zákulisí*. Bratislava: Albert Marenčin - Vydavateľstvo PT 2000. 179 s. Preklad: Magda Takáčová. – БУЛГАКОВ, М. А. 1966. *Театральный роман*. По изданию: «Избранная проза»; (с исправлениями по рукописи). Москва: ИХЛ 1966.

ČECHOV, A. P. 2006. *Poviedky*. Bratislava: Petit Press 2006. Preklad: Magda Takáčová. – ЧЕХОВ, А. П. 1974-1988. *Полное собрание сочинений и писем в тридцати томах*. Сочинения в восемнадцати томах (Том 2-9). Москва: Наука 1974-1988 г.г.

DVONČ, L., RUŽIČKA, J. 1966. *Morfológia slovenského jazyka*. Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied.

JURIEV, Z. 1983. *Kassandra ruka*. Bratislava: Mladé letá 1983. 305 s. Preklad: Viera Marušiaková. – ЮРЬЕВ, З. 1970. *Рука Кассандры (Сборник)*. Москва: Издательство «Детская литература» 1970.

KAZANCEV, A. P. 1980. *Skaza Planéty Faena*. Bratislava: Mladé letá 1980. 505 s. Preklad: Elena Linzbothová. – КАЗАНЦЕВ, А. П. 1989. Фаэты. In: *Собрание сочинений в 3-х томах*. Москва: Детская литература 1989. Т. 1. 496 с.

Slovenský národný korpus. [elektronický zdroj]

[https://bonito.korpus.sk/run.cgi/first_form?corpname=par_skru_20_sk;align=;](https://bonito.korpus.sk/run.cgi/first_form?corpname=par_skru_20_sk;align=)

https://bonito.korpus.sk/run.cgi/first_form?corpname=par_skru_20_ru;align= [cit 2025-09-10]

TOLSTOJ, L. N. 2005. *Anna Kareninová 1*. Bratislava: Petit Press 2005. 394 s. Preklad: Naďa Szabová – ТОЛСТОЙ, Л. Н. 1987. Анна Каренина. in: *Собрание сочинений в 12 томах*. Москва: Правда 1987.

TOLSTOJ, L. N. 2005. *Anna Kareninová 2*. Bratislava: Petit Press 2005. 347 s. Preklad: Naďa Szabová – ТОЛСТОЙ, Л. Н. 1987. Анна Каренина. in: *Собрание сочинений в 12 томах*. Москва: Правда 1987.

VELTISTOV, J. 1979. *Chlapec z kufra*. Bratislava: Mladé letá 1979. 438 s. Preklad: Ján Štrasser. – ВЕЛТИСТОВ, Е. 1998. *Приключения Электроника (Электроник - мальчик из чемодана, Рэсси – неуловимый друг, Победитель невозможного)*. Москва: Планета детства 1998.

Kontakt:

Mgr. Martina Uličná, PhD.

Ekonomická univerzita v Bratislave

Fakulta aplikovaných jazykov

Katedra románskych a slovanských jazykov

Dolnozemska cesta 1, 852 35 Bratislava

Slovenská republika

Email: martina.ulicna@euba.sk

PIŠL, M., POLÁŠKOVÁ, E. (Hrsg.). 2023. *Form und Funktion im didaktischen Kontext*. Ostrava: Ostravská univerzita. 168 s. ISBN 978-80-7599-424-0 (online), ISBN 978-80-7599-423-3 (print), doi.org/10.15452/FuFD2023

EVA MOLNÁROVÁ

Zborník *Form und Funktion im didaktischen Kontext* obsahuje výber didaktických príspevkov, ktoré odznali na medzinárodnej konferencii Zväzu germanistov Českej republiky (Der Germanistenverband der Tschechischen Republik) pod gesciou Katedry germanistiky Ostravskej univerzity. Konferencia sa niesla v duchu zastrešujúcej témy *Form und Funktion* (slov. Forma a funkcia). Okrem didaktickej sekcie boli jej súčasťou aj dve lingvistické a dve literárnovedné sekcie. Celkovo 106 odborníkov z desiatich krajín prezentovalo najnovšie výsledky svojich teoretických a empirických výskumov, ktoré sa sústredili na vzájomný vzťah formy a funkcie, či už na vybraných jazykových rovinách, vo vybraných literárnych dielach alebo s ohľadom na vybrané aspekty výučby cudzích jazykov.

Autori didaktických štúdií v zborníku vychádzajú z presvedčenia, že v didaktike cudzích jazykov dominuje pevné prepojenie formy a funkcie jazyka. Každá štúdia to ilustruje individuálnym spôsobom. Tematicky sa štúdie pohybujú od teoretických analýz vyučovacích koncepcií až po empirické štúdie z edukačnej praxe, vrátane analýz učebných materiálov a vyučovacích metód. Predmetom výskumov a analýz je vplyv formy na proces a úspešnosť učenia (sa), ako aj kontrast s prvým jazykom a vlastnou kultúrou učiacich sa. Predložená publikácia obsahuje presne osem vedeckých štúdií a je nesporne zaujímavým príspevkom do oblasti didaktiky nemeckého jazyka, keďže autorky a autori v nej v mnohých prípadoch dospievajú k originálnym výsledkom. Spôsob zachytenia skúmanej problematiky korešponduje s aktuálnym nasmerovaním súčasnej didaktiky cudzích jazykov.

Věra Janíková v štúdii pod názvom *Sprachdidaktik im Wandel der Zeit. Wie verwirklichen wir Träume des J. A. Comenius* analyzuje, ako sa nám po 350 rokoch darí naplňať sny učiteľa národov vo vybraných aspektoch súčasného prístupu k vyučovaniu cudzích jazykov. Novým lingvistickým konceptom jazykovej krajiny v didaktických súvislostiach sa zaoberá Jana Nálepová. Výskum prezentovaný v príspevku *Form und Funktion der Linguistic Landscape* poukazuje na možnosti využitia Linguistic Landscape vo vyučovaní nemeckého jazyka v regióne Horného Sliezska. Aplikácia umenia, a teda aj literatúry, do vyučovacieho procesu prispieva k celostnému rozvoju osobnosti učiaceho sa, individualizuje učebný proces a obohacuje ho o estetickú a interkultúrnú zložku, čo potvrdzuje aj štúdia *Friedrich Achleitner: kurzweilig. „Einschlafgeschichten“ im DaF-Unterricht* autoriek Hany Menclovej a Dany Pfeiferovej. Štúdia okrem iného ukazuje, ako možno v interdisciplinárnych súvislostiach na hodinách nemeckého jazyka využiť miniatúry rakúskeho experimentálneho autora Friedricha Achleitnera. Monika Šajánková v štúdii *Zur Förderung der Kommunikationssprache Deutsch im handlungsorientierten DaF-Unterricht* prezentuje výsledky výskumu zameraného na jazyk komunikácie medzi učiteľmi a žiakmi v závislosti od rôznych fáz výučby, situácií a

didaktických cieľov. Výskum prebiehal vo vybraných triedach základných škôl a gymnázií.

Ágnes Kohlmann(ová) a Zsuzsa Soproni(ová) v štúdii *Erneuerungen im Konzept und in der Gestaltung der Grammatikvermittlung im Germanistikstudium und in der Lehrerbildung* sumarizujú novú koncepciu vyučovania gramatiky v študijných programoch germanistika a učiteľstvo nemeckého jazyka na Katedre germanistiky Katolíckej univerzity Pétera Pázmányho v Maďarsku. Predstavujú súbor učebníc gramatiky, ktorých zaujímavá koncepcia vychádza z najnovších teórií jazykovedného a psycholingvistického výskumu, ako aj metodických postupov vyučovania gramatiky. Tému dôležitosti výučby gramatiky s akcentom na Konjunktiv I prezentujú Jana Ondráková, Dominika Menzelová a Vít Kučera v štúdii *Die Rolle des Konjunktivs I in unserem Leben*. Štúdia bazíruje na výsledkoch výskumu realizovaného dotazníkovou metódou medzi študentmi a učiteľmi na Univerzite Hradec Králové, ako aj korpusovej analýzy žurnalistických textov. Cieľom štúdie Evy Poláškovéj *Zur Form und Funktion der Beispielsätze bei der Grammatikvermittlung anhand grammatischer DaF-Handbücher* je analyzovať rôzne formy a funkcie viet, ktoré sú uvádzané ako príklady vo vybraných učebniciach gramatiky určených pre výučbu nemčiny ako cudzieho jazyka. Autorka sa zaoberá typológiou takýchto viet, porovnáva ich z hľadiska efektívnosti vo výučbe a zároveň navrhuje možnosti optimalizácie ich výberu. Tematickú pestrosť publikácie potvrdzuje aj Bianca Beníšková v štúdii *Fachsprache für historisch interessierte Studierende – Nicht nur ein Erfahrungsbericht*, ktorú možno vnímať ako príspevok do diskurzu o výučbe odborného jazyka v rámci štúdia germanistiky, konkrétne odborného jazyka historických vied.

Na záver môžem konštatovať, že všetky štúdie sú na kvalitatívne vhodnej odbornej úrovni, čo potvrdzuje aj zaradenie zborníka do databázy WoS (<https://www.webofscience.com/wos/woscc/summary/3dbe0b73-6a59-43f8-9704-b6864de29f50-01263a3937/relevance/1>). Publikácia je nielen príspevkom do akademickej diskusie, ale zároveň ponúka aj praktické poznatky a odporúčania pre pedagógov a výskumníkov v oblasti didaktiky nemeckého jazyka. V neposlednom rade načrtáva možnosti smerovania ďalšieho výskumu, formuluje nové výskumné otázky a výzvy, ktorými sa didaktici budú musieť v budúcnosti zaoberať s cieľom ďalšej optimalizácie vyučovacích a učebných procesov.

Kontakt:

PhDr. Eva Molnárová, PhD.

recenzentka

Univerzita Mateja Bela

Filozofická fakulta

Katedra germanistiky

Tajovského 40, 974 01 Banská Bystrica

Slovenská republika

Email: eva.molnarova@umb.sk

VYDAVATEL:

Ekonomická univerzita v Bratislave

Fakulta aplikovaných jazykov

Dolnozemska cesta 1

852 35 Bratislava

Email: casopis.faj@gmail.com

ISSN 2989-333X (online)

Evidenčné číslo/Registration Number: EV 303/24/EPP

2025